

המוסד לביטוח לאומי

מינהל המחקר והתכנון

**מפעל מיוחד
לגמילה מאלימות במשפחה**

מס' 30

מפעלים מיוחדים

ירושלים, אדר א' התשמ"ט, פברואר 1989

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

מפעל מיוחד

לגמילה מאלימות במשפחה

דינה סגל
נעמי פינטון
דבי עובדיה

ירושלים, אדר א' תשמ"ט, פברואר 1989

ה ק ד מ ה

באוקטובר 1985, פנתה הגב' עפרה קינן, מהמחלקה לשירותים חברתיים באגף הרווחה של עיריית הרצליה, למוסד לביטוח לאומי בבקשה לתמיכה בפיתוח שירות חדשני לגמילה מאלימות במשפחה.

המוסד, באמצעות היחידה למפעלים מיוחדים, נענה בחיוב ואישר את הבקשה כפרוייקט של האגף לילדים וגמלאות מחליפות שכר בראשותה של הגב' רינה ברקאי. תמיכתו הכספית של המוסד בהפעלתו הנסיונית של הפרוייקט והמעקב המחקרי שלו החלו בדצמבר 1986. הגב' גאולה כץ ליוותה את הפרוייקט בשטח.

הפרוייקט לגמילה מאלימות במשפחה לווה במשך הפעלתו בשני סוגי מחקרים: מחקר סוציולוגי, אשר בוצע על ידי חוקרת מהיחידה למפעלים מיוחדים במוסד לביטוח לאומי, ומחקר אנתרופולוגי, אשר בוצע על ידי סטודנטית לתואר "מוסמך" מאוניברסיטת תל-אביב.

שני מחקרים אלה שונים הן מבחינת גישתם לבעיית האלימות במשפחה והן מבחינת אופן איסוף הנתונים וניתוחם. המחקר האנתרופולוגי עוסק בתפיסות ובהגדרות של האלימות במשפחה בפרט והאלימות בכלל; ובמדיניות המוסדות כפועל יוצא מתפיסת האלימות והגדרותיה. המחקר האנתרופולוגי מבוסס על חומר תיאורתי, תצפיות, שיחות בלתי פורמליות ודיווחים משיבת צוות ההיגוי לאורך כל תקופת הפרוייקט - חומר נרחב ומקיף. המחקר הסוציולוגי מצומצם יותר ומתייחס למוקדים ספציפיים עליהם נשאלו המשתתפים. המחקר הסוציולוגי מבוסס על ראיונות עם משתתפי הסדנאות לפני הפרוייקט ואחריו ומילוי "יומן כעס" על ידי המשתתף לפני כל מפגש.

ההבדלים בגישה ובשיטת המחקר בין האנתרופולוגית לבין החוקרת מודגשים במסקנות השונות שאליהן הן מגיעות ובהמלצותיהן.

מסיבה זו מצאנו לנכון להציג את שני המחקרים כשתי יחידות נפרדות ולא לשלבן יחד. המחקר האנתרופולוגי מוצג ראשון, כיוון שבו ניתן הרקע התיאורתי לבעיית האלימות ותיאור מהלך הסדנאות השונות (גברים, נשים וזוגות).

תודתנו נתונה לגב' עפרה קינן, אשר יזמה את הפרוייקט, רכזה אותו ואיפשרה את הוצאת דו"ח זה. הגב' קינן, יחד עם צוות עובדיה וביעוץ של הד"ר שמעון שפירו מאוניברסיטת תל-אביב, הקימה מסגרת שאיפשרה שיתוף פעולה יעיל בין מספר רב של גורמים אינטראקטיביים למען הפעלת והדרכת הקבוצות הנסיוניות לגמילה מאלימות המשפחה.

אנו מודים לגב' חנה רוזנברג ולמר משה סנס על הדרכתם את מנחי הסדנאות. תודתנו למנחים: משה הראל, עדי פלמון, אנט קדמן ושרית קורץ, אשר יחד עם העומס של תפקידם החדש במתכונת חדשה התפנו לענות על דרישות המחקר לאורך כל השנה הנסיונית עם הרבה רצון טוב.

המחקר בכללותו בוצע תחת חסותה של היחידה למפעלים מיוחדים במינהל המחקר והתכנון של המוסד לביטוח לאומי.

המחקר האנתרופולוגי בוצע הודות לעזרתו הרבה של פרופ' מרקס, תמיכתו והדרכתו המסורה בכל שלבי המחקר.

בסוף, תודה לכל הגברים והנשים האמיצים שפעלו כחלוצים בנושא זה והיו מוכנים לחשוף את עצמם ואת כאבם בניסיון משותף להגיע לאיכות חיים טובה יותר. בלעדיהם לא היתה מתאפשרת פעולה ברוכה זו ודו"ח המחקר שבא בעקבותיה. תקוותנו שקבוצות נוספות לגמילה באלימות במשפחה ימשיכו להתפתח ויעזרו להרבה זוגות נוספים בהמשך.

י. תמיר
סמנכ"ל מחקר ותכנון

תהליך הקמת הפרוייקט

1. רקע

אלימות במשפחה עלתה במודעות הציבור בשנים האחרונות כבעיה חברתית בישראל. גדלה המדויק של הבעיה לא ידוע בגלל חוסר נתונים סטטיסטיים, דבר שנובע מחוסר הכרה בתופעה כבעיה ציבורית עד לשנים האחרונות ומחוסר דיווח של קורבנות האלימות החוששות מתוצאות שליליות מהדיווח. מספרים שהוזכרו נעים בין 10,000-100,000 בעלים אלימים בישראל היום. בעקבות התפתחות הטיפול בנושא בעולם המערבי, הוקמו בישראל בשנות השבעים המקלטים הראשונים לנשים מוכות. המוסד לביטוח לאומי, באמצעות המפעלים המיוחדים, היה שותף לפיתוח מודעות הממסד לנושא, יחד עם משרד העבודה והרווחה וויצ"ו, גורמים אלה הקימו ב-1983 את המקלט הרביעי בישראל והראשון המשולב ברשת השירותים הסוציאליים בארץ.

לאחר מיסוד אמצעי ההגנה לקורבנות אלימות, פונים היום המטפלים המקצועיים למוקד האלימות עצמו בניסיון ליצור דרך לשינוי בהתנהגות, שינוי שיאפשר למשפחה לחיות ביחד בשלום ולשפר את איכות התנהגות במשפחה בשלב מוקדם יותר בתקווה למנוע מהגעת האישה למקלט לנשים מוכות, מקליטת תרבות האלימות על ידי הילדים במשפחה ומפירוק המשפחה.

הכנות מוקדמות להפעלת הקבוצות הניסיוניות של המפעל המיוחד כללו הפעלת קבוצה מוקדמת על ידי זוג מנחים מנוסים אשר מיועדים להכשיר את הצוות המקומי שיפעיל את המפעל המיוחד. מהקמת קבוצה זו נלמדו דברים לקראת הקמת המפעל המיוחד. נמצא:

- שלב איתור הבעלים האלימים בעייתי מאוד. קיימת התנגדות עיקרונית אצל גברים אלה להכיר באלימותם כבעיה ולהשתתף בקבוצה.

- פותחו שיטות מקוריות של גיוס משתתפים לקבוצה, כגון: חוג לקרטה בליווי קשר אישי של מי שהופך אחר כך להיות מנחה הקבוצה.

- נבנתה תשתית ראשונית של קשרים עם שירותים סוציאליים וקהילתיים לאיתור המשפחות הפוטנציאליות להשתתפות בקבוצה.

- ניתן להקים קבוצה של בעלים אלימים ולעבוד איתם במסגרת קבוצתית. התחילו שבעה בעלים בקבוצה ראשונה והתמידו שישה עד סיומם של 13 הפגישות שהתקיימו.

- גם המנחים וגם המשתתפים הרגישו שהושגו הישגים משמעותיים בהורדת ההתנהגות האלימה.

על בסיס ניסיון מוקדם ומצומצם זה הוחלט על ידי המחלקה לשירותים קהילתיים בעיריית הרצליה לנסות ולהקים מסגרת ממוסדת לטיפול בבעלים אלימים באמצעות עבודה קבוצתית על פי הגישה הקבוצתית החינוכית שפותחה על ידי ד"ר ג. אדלסון, אשר הקים קבוצות דומות לטיפול באלימות במשפחה בארצות הברית.

ה מ ט ר ו ת

מפעל מיוחד זה הוקם במטרה לגמול בעלים מהתנהגות אלימה במשפחה באמצעות הקניית דפוסי תקשורת חילופיים, לשני בני הזוג, לדפוס האלים הקיים. במקביל יש לחזק את הדימוי והערך העצמי הן של הבעל והן של האישה.

מטרה שניה היא בניית תשתית שתאיים להפעלת התוכנית ולהרכבה.

המסגרת המחקרית

המעקב המחקרי בוצע בשיתוף המוסד לביטוח לאומי ואוניברסיטת תל-אביב. מטרת המחקר להבין ולהסביר את התהליך אותו עוברים המשתתפים במהלך הפרוייקט. המחקר גם יספק תאור התהליך שאיפשר את הקמת הפרוייקט ואת ביצועו. סיכום והמלצות המחקר מיועדים לתרום לפיתוח עתידי של הטיפול באלימות במשפחה. הדו"ח כולל היבטים דמוגרפיים, סוציולוגיים ואנתרופולוגיים.

ה ת ו כ נ י ת

למפעל שני חלקים:

א. הקמת תשתית.

ב. הפעלת הסדנאות הנסיוניות.

התשתית כללה שני הרכבים: הראשון הוא הקמת עמותה משפטית שמסוגלת לתמוך בקדום העבודה על ידי גיוס כספים ובניית קשרים מקצועיים מתאימים. ההרכב השני הוא הכשרת צוות עובדים לעבודה המיוחדת הקבוצתית המומלצת עם המשפחות האלימות.

הסדנאות עצמן תוכננו לביצוע בהנחיית בוגרי ההכשרה ובהדרכת המנחים המומחים האחראים על ההכשרה.

בתוכנית שתי קבוצות. כל קבוצה תשתף בשלוש סדנאות:

סדנת בעלים 12 מפגשים

סדנת נשים 12 מפגשים

סדנה לשני בני הזוג 10 מפגשים

המפגשים שבועיים ובני שלוש שעות כל אחד.

בכל מפגש שני מנחים, גבר ואישה. אותו זוג מנחים מלווים את הפרוייקט מהתחלתו ועד הסוף. הם גם עוסקים בגיוס המשתתפים לסדנה.

בניית תשתית למפעל

במשך השנה הניסיונית הוקמה "האגודה לגמילה מאלימות במשפחה" שהיא עובדת בקשר קרוב עם אגף הרווחה של עיריית הרצליה. האגודה פועלת כדי לקדם הטיפול באלימות במשפחה מכל הכוונים: לימוד ופרסום הנושא, יצירת קשרים בין הגורמים הנוגעים בנושא, עידוד הטיפול הישיר במשפחות האלימות, ופיתוח וקידום דרכים חדשניות לקראת פתרון הבעיה. האגודה תיפקדה כשותף מלא של המפעל המיוחד. היא דאגה להצגת יום עיון להגברת מודעות לאלימות במשפחה בין הגורמים הבאים בקשר עם האוכלוסייה הנחקרת ולהשגת שיתוף פעולתם באיתור מועמדים לקבוצות. היא ממנה חצי המדריכים לקבוצות הניסוי והיא קיבלה על עצמה אחריות למימון המשך העבודה עם קבוצות נוספות שיאותרו בעתיד.

הכשרת כוח אדם לפיתוח הנושא קדמה להפעלת הפרוייקט באמצע 1986. ההכשרה בהנחיית שני מדריכים המנוסים שהכשירו תשעה עובדים סוציאליים. מכיוון שחשוב שהנחית קבוצה נעשתה על ידי זוג מנחים - גבר ואישה - ומכיוון שבמחלקה עובדות רק נשים, המשתתפים בהכשרה כללו גם עובדי המחלקה וגם עובדים מחוץ לעירייה שהם גברים. מיד לאחר סיום ההכשרה, התחילו להפעיל קבוצות בהנחיית בוגרי ההכשרה, שקיבלו הדרכה צמודה מהמנחים המומחים. שתי הקבוצות של מפעל מיוחד זה כלולות במסגרת זאת.

גיוס המשתתפים בסדנאות

הקריטריונים לקבלת משפחה לפרוייקט וגבר לקבוצה הם: קיום אלימות פיזית מצד הבעל (להבדיל ממצב של ריב בו שני בני הזוג מגלים אלימות באותה מידה), הבעל לא מכור לאלכוהול או לסמים ושני בני הזוג מסכימים להשתתף בפרוייקט.

מקורות הנתונים על משפחות מתאימות כללו: המחלקה לשירותים חברתיים בעיריית הרצליה, קצינת מבחן למבוגרים, המשטרה והתחנה ליעוץ לזוגות צעירים. רוב גורמים אלה קיבלו את הנתונים בעקבות תלונות הנשים נגד בעליהן.

במשך חמישה שבועות (נובמבר-דצמבר 1986) ביצעו המנחים של קבוצה א' 18 ביקורים בשעות הערב כדי להסביר על הסדנה לבני הזוג ולבקש את הסכמתם להשתתף. תשעה מביניהם הסכימו להשתתף בקבוצה הראשונה.

גם לקראת הפעלת קבוצה ב' הושקע כחודש (ינואר 1987) בתהליך האיתור. ההתרשמות הראשונה היתה של גיוס קל כי המנחים קיבלו רשימות מוכנות מהמנחים של קבוצה א' והתקבלו באופן יפה מאוד בבתיים על ידי זוגות שכבר קיבלו ביקור קודם ממנחי קבוצה א' אך מסיבות שונות לא הצטרפו לקבוצה. בנוסף, קיבלו מנחי בקבוצה ב' שמות נוספים מעיריית רמת השרון שכללו אנשים המוכרים למנחה מעבודתו הקודמת כעובד רחוב. גם אנשים אלה הגיבו בחיוב כשהוא פנה אליהם בביקורי הבית. אולם לאחר הצהרת הסכמה על ידי 11 משפחות, הופיעו חמישה בלבד למפגש הראשון. לקראת הפגישה השלישית נערכו ביקורי בית נוספים.

הוקמה מסגרת המסוגלת להפעיל שירות לטיפול באלימות במשפחה בסגנון המדווח כאן. היום קיימים שני מרכיבים מרכזיים של מסגרת זו: ישנם תשעה מנחים ומנחות חדשים המוכשרים בהנחיית קבוצות לימודיות לגמילה מאלימות במשפחה, הוקמה אגודה שיעדה הוא לקדם את העבודה לקראת גמילה מאלימות במשפחה.

האגודה כבר מממשת את עצמה על ידי:

- א. המשך הפעלת סדנאות למשפחות אלימות בכוחות עצמה.
- ב. הסתכלות קדימה בנוגע לבוגרי הסדנאות. היא דואגת לחיפוש מסגרת ממשיכה שתחזק את ההישגים בסדנאות ותתמוך במשפחות הנלחמות כדי לבסס את סגנון התקשורת החדש שנלמד ומסגרת משפחתית בריאה יותר.

המחקר האנתרופולוגי :

בעלים אלימים - יצירת הבעיה והטיפול בה

מאת הגב' דינה סיגל

המחקר הסוציולוגי :

פרוייקט לגמילה מאלימות במשפחה

מאת הגב' נעמי פינטון והגב' דבי עובדיה

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי החברה
החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

בעלים אליפיה -
יצירת הבעיה והטיפול בה

חיבור זה הוגש כעבודת גמר לקראת התואר

"בוסטך אוניברסיטה" - פ.א.

ע"י סיגל דינה

העבודה הוכנה בהדרכת פרופ' ע. מרקס

תוכן ענינים

עמודים

5	1. הצגת הבעיה
5	א. הגדרות של אלימות
15	ב. התפתחות הנושא של נשים מוכות
25	2. פרובלמטיקה של הגדרת הבעיה
33	3. Reaching out
38	4. מקרים
81	5. סיכום
88	6. המלצות
	7. ביבליוגרפיה

רשימת המקרים

עמודים

38	1. טיפול באשה לא מוכה
48	2. סודה של משפחה כהן
55	3. זוג אשכנזי - הצלחת הקורס
59	4. "זה לא המנדט שלנו"
64	5. בני זוג מזרחי ומנחי הקורס
68	6. רענו וז'קליון
74	7. נחשון - אלכוהוליסט
78	8. "מיטה בלהבות".

הצגת הבעיה

1. הגדרות של אליפות

הנושא של נשים פוכות הפך לידוע כחלק מנושא כללי יותר שמכונה "אליפות במשפחה". "עובדות" של אליפות במשפחה אינן אזוטריות. הן ידועות לאנשי מקצוע העוסקים בנושא, לארגונים וקבוצות שונים, הן מעצבות מסגרת עבודתם של עתונאים ו"קובעי מדיניות" כלפי נושא האליפות.

"אליפות במשפחה ישראלית" כאירוע ציבורי איננו חלק מפעילות אישית של אנשים, שאין להם בכלל, או יש מעט מאוד פעורבות וידע על מקרים פרטיים. בתור שכאלה העובדות הלכו יוצרות את ה"מציאות הציבורית". הן אינן מדווחות על מישהו ספציפי, אלא על החברה כולה. כמובן זה הן דומות ל"עובדות חברתיות" של דירקהיים - "תוצרים של השלם והקולקטיבי ולא ארוע אינדיבידואלי" 1.

ברדיו ובטלוויזיה שומעים מדי פעם משפט בנוסח: "בישראל ישנן 100,000 נשים פוכות". משפט זה נאמר בקונטקסט של בעית האליפות כבעיה רצינית ומאיימת, המספר מודגש כבעל חשיבות ודחיפות. שום מקור או בסיס לא ניוקבע להצדקתו, הוא ניתפש כמשהו שלא ניתן לערער עליו וגורם לדרמטיזציה והפצה רחבה של הנושא בקרב הציבור הישראלי, פוערים מסרים על דימויים של גברים מכים. 2

לפי טענתו של גוספילד, "בעיה ציבורית יש בה פיבנה אשר כולל גם מימד קוגניטיבי וגם מימד מוסרי. הצד הקוגניטיבי מורכב מאמונות בעובדות של המצב והאירועים - תאוריות שלנו ואמונות אמפיריות בנושאים כגון כח, סטייה מנטלית, אליפות וכו'. הצד המוסרי הוא זה אשר מאפשר לראות את המצב ככואב, בלתי-מוסרי, אנטי-חברתי וכו'. זהו צד שמציע מצב העניינים מפרטפקטיבה של מוסר של מישהו 3. כך,

קוזר לפשל התייחס לאלימות של פושעים כהתנהגות אנטי-חברתית
(Coser 1964 8-18).

לגבי הצד המוסרי, אין התנהגות אלימה עצמה טובה או רעה, פועילה
או לאו. מנקודת ראות של האדם האלים, אלימות היא אינסטרומנטלית
בהקשר לסביבתה החברתית. היא תמיד תוצאה של צירופי גורמים
חברתיים אשר באים לידי ביטוי במצב ספציפי מוגדר. הבנת ההתנהגות
האלימה נובעת אך ורק מהקונטקסט החברתי שלה. אי-אפשר להפריד
תופעות אלימות מהתנאים החברתיים והקשרים מורכבים בין בני-אדם
במצבים חברתיים שונים. אין אלימות מהווה קטגוריה נפרדת עצמאית
שיש להתייחס לתכנה ומשמעותה ללא הקשר רחב יותר בדיסצפלינות
ותחומים שונים. נושא של אלימות טופל באופן כללי פהיבט תאורטי-
פסיכולוגי. תפישות של אינסטינקט אגרסיבי הסכימו כי אלימות זו
תגובה על גירויים פנימיים מסוימים, הגורם הביולוגי הוא הסיבה
להתנהגות תקפנית. קיימות שתי דוקטרינות המבוססות על הנחה זו.

פרויד האמין בשנותיו האחרונות שאנרגיה המובילה לאלימות נובעת
מ"אינסטינקט המוות", הנטייה הבסיסית לחזור לשלוות המצב הבכתי-
אורגני, הדומם. דחפים כלפי הויס-עצמי הפוגעים את האדם להרוג את
עצמו כאשר הוא שואף להוציא החוצה את הגירויים הפנימיים, הנטייה
להרס-עצמי זו נכלמת ע"י התקפות על אחרים, אשר מספקות דרך
אלטרנטיבית להוצאת הדחפים של אינסטינקט המוות.

הגישה השניה היא זו של מקדונלד, אשר לדעתו התנהגות עוינת היא
פועל יוצא של אירוע מתסכל כלשהו המהווה גירוי לאלימות. עצמת
הגירוי של תסכול נימצאת בפרופורציה ישירה לכח הדחפים.

ניתן לבקר את שתי הדוקטרינות בכך כי הן התעלפו מהסברים סוציולוגיים של תופעת התקפנות. הן אינן מתייחסות לתכונות חברתיות הקובעות במידה לא פחותה את התנהגות תקפנות של אדם.

גישה אחרת אשר פנסה להסביר את התהגות כתוצאה מגורם פנימי היא גישה של תסכול ותקפנות. ההנחה היא כי "תקפנות היא בהכרח תוצאה של תסכול". הגדרת התקפנות היא כל פעולה אשר נגרפת ע"י תסכול. כל פעולה אלימה אשר אינה תוצאת התסכול (כמו הריגה במלחמה) לא נחשבת כאגרסיבית.

אבותיה של הגישה לקחו על עצמם סכנות לשפוט איזה תקפנות נגרמת ע"י תסכול ואיזה - לא. היבט נוסף של הגישה הזאת היא הטענה שאדם מתוסכל תוקף לאו דוקא את מי שגרם לו להיות במצב זה, אלא מי שנימצא קרוב אליו באותו רגע. קביעה זו פאפשרת לעסוק במניפולציות ולקבוע לפשל בפיקורה של נשים פוכות, כי תמיד האנשים הקרובים ביותר לגבר מתוסכל הן אישתו וילדיו. השאלה הנשאלת היא האם הבטים ותחופים אחרים בחיי הגבר הפכה, כגון עבודה, חברים, וכו' אינם גורמים לו להוציא את תקפנותו. לכן, קשה לא להסכים עם גוספילד, אשר אומר כי אנלוגיה בין, בעית התקפנות ותסכול פסיכולוגי כפחלה היא מטפורה ולא אמת פדעית (Gusfield 1981:19). גישה תסכול/תקפנות פצאה לה אוהדים רבים. היא הוצגה כגישה קלה להבנה כוללנית והגיונית. היא הוציאה פתוכה את האלמנטים הלא-רצויים ופתוך כל פעשה של תוקפנות חיפשה את התיסכול של מבצעיו. לפשך שנים רבות תפשה הגישה את הפקום הראשון בהסבר הפסיכולוגי של ההתנהגות האלימה.

אבל גישת תסכול ותקפנות, למרות הפופולריות הרבה בפדעי החברה, נחשפה לביקורת חריפה. אחת מהטענות החשובות נגדה היא כי לא כל תקפנות היא תוצאה של תסכול, תקפנות יכולה להיות התנהגות

אינסטרומנטלית שבה עוינות נוטה להשגת המטרה יותר מאשר פגיעה באדם או ברכושו. תקפנות אינסטרומנטלית לא ניבחנה ע"י הפסיכולוגים של אוניברסיטת ייאל.

גישה אחרת, אתולוגית ופסיכולוגית השוואתית הציעה כי אדם הוא בעל אינסטינקט אגרסיבי בגלל התורשה הביולוגית שלו ובגלל השתתפותו בפלכות של בעלי-חיים. היא בחנה התנהגות תקפנית של בעלי-חיים ברמות שונות והגיעה לפסקנה שאליה הגיע בזמנו גם פרויד כי אינסטינקט התקפנות קיים בכל החיים האורגניים. יהיה זה לא - הגיוני לחשוב כי לבני-אדם יש נטיות ביולוגיות אם לבעלי חיים - אין. כל התאוריות הפדגוגיות את האלפנט האינסטינקטיבי כגורם פרכזי להתנהגות תקפנית התעלמו מהשפעות חברתיות ותהליכי למידה של התנהגות זו. רק לאחרונה החלו פיוחקרים פסיכולוגים אשר לקחו בחשבון את הגורמים החברתיים, כגון לוקיחת-סיכון (risk-taking) או מטרות אינסטרומנטליות בפעשה אליים.

תאורית הלמידה טוענת כי למידה יכולה להשפיע על תגובת הפרט על מצבים מתסכלים, יכול להיות שקיים כעס, אבל התגובות לא בהכרח תהיינה אגרסיביות. עצמת הנטיות הלא-אגרסיביות יכולה להשתנות עם נסיון בלמידה ואינטנסיביות של אחריות. (Bandura + Hoston 1961) הראו כי ילדים יכולים לסגל לעצמם דפוסי התנהגות אלימה כאשר יש להם דוגמא של אדם אליים. זוהי תקפנות נלמדת. דולרד ושותפיו הוציאו סוגיה של התנהגות פהחשבון בתזה שלהם על תסכול/תקפנות.

גישת הלמידה קובעת איזה אפוציות יכולות להיות תהליך לכעס ותקפנות. בעבודה זו תבחן הגישה כבסיס לתכנית לגפילה פאלימות,

כאשר ההנחה הבסיסית היא כי ניתן להתייחס אל האלימות כהתנהגות נלמדת אותה ניתן להכחיד. "ההתייחסות אל מצוקתו של הגבר האלים מהווה יסוד לתכנית השואפת להקנות לו דרכים לשליטה בתגובותיו ואלטרנטיבות להתנהגות אגרסיבית".

מעמד האישה שונה מחברה לחברה. למשל, בקרב בדויים בדרום סיני נשים הן אלו אשר פנהלות ביעילות משק-בית, מטפלות בעדור, פשקות גינות ושופרות על קשרים עם רשת רחבה של קרובים. גברים בדויים עוזבים את בתיהם בחיפוש אחר אפשרויות פרנסה. בכך נוצרת מערכת של יחסי-תלות בין הגברים הנמצאים רחוק מהבית לבין הנשים, אשר עבודתן בבית מבטיחה להם בטחון עצמי. לעמדתה החברתית של אישה בדויית בדרום סיני פנים שונות: כוחה מתחזק בנהול פשק-בית ואינטרקציות עם נשים אחרות. מצד שני ברגע שהבעל חוזר הביתה האישה נדחקת לתפקידים צנועים, הקשורים בטיפול בבית ובילדים בלבד. בחברות אחרות גדל ומתרחב תחום פעילותיה של אישה, אשר לא רק פנהלת פשק-בית ומטפלת בילדים, אלא גם יוצאת לעבודה, מפרנסת את המשפחה יחד עם בעלה. לפיכך משתנים הן דפוסי הקשרים והיחסים בין בני הזוג, והן מעמד האישה.

כפי שנראה הטיפול בתייחס להנחה כי הכאה היא חד-סיטרית. הנחה נוספת היא כי התנהגותה אלימה של הורה בהכרח תשפיע על היילד הוא יגדל כאדם אלים. דימוים חד-משמעיים כאלה גורמים להכללת האנשים באותה קטגוריה, כאילו שתכונות סטראוטיפיות הן התכונות הפשיכות את האדם לקבוצה גדולה יותר, ללא הבדלים בין אנשים.

באחד מימי העיון בנושא של אלימות במשפחה הוגדרו האיפיונים של גבר מכה ואישה מוכה.

1. איפיוני גבר מכה: 1. אישיות לא בוגרת - סוציאליזציה שלילית ביחסים בין אישיים.
2. קושי ביצירת קשר בינאישי.
3. סף תסכול נמוך - לכן משיג מבוקשו באלימות.
4. קשר פתולוגי עם משפחת מוצא - נתוק או קשר פוגזם.
5. במקרים רבים היה ילד פוכה על-ידי אב דומיננטי.
6. בעל דימוי עצמי נמוך.
7. בחירת בת זוג בפטרה להעלות סטטוס חברתי.
8. פחד מחיי שוויון עם האישה פאחד והיא נתפשה כאיום על מעמדו המשפחתי והחברתי.
9. קנאי פתולוגי לאשתו.
10. פחד משבירת המסגרת המשפחתית.

1. איפיוני אישה פוכה: 1. בילדותה עדה לאלימות ו/או ילדה פוכה ולחילופין בית פוגן יתר.
2. מקבלת את דפוס הקורבן עקב מעגל ביחסים בעבר עם אב שתלטן ובהווה עם בעל שתלטן.
3. רצון להציל גבר הסובל בחייו.
4. תגובת היפוך: רצון לאמץ דפוס חיים אחר.
5. קושי לשחרר מערכת הדימוי העצמי - לעמוד על זכויותיה האנושיות.

- אפיוני המשפחה אשר תופעת האלימות קיימת בה: 1. מערכת הקשרים בין בני הזוג של תוקף וקורבן.
2. המערכת הזוגית מבודדת חברתית.
3. שליטה של הבעל על משאבים כלכליים, על קשרי האישה עם משפחתה ועל קשרים חברתיים אחרים.
4. תופעת האלימות במשפחה מסכנת את חיי בני המשפחה.

תיאורם של "אפיוני הזוגות האליפטיים" אלה שם דגש על תאוריות
ביולוגיות.

כאשר מלכתחילה קיימת מערכת דיפוזיים כזו פוגבלת התיוחסותם של
שורותיו רינחה, חינוך ובריאות ומסגרות ציבוריים אחרים. אשה פונקבלת
כ"קורבן", וגבר כ"פושע" ללא הבדלים בין אנשים ומצבים.
יש כאן תהליך ברור של סטיגמטיזציה של הקורבן, שיבוצו לקטגוריה
אחת המשותפת לכל הקורבנות "מהסוג שלו" וכפי שנואה בהמשך טיפול
יחיד, אשר אינו מתאים לרוב האנשים אשר הוכנסו לקבוצה זו.

נושא האלימות עניין אנתרופולוגים חברתיים פעמים. אחד מהמחקרים
החשובים על דפוסי אלימות הינו מחקרן של פרקס. אירועים בעיירה
גלילה פשעים דוגמאות לתאוריה אנתרופולוגית-חברתית העוסקת בקשר
בין סוגי אלימות מסוימים וסוגי יחסים חברתיים. פרקס מנתח
קונטקסט חברתי על פעולות אלימות ובעזרת ניתוח האירועים מתאר
תכונה של יחסים חברתיים בתוך העיירה. החוקר לוקח סוגים שונים של
התנהגות אלימה ובמקום לנתחם כביטויים לגורמים אפוציונליים
ואינסטינקטיביים, ביטויים של סטייה או מחלה הוא מראה כי
בקונטקסטים חברתיים שלהם מתגלים סוגי אלימות שונים כפעולות
רציונליות. לדעתו של פרקס, סוגי אלימות אלה הינם מאמצים
רציונליים בתוך מערכת יחסים מסוימת, אשר מטרתם היא להשיג עזרה
ולקחת אחריות על קשרי חיים של אדם הפונה לאלימות
(MARX 1976: ch. 7).

מסקנותיו של פרקס מתקשרות בפירוש מסוימת עם טענתו של דירקהיים כי
פשע הוא תופעה חברתית נורמלית ולא פתולוגית. דירקהיים טוען כי
פשע מופיע בכל חברה וזו תופעה הכרחית ל"בריאות החברה"
(Durkheim, 1951).

עבודה זו תפשיך את הקו הזה ותעסוק בתאורים של זוגות אינדיבדואליים כמקור לאלימות בבית. היא תנסה לגעת בנקודות שתאוריה פסיכולוגית אינה מוצאת להן תשובות, כגון מדוע במצבים מסוימים התנהגות אגרסיבית באה לידי ביטוי, ובאחרים - נבלמת או נעצרת, מדוע בשכבות חברתיות מסוימות יש יותר אלימות מאשר בשכבות אחרות, מדוע יש התיוחסות שונה לאלימות וכו'.

השאלות המרכזיות בניתוח אנתרופולוגי-חברתי אשר יושם בעבודה זו הן איזה גורמים חברתיים מביאים לידי ביטוי צורות שונות של אלימות, באיזה נסיבות הם פופיעים ובאיזה אינם פופיעים, כיצד צורות שונות של אלימות קשורות לסוגים אחרים של התנהגות. עבודה זו תעסוק בפרובלמטיקה של יצירת הבעיה החברתית, במתן פשפפיות לבעיה זו בפובנים של כח, פיקוח וסטיה, בניתוח תהליכי הפיכת הבעיה הפרטית של זוג או אדם מסוים לבעיה "ציבורית", כפי שגוספילד כינה אותה, בניתוח פתרונות ומדיניות שהוצעו לבעיה זו וכו'.

באופן ספציפי עבודה זו היא על נשים פוכות ונשים לא פוכות, על בעליהן, על עובדים סוציאליים, על מנחי הקורס לגפילה פאלימות, על שכנים, קרובים, על עובדי מסודות ציבוריים שונים ועוד.

הניתוח בעבודה זו מתמקד בשני בני הזוג ועוקב אחריהם במצבים שונים. משפחה זהו אחד מתחומים רבים שיש בו תנאים חברתיים להיווצרות התנהגות אלימה. הניתוח יתבסס על חומר אתנוגרפי שנאסף במשך כשנה. בשיטה זו העובדות פאורגנות סביב הנושא המרכזי ומספקות אינפורמציה רחבה ומגוונת על ת-נושאים. כל מקרה כולל בתוכו הסבר תאורתי, אך גם חומר תיאורי אשר פוסיף ליצירת תמונה

שלכה יותר על האירוע.

אין זו התפקדות בלעדית ביחסי גבר-אישה, אלא נסיון לתאר רשת רחבה של יחסים בין גברים לפנחי הסדנא השיקומית, בין נשים לפנחים, בין פנחים לבין עצמם, בין עובדי שרותים קהילתיים וכו'. עבודה תעקוב גם אחרי תהליכי יצירת מערכת בין גורמים שונים בתוך הרשת הנ"ל.

הכרתי את כל האנשים באופן אישי, במשך כשנה הייתי בקשר עינם גם בפגישות קבוצתיות של הסדנא וגם בבית, וניהלתי שיחות ספונטניות. שיטת הניתוח בה בחרתי משתמשת בנתונים מהשדה לניתוח סוציולוגי.

לא כל החומר יכול היה להכנס לעבודה זו הן מבחינה טכנית והן מבחינת הרלוונטיות לנושא ספציפי זה. כל המקרים קרו בתוך סביבה חברתית דומה, ולכן איפשרו לי לקשר בין מקרים שונים ולהשוות ביניהם במידת הצורך.

בהמשך יפורטו מאפייני הגבר המכה והאישה המוכה כפי שהם ניתפשים ע"י אנשי מקצוע. בני-זוג שיש ביניהם יחסי-גומלין אלימים מוגדרים כ"לקוחות" שאליהם פונים עובדים סוציאליים בתהליך של *reaching-out*, שעוד ידובר עליו רבות בעבודה זו, וזאת ע"פ להציע להם את שירותיהם. אחת מהפטרות החשובות של עובדים סוציאליים היא לספק לעצמם חומר-גלם לטיפול באמצעים שונים באמצעות קהל הלקוחות. אחת הדרכים למפוש פטרה זו היא לטעון לזכויות לבחון אוכלוסיה רחבה של ציבור כדי לאתר, לזהות ולהתאים את הלקוחות הפוטנציאליים. עובדי פוסדות ציבוריים לא רק מגדירים בשביל הציבור את צרכיו, אלא גם קובעים כיצד עליו לספקם. הם טוענים לזכות ולסמכות להגדיר אדם כקליאנט (או פציאנט) וגם להעניק לו

ואת הטיפול ואת התרופה. בקורה ופיקוח על הציבור דרך העברת המסר שהם "שליחים חברתיים", פלאי אלטרואיזם ואהבת איש לרעהו, טענה לפומפיות, שימוש ומיסוד הפונחים שבהם בני אדם תופסים את זייהם - כל אלה הם אמצעים להשגת כח. הסתירה הבולטת ביותר נתגלתה ביחס של אנשי מקצוע, מנחי הקורס ומנהלי פרויקט לגמילה בהוצאה בין האיפיונים "התאורתיים" אותם למדו ואותם ציפו לפגוש במטופלים שלהם לבין האירועים המפשיים שקרו במהלך המחקר והתנהגות הלכותות" כפי שהוא באה לידי ביטוי באירועים אלה. כפי שניראה התאוריה נידחת במקרה זה לפרות העובדות בשטח ומעורבות אישית של אנשי מקצוע. בסוגיה זו תטפל עבודה בהמשך.

2. התפתחות הנושא של נשים פוכות.

כאשר אנו מדברים על "בעיות הנשים הפוכות" אנו פניחים את אופי התופעה כתוצר סופי של פרשנות ודיונים בה. בעיות חברתיות אינן צצות, כדי להכיר בפצב כבעיית דרושה מערכת שתגדיר את האירועים. מצבים שונים אינם מפורשים באופן זהה בזמנים שונים ע"י כל האנשים. לרוב המצבים והבעיות יש היסטוריות ארוכות, לכן אחת המטרות להבנת הנושא היא הבהרת התהליך שבו הכאת נשים הפכה לבעיה חברתית.

קבוצות ומוסדות שונים היו תמיד בעלי סמכות והשפעה על בעיות שונות בזמנים שונים. "חיי משפחה יהודית" היו בעבר "רכושם" של רבנים אשר פסקו כללי חיים, תפקידים וחובות של בני-זוג. "איש המכה את אשתו עבירה היא בידו כמכה חברו. ואם רגיל הוא בכך יש בית-דין ליסרו ולהחריפו ולהלקותו בכל פיני נידויו וכפיה ולהשביעו שלא יעשה עוד ואם אינו ציית לדברי הבית דין יש אומרים שכופיו אותו להוצאי בלבד שפתרון בו תחילה פעם אחת או שניים כי אינו מדרך בני ישראל להכות נשותיהם למעשה כיתום הוא..." - קובע שולחן ערוך.

אנתרופולוגים והיסטוריונים שונים הגיעו למסקנה כי אישה נהנתה יותר בתקופות עתיקות פשויות בחברה פאטר בעולם מודרני. פרגרט פיד, בפחקרניה על גוינאה חדשה מתארת תרבות ארפש, שבה גברים וגם נשים למדו להיות בלתי-אגרסיביים, משתפי-פעולה ונענים לבקשות של אחרים. בין בני מנדגופור, מצד שני פיתחו גברים ונשים במידה דומה אישיות אלימה ותקפנית. (Mead 1942:86-87 115-16).

המילה "משפחה" באה ממוקור רומי "familia", שמשמעותה "מכלול עבדים

השיוכים לפרט (Engels 1948:58) [7]. נישואין היו הסכם עסקים, המבוסס על חוזה פורט [8]. תופעה זו היתה קיימת לאורך דורות בתרבויות ודתות שונות. כמו כן התיחסות אלימה כלפי נשים באה לידי ביטוי גם בתחופים אחרים. על נשות אתונה נאסר לצאת את ביתם ללא ליווי של שפחות שלהן. משטרה דתית איסלאמית היתה פלקה אח דגליון של נשים אם הלבוש לא היה פכסה אוחן לגפרי [9].

מעניין שיש במלה העברית "משפחה" רבז ל"שפחה" כלומר - קבוצה של נשים משרתות ומכאן גם התיחסות פסויפת לאשה ותפקידיה.

הגדרה עכשווית היא זו של אנציקלופדיה למדעי החברה. "המשפחה היא תת-מערכת של המערכת החברתית השלימה, קשורה אל משפחות אחרות (לשם אספקת בני זוג) ואל קבוצות חברתיות פקיפות יותר. בתוך המשפחה קיימת תמיד תת-מערכת נוספת של אם וילד שסביבה נבנית המשפחה". [10] ובהמשך על תפקידיה של המשפחה: "זיקת הגבר למשפחה מתבטאת באספקת מזון ובדאגה לבטחון האם וילדיה, ובחינוך הבנים לפילוי חפקידיהם בחיים. לשם כך דרוש קשר של קבע בין הגבר, לבין התת-מערכת אם-ילדים, ע"י מגע פיני קבוע עם האשה או ע"י קרבת דם (אחים) [11].

"בתרבויות העתיקות של המזרח התיכון, של ארץ ישראל וכן של יוון ורומי, היתה המשפחה פאטריארכאלית במובהק. זכויותיה של האשה היו פועטות, והילדים התייחסו לאביהם. ברופא העתיקה היה לאב ולבעל שלטון מוחלט במשפחה, ורק בפרוצת הזמן הצליחו נשים רבות לרכוש לעצמן זכויות פסויפות" [12]

הדוקטרינה היהודית-נוצרית, אשר פדגישה את עליונותו של גבר על אישה משאירה את חתפה על אלימות במשפחה, לדעת חוקרים רבים. הם הדגישו את התכונות הפיסיוולוגיות של גברים, הנותנים לגיטימציה

לעליונות זו. המסורת הסוציולוגית מקבלת כפובן פאליו את אי השוויון בין הפינים במשפחה.

דירקהיים טען כי תרבות היא זו אשר פנסה להקציב תפקידים שונים וליצור תלות בין גברים ונשים, וזה מפני שהבדלים פיזיולוגיים בין שני הפינים הם מאוד קטנים. דעה זו מקובלת עד היום בקרב סוציולוגים רבים.

אין סתירה בין הגישה "התרבותית של דירקהיים" ובין חלוקת תפקידים פינית פונקציונלית. היו מחקרים אשר טענו שניתן להסביר וחלוקת תפקידים לא רק בפונחיים של תרבות אלא במונחים סוציולוגיים. [13].

עם הזמן נושא של חיי משפחה הפך למטופל ע"י פוסדות ציבוריים שונים, כולל שרותים חברתיים, פוסדות רפואיים וכו'. בנושא זה התערבו עובדים סוציאליים, פסיכולוגים ואחרים. הבעלות על הנושא עברה לאוניברסיטאות, ולאחרונה גם פוסדות עמשלתיים והכנסת נכנסו לתחום.

"המשפחה נהפכה לאחד היסודות במבנה המוסדי אך י סוד הנושא בתוכו את כל סתירותיו של המשטר. ואמנם, המשפחה הפודרנית יודעת סתירות כרוב: החופש המרובה יותר של האשה ואפשרויות הפרנסה הפצויות לה מתנגשים עם עובדת היותה רתוקה לבית כרעיה וכאם; הטלת פרות מזה ובקשת חופש מזה, שמרנות מול חדשנות, תפקיד האם ועקרות הבית מול קריירה מקצועית לאשה וכו'" [14]

ולבסוף "חיי המשפחה מוסיפים להיות צורך אמוציונלי ראשון בפעלה - צורך של הילד באם ואב כאחד, וצורך של המבוגר במסגרת חיים פרטיים, אינטימיים, בשותפות חיים מלאה" [15]

היות ותופעת האלימות במשפחה הוגדרה כבעיה חברתית, מיד החלו

חיפושים קדחתניים אחרי הפתרונות הן מבחינה טיפולית והן מבחינה
אקדמית.

בשנת 1982 פיתח גיף אדלסון, עובד סוציאלי במקצועו את המודל החדש
בטיפול בבעיה. במקום התפיסה הפסורתית שדיברה על הרחקת האישה
מהבית, הוא הציע לטפל בגבר ככה. הוא התבסס על כמה רעיונות
ומסקנות, בפיוחד אלה של סטראוס וגלס, אשר הגדירו פעולת ההכאה
כפעולה "הנוטה לפגוע באחר פיזית ע"י הפעלת ידוים, רגליים או
חלקים אחרים של הגוף ע"פ לגרום לו נזק פיזי או כאב, אספקט זה של
הכאה כולל גם פגיעה פיזית". (Geller and Strauss 1979) כמו כן
התיחס אדלסון להיבט פסיכולוגי של הכאה, אשר הוגדר כאיום פילוכי
או לא-פילוכי נגד אדם או רכושו. ניקל ופרדי [12] תיארו גורמים
אמוציונליים וסביבתיים של "הכאה פסיכולוגית" כגון זריקת חפצים,
שבירתם, איומי התאבדות וכו'. אדלסון יתיחס להיבט פסיכולוגי של
אלימות במשפחה בוקשר לאפשרויות של המשך יצירת אוויות הטרור בבית.
הוא הציע תכנית קבוצתית לגברים ובה הושמו הדגשים על כמה תהליכים
קוגניטיביים - התנהגותיים:

1. התבוננות-עצמית.
2. ניפוץ קוגניטיבי של מערכות אמונה אי-רציונליות.
3. אימון בכלים אלטרנטיביים לאלימות.
4. אימון בהרגעה.
5. יצירת סביבה של קבוצה קטנה.

ההנחה היא כי דפוסי חשיבה של אדם, אשר רואה את עצמו בתפקיד של
בעל ומפרנס, עלולים לפתח תפישת כוחו ביחסיו עם בת-זוג.

ביסוד תפישתו של אדלסון הונחה תאוריה של אלימות נלפדת. הוא האמין שלא מדובר בתופעה פתולוגית, אלא כי ניתן להקנות הרגלים חדשים.

לדעתו, את הקשר בין התנהגות בהווה לתוצאות בעתיד ניתן להבהיר ע"י התבוננות-עצמית והתבוננות בהתנהגות של אחרים. אימונים בריסון-עצמי הוא הצעד הראשון של טיפול בהתערבות קוגניטיבית והתנהגותית, לדעת אדלסון. אחרי שאדם לומד לנתח דפוסי חשיבה הוא יכול לשנות את עמדותיו ואמונותיו. לימוד כלים אלטרנטיביות לאלימות זהו לימוד של יכולת "האדם האלים" לזהות מצב בעייתי, לבטא רגשותיו הוא על מה שקורה, לזהות נקודת-ראות של בת-זוגנו, לקחת "פסק-זמן" במצבים מאוד "חמים" כדי לשבור את הפתח וכו'. כל אלה הן הטכניקות שעל הגבר המכה ללמוד, לפי המודל של אדלסון. ההנחה אחרת היא שאחת הסיבות החשובות לאלימות היא פתח גופני, לכן יכולת לזהותו ולהרגיע הוא גורם עיקרי בתכניות. על גברים ללמוד להרגיע שרירי הגוף. בחלקיו השונים. ההנחה היא שאם אדם מסוגל בזמן המשבר להרגיע את גופו, הרי שאחד מפקודות המובילים להתפרצות ייבלס.

הפסגרת שבה אדלסון מציע להעביר את האימונים חייבת להיות קבוצה מצומצמת כי כך יוכל אדם לקבל תגובות מיידיות מאנשים שבסביבתם הוא נמצא. אמצעים אחרים שהציע אדלסון בניהול התכנית הם "יומני-כעס שבועיים אשר אמורים לשקף את התקדמות הגבר בלימודיו במשך כל שבוע ולפקח על כעסו ועל תגובותיו הפיזיות, תרגילי הרגעה אשר יסיימו כל פגישה כדי שגבר יחזור הביתה רגוע עם תחושה "שהוא מסוגל לעשות זאת". אדלסון הציע שהפגישות יונחו ע"י זוג של פנחים-גברים אשר ידריכו וידגימו תרגילים שונים.

במרץ 1985 ביקר אדלסון בארץ, ביוזמת קרן שתיכל הוא קיים יום עיון

בהרצליה והמחלקה לשרותים ציבוריים בעיריית הרצליה החליטה לאמץ את המודל שלו. קרן שתיל - קרן לנושא רווחה - אפשר את פתיחת סדנא שיקומית-חינוכית לגברים אלימים.

יחד עם הסדנא השתתפו הגברים בחוג קרטה. זה היה חידוש ותוספת למודל של אידלסון. ההנחה של המדריך, דניס האנובר היה כי הספורט הזה נותן לגברים מכים הזדמנות מצוינת לשחרור אנרגיה, לשליטה עצמית; התאפקות, יכולת להפנים את הכוח הפיזי. אך בלימוד קרטה גם ניתן להעביר תחושת כוח. לימוד הקרטה מיוסד על תפישה תאורטית שאלימות היא סוג של כח ובמקרה של גברים מכים דוקא של אנשים שאפיקי כח אחרים חסרים להם.

הרעיון להרחיב את התכנית ולכלול בה גם סדנא לנשות הגברים וגם טיפול נוגי התפתח תוך כדי עבודה אמפירית נסיונית בפגישות קבוצתיות עם הגברים. סוכמו פטרות התכנית, כאשר החשובה שבהן היא לגמול גברים פהתנהגות אלימה בפשחותיהם. פטרה זו מבוססת על תאורית הלמידה ולה גם פטרות משניות: להקנות לגברים דרכי התנהגות ותגובות חלופיים להתנהגות אלימה, לחזק את הדמוי והערכה העצמית של נשות הגברים האלימים, להקנות לבני הזוג זפוסית תקשורת חלופיים לדפוס האלים. הדגש הושם על פושג הכח. מנחי הקורס, אשר להגדיל מהצעתו של אדלסון, בחרו להיות זוג של גבר ואישה, (על פשפעות הדבר ידובר בעבודה). לקחו על עצמם לנסות ולהעביר את המסר שגבר אלים אינו גבר חזק, אלא האלימות היא חולשתו. כדי לעשות זאת נוצרה בין מנחי הקורס לבין לקוחותיהם פצרכת-כוחות מיוחדת, כאשר הפנחים פנסים למסד ולחזק את כחם. קשר זה תואר לא פעם בספרות כתהליך של קניה ושיווק כך, בלאו (1964) פיתח את רעיון של כח, אשר תלוי ב"קיום המשאבים שכל צד יכול להציע על-פנת לקבל תועלת מצד שני. כוחו של אדם תלוי באלטרנטיבה או חוסר אלטרנטיבה חברתית

פנחה הסדנא, אהרון, ביום עיון בנושא האלימות נתן פודל גרפי שכ
שווק שירות.

קונה

מוכר

השתתפות בחוג קרטה

חוליה מקשרת

קבוצה חינוכית

קבוצה טיפולית

מוכר השירות מציג את נסיונו כאיש פקצוע, בעל מיופנות ופופחיות.
הקונה מפתח אפון במטפל, פבטא את התקוה לשינוי בפשחה, פגלה
אורינטציה לעתיד, מעוניין בעשייה. ביסוד החוליה הפקשרת - פעילות
ספורטיבית - נמצאת ההנחה שאוכלוסית היעד נוטה יותר לעשייה
קונקרטיית מאשר לקשר פילוכי. כמו כן העיסוק בקרטה (או ג'ודו)
יכול להקנות חוקים לשימוש באלימות והתנסות בשימוש באלימות
בתנאים של שוויון כוחות, וכך תתגבש קבוצה טיפולית. מאוחר יותר
התבודד שנושא הקרטה אפנס עלה בפגישות קבוצתיות, אך לא יושם,
כפרות שקבוצה התגבשה.

הסדנא באוקטובר 1985 היתה שלב ראשון, פאז חכה התפתחות, אורגן
קורס לפנחי הקבוצות בו נלמדו טכניקות לעבודת-צוות - פנחה ופנחה.
מטרות הצוות היו לתת דוגמא של "זוג אידאלי" לדגפן תרגילים

ומשוקי סיפולציה ולהפעיל לחץ על אדם במצבים ש"זורשים" זאנו.

הערות לפרק I

1. פוקר על התאבדויות (1951:46-53) Durkheim E.
2. למשל בחכמות טלוויזיה "זה הזמן" מתאריך 19.5.86 שעה 10:22.
3. בהרחבה על נושא של "היווצרות הבעיה" (1984) J. Gusfield.
4. מתוך התכנית לגפילה פאלימות במשפחה. עיריית הרצליה/אגף הרווחה אוקטובר 1985.
5. מנאומה של רונית לב-אוי (מרכז נעמ"ת ליעוץ וסיוע לבעיות אלימות במשפחה. סיכום יום עיון בנושא האלימות במשפחה 12.3.85).
6. לראשונה התעוררה התעניינות בנושא בסוף שנת 1985, עקב והליכים בירוקרטיים ארוכים עבודתי ותצפיות בפועל החלו רק בדצמבר 1986, כשנה לאחר פכן והסתיו בו בדצמבר 1987.
7. פ. אינגלס כותב כי "נשים היו לא רק חופשיות, אלא שהיחה להן עמדה מכובדת מאוד בשלבים מוקדמים של ציוויליזציה והן היו כח גדול בין הקלנים". (1948:42) F. Engels.
8. עד היום "כתובה" מהווה דוגמא לחוזה-מכירה של אישה לבעלה.
9. מספרו של D. Martin (1976), אשר מביא ציטוט מ-San-Francisco Chronicle, 1975, May 7, p.22

פאמר "That strict arab wife".

10. עורך "משפחה". אנציקלופדיה למדעי החברה. כרך 3. עמ' 760
11. שם עמ' 762
12. שם עמ' 765
13. למשל E. Bott בספרו Family and social network מגלה כי משפחה באנגליה יש לה רשת יחסים צפופה ובה חלוקה ברורה של תפקידים ולהיפך. גם E. Marx בספרו החברה הבודות בנגב (1970) טוען כי אין מרבנות מהווה הסבר בלעזי לתופעת חלוקת עבודה, אלא ישנם הסברים הנובעים מדפוסי תעסוקה, סוגי עיירות וכו'.
14. אנציקלופדיה למדעי החברה. כרך 3. עמ' 766
15. שם עמ' 767
16. Nickle & Purdy (1981).

פרובלמטיקה של הגדרת הבעיה

מספר קבוצות וסוכנויות פעורב באיסוף חופר על נושא של נשים בזכות אך לא לכולן יש חשיבות זהה. ברמה אחת עומדים מופחים ואנשי מקצוע ברמה שניה - עיתונאים, סופרים, מורים ו"מעביר הפידע" אחרים. בכל רמה פידת האחריות על הנתונים ופרושם היא שונה, ויש לה שני פיפדים - תרבותי ופיבני השונים אחד מהשני. ברמה תרבותית מדובר בקביעת האחריות להכאת נשים ע"י חוקים נגד בעל פכה. כך באה לידי ביטוי הבעיה של ראית האלימות כלפי אנשים כבחירה אינדיבידואלית של הבעלים. בעיה אחרת ברמה זו היא ראית הבעלים המכים כאנשים חולים, עם סימפטומים מוגדרים וחד משמעיים של סטיה מנטלית ופיזית. ברמה מבנית - קביעת האחריות כוללת מוסדות וקבוצות שונים שיש להם חובה לתקוף ולהתמודד עם בעית האלימות. כאן, מעבר מערכת ההגדרות של התפיסה הקוגניטיבית למערכות אחרות, יש לה אימפליקציה למוסדות. למשל, ראית האלימות דרך המטפורה של הרפואה, יש לה תוצאות ברורות של מאמצים לנצל "כפיה חוקית" כפתרון לבעיה.

אחת הדוגמאות המעניינות (Gusfield 1981) היא בעית ההפלות שהיוט היא עדיון פקור לקונפליקט פוליטי גדול בארה"ב. בעקבותיו, טוען המחבר, גם התחום של חיי המין נכנס לדיון וניתנה לגיטמציה למקצוע שלא הוכר עד אז - סקסולוג. "אני יכול לדפירן לעצמי זרם שמגדיר את האי-סיפוק המיני כמחלה ובעקבותיו תכנית מפשלתית אשר תהיה אמורה לספק טראפיה פינית כחלק מבתור רפואי" (Gusfield 1981 4-5).

התפיסה הרפואית של המחלה מתבססת על ההנחה שמחלה אינה עדיפה על

בריות ושהפציאנט רוצה להחלים. היא אננה לוקחת בחשבון כי ישנם פציאנטים אשר פוכנים להפשיך לעסוק במקצועות או פעילויות "לא בריות" בגלל עורך התגמולים שהם משיגים מכך.

בעבודה זו תנותח משפעות ה"אי. חוקיות" במסגרת החוק, הקשורה למוסדות שלקחו על עצמם לטפל בבעיות נשים פוכות בהתאם לחוקים הקיימים. החוק ניתפס כמושג אבסטרקטי של זעות והחלטות ציבוריות אשר אליהן מתייחסים עובדים סוציאליים, משטרה, בתי-משפט וכו' בקונטקסט של עבודה פקצועית בארגונים.

במסגרת הטיפול, האחריות על הכאת נשים פוטלת כל כולה על הנאשם. הוא פוגדר כבלתי פוסרי ובלתי חוקי ועליו החובה החברתית להגמל. בעלים שהגיעו לקבוצה בהרצליה קיבלו את ההגדרה המוסדית הזאת של התנהגותם במסגרת עיסקת החליפין עם המוסדות.

שתי תפיסות אלו, הרפואית שרואה בבעל ככה אדם חולה, סובל וזקוק לעזרה, והמשפטית הפגדירה את התנהגותו כחריגה צמחו פנסיונם של כמה מוסדות להגדיר את תחומי פעולתם, לחם בקביעת המדינות ועמדתם בחברה. בחלק זה של העבודה יעשה נסיון לעקוב אחרי תהליכי הגדרת בעיות האלימות הן ע"י אנשי מקצוע (עובדים סוציאליים, פסיכולוגים ואחרים) והן ע"י פעבירי אינפורמציה לציבור הרחב. (עיתונאים, פורים וכו').

בכותרת של הכתבה "פיטה בלהבות" באחד מהעתונים המרכזיים בארץ
מודגשת העובדה כי בישראל ישנן 150 אלף נשים מוכות [1] באותה
כתבה מיד לאחר הפתיחה מדובר בנחם אמיר, קרימינולוג, על 120 אלף
נשים מוכות. "ב-1972 דווח על כעשרת אלפים ובאמצע שנות השבעים
על 30-60 אלף וב-1980 על 80 אלף. היום "ממשיכה הכתבה" יש מי
שמוכן לנקוב גם במספר 150 אלף". נתונים מרשימים אלה יוצרים
רושם של מציאות בלתי-ניתנת לערעור. מי זה המקור הפיסטורי שמוכן
להציע סטטיסטיקות דרמטיות כאלו? מאיפה באים הנתונים? נראה כי
השאלות הללו אינן פטרידות את הכותבת.

עיתונאים פסתמכים על עבודות ודיווחים ללא הבחנה וללא זיוק.
מקורות או בסיסים כהצדקה להצהרות עיתונאיות אינם נזכרים בכלל.
נוצר רושם כי המספרים מציגים את "העובדה האמיתית".

מאיפה באמת באות עובדות על מספר של נשים מוכות בארץ? המפקד
היחידי על אוכלוסיה כולה נעשה פעם ב-10 שנים, ומתנהל בפימדים
לאופיים. במפקד זה לא קיימת שאלה על אלימות הגבר. מאחורי מספר
150 אלף אין שום בסיס מחקרי בדוק.

בשנת 1975 העלתה חברת הכנסת פרשה פרידמן לראשונה את נושא הכאת
הנשים מעל במת הכנסת. בשנת 1976 תת-ועדת הפנים של הכנסת העריכה
שכ-10% מכלל הנשים הנשואות בארץ "חיות בצל האלימות". העריכה הזו
היוותה בסיס למספרים המובאים באמצעי התקשורת, בספרים ומקורות
אינפורמציה אחרים. חשוב גם לציון כי לא דובר על נשים שאינן
נשואות ונשים ש"לא גילו" בדרך זו או אחרת כי הינן מוכות ע"
בעליהן.

התעניינותה של תת-ועדת הפנים היתה בעיקרה ברקע הסוציאלי של

הבעלים המכים ודפוסי האלימות במשפחה באופן כללי עם הפרזה בין אלימות פילולית לאלימות פיזית.

מה שיעניין אותי בהמשך זה לא "לגיטימיות" של המספרים הנ"ל או מחקר סוציולוגי אשר פאמתם או פפריכס, אלא תהליך ההתפשטות והעברות המסורים כי מדובר בבעיה ציבורית חמורה.

אך לא רק המספרים גורמים ליצירת הדרמטיזציה של הבעיה. הדרך החשובה בה נוקטים "מעבירי האינפורמציה" היא הדגשים על נסיונם של זוגות שעברו "תהליכי גפילה". באחת מהתכניות בטלוויזיה הובא מוצג חי - זוג שעבר טיפול בסדנא שיקופית [2]. המנחה הסביר במהלך התכנית כי קיימת מסגרת טיפולית (במקרה זה - של נעפ"ת) אשר עוסקת בטיפול בבעיות הגבר המכה. בעקבות תכנית זו ניצלות משפחות שלמות. הזוג שהובא לאולפן היה אמור לדגמן את התוצאה הסופית של התוכנית אשר בה נפתרה בעיית האלימות. המסר היה חד-משמעי. "בואו גם אתם, התקשרו למרכזי נעפ"ת! המנחה חזר כמה פעמים על מספרי הטלפון באזורים שונים בארץ. "אנשי מקצוע רוצים ופוכנים לעזור לכם".

לא כל הבעיות הפרטיות של אנשים הופכות לציבוריות בניתוח האופי הציבורי של הבעיה. ישנם אפשרויות ופתרונות רבים.

במקרה של נשים מוכות רשת המוסדות העוסקים בנושא היא רחבה מאוד; היא כוללת שירותים חברתיים, בתי-המשפט, משטרה, רבנות, מערכת הבריאות ועוד. אופן תפיסת התופעה כבעיה ציבורית קשור לפעילויות וקשרים בין המוסדות. בזירה ציבורית לא כולט משחקים באותה רמה ולאחדים יש יותר אפשרויות לעצב את ההגזרה של הבעיה.

ב- 8 לינואר 1986 התקיים כנס של שע"ל - שרות עזרה לקורבנות - אירגון שקיים כבר כמה שנים וחבריו - אנשי אקדמיה, משפטנים, תאורטיקנים, אנשי משטרה ורשויות שונות. השאלה החשובה שעמדה

במרכז הדיון היא האם פערכת שיקופית למען הקורבן יכולה להיות מחליף למשפט פלילי. באופן תאורטי-כללי דובר על קורבן ועל עזרה שניתן לספק לו, על טיפול בנזקים חומריים וגופניים שניגרמו לו, עזרה נפשית והתחשבות ברגשות הקורבן - שכל אלו הן תוצאות התקיפה או פגיעה אחרת באדם.

נושא אחר שהועלה בכנס הוא הצורך בעודעות הציבור, אירגון קבוצות לחץ ושילוב סכנויות בחברה שיעסקו בטיפול הולם בקורבן.

השאלה המרכזית והפוטטית בפירוח היתה מה יודעות ומה עושה החברה בנושא זה? המסקנה הכללית של כל פשתתפי הכנס היתה כי "יש להגביר את עודעות הציבור" באמצעות "מעבירי אינפורמציה" שונים.

"זו לא אלימות משפחה, זו אלימות ספציפית כלפי נשים שהן נשים לפי ההגדרה. מה עושה החברה? הדעה הרווחת היא שמה שקורה במשפחה זה לא נחלת הציבור. אבל הציבור צריך לדעת" [3] - אלה הם רק קטעים אחדים מן הנאומים.

בין אנשי מקצוע לא נוצרו חלוקי-דעות האם אישה מוכה זו בעיה ציבורית או לאו. הדיכוי של "הקורבן" הפיסטורי איפשר לדיכיון לעסוק במניפולציות, יצרירושם של פציאות נתונה וקיימת. כל נציג של שרות חברתי אחר פירט את התכונות של "הקורבן שלו" - ילד, נקיש, אישה מוכה, וכו'. אף אחד לא התווכח עם השני, האוסף של הקורבנות הלך וגדל. כל רשות לקחה על עצמה אחריות על סוג זה או אחר של הניפגע. לאחר שלקחו על עצמם בעיה ספציפית ניסו נציגי השרות לחייב את ה"נאשמים" ובכך לקחת גם אחריות פוליטית - על הפתרון. הגדרת הבעיה של אלימות וקורבנות והצעת הטיפול ניתנו ע"י כל אחד מן "הבעלים" על הנושא. הם גם הציעו להטיל יותר אחריות על המדינאים ולחצו להעביר את הנושא לדיון בכנסת-ישראל. המפשלה והחוק התערבו אך לא פתרו את בעיות הנשים המוכות.

ידע על הנושא אמור להבטיח אופן ראית והבעיות בזרף מסוימת אשר
מהווה בסיס להחלטות פדיניות פכריות. לכן חשוב תוכן ומבנה הידע
הנאסף. שני פרכיבים חשובים בניתוח מבנה הידע על פקרי אלימות.
אחד הוא ארגון תרבותי אשר נמצא בקטגוריות של הגיון ולינגוויסטיקה
של החשיבה על אלימות. ניתוח של ארגון תרבותי מנסה לתאר משפחות
של פיקרי אלימות, כיצד פפרשים אותם וכיצד הם הופכים לנושא
למחשבה. פרכיב שני הוא ארגון ידע תרבותי - זפוטי הפעילות שדרכן
הופכת התופעה לנגישה ופאורגנת בנתונים ובתאוריה. כאן נאמר לנו
איזה עובדות נאספות כיצד ועל ידי מי הן מעובדות ומועברות. חשוב
כאן והתפקיד של הבעלות והאחריות על תחוט זה או אחר. רשויות
מתחלקות ביניהן גבעלות זו וכך נוצרות ספרות של השפעה. "כניסה
לזרים" לספרות אלו אסורה בהחלט. "ויקטיופולוגיה" זהו שם נרחב
לתהליך של סטיגמטיזציה של הקורבן. כאשר זו נעשתה, משתלמת קבוצה
אשר מעוניינת בסוג פסויים של "קורבן" ופפתחת גישות ותאוריות
בנושא שהיא בחרה. העימות נוצר בין פדיניות אשר קובעת את האופי
הכללי של הקורבן לבין תאוריה וידע מפורט שנאספים בהתמקדות פקרים
בתופעה מסוימת. העימות בא לידי ביטוי באופן גלוי אך לא תמיד
נעשים צעדים ממשיים להתמודדות עם בעיה של אי-הטכמה. אחת מהסיבות
לכך היא שמירה על "השקט" היחסי וקשרים בין מחלקות שונות
הפגישות שרותים סוציאליים ומכאן הליכה להגדרות רשמית אשר
מקובלות ופתאיות לכולם. אלימות ניתפסת כמשהו אבסטרקטי, ללא כל
קשר לאיסוף הנתונים ולא לפרושים הנובעים מאיסוף זה, או עיבוד
הנתונים.

ב- 6 לפברואר 1986 מתאספים שוב אנשי מקצוע ומומחים לנושא

האלימות כדי לדון בעיה ספציפית - נשים מוכות. אולם האודיטוריום במכון "דניאל" בהרצליה מתמלא, על המסך - פרנסיס יוז שופכת בניין על המיטה עליה שוכב בעלה פיקי, מציחה גפרור ובורחת החוצה, שם מחכים לה שלושת ילדיה.

פרנסיס נוסעת למשטרה כדי להסגירה את עצמה. מכאן ובמשך כשעה וחצי תספר הגיבורה את סיפורה המבוסס על פרשה שהתרחשה במרץ 1971 בארה"ב, סיפורה של אישה מוכה [4]. אחרי הקורנת הסרט יוסבר לקהל ע"י סוציולוגים ועובדים סוציאליים כי ההבדל בין ארה"ב לישראל הוא "רק שאלה של מספר" - בארה"ב ישנן 6 מליון ובארץ "רק" 150 אלף (או 120, או 100, לפי נתונים שונים) נשים מוכות [5].

בסרט הכל פפורט וברור - גבר-מכה, אישה-קורבן, ילדים חווים טראומת ילדות. עובדות סוציאליות יוצאות מן האולם עם זמעות בעיניים. בהפסקה עובדת סוציאלית מאור-יהודה מספרת כי "בעירה שלה אין משפחה אחת שבעל לא מכה את אשתו".

את אנשי המקצוע אין צורך לשכנע בקיום הבעיה.

מבנה של בעיות ציבוריות היא זירה של קונפליקט שבה מערכת של קבוצות ומוסדות, לעיתים כולל גם סוכנויות מפשלתיות, מתחרה ונאבקת על בעלות על הבעיה החברתית. כאן בא לידי ביטוי עמות, בין ידע תאורטי לבין המדיניות.

כיצד הופכים מצבים פרטיים לבעיות ציבוריות? סידרת האירועים שמובאת להלן מהווה רקע שיבהיר את התהליך.

1. כתבתה של אריאלה רינגל-הופמן "מיטה בלהבות" "ידיעות אחרונות" פס' 1142. ח' טבת תשמ"ו 20.12.1985.
2. ריקי ויעקב עזולאי אשר הופיעו בתכנית זה הזפן ב- 19.5.86 תכנית שהוגשה ע"י דם עברון.
3. פנאומה של רות רזניק, פנהלת מקלט לנשים פוכות בהוצלחה.
4. פרשה של פרנסיס יוז עובדה לספר ע"י פ. מקלנטי ואחר-כך לסרט "מיטה בלהבות" עליו מדובר כאן.
5. דר' צ. אמיר פאונדוסיטת ת"א וחנה רויזנברג ואהרון סנש מתכנית לגמילה מאלימות בהוצלחה.

בשנת 1985 החליט אגף הרווחה בהרצליה לאמץ את המודל של פרוי אידלסון, אשר פורט בפבוא. צוות העובדים, בראשות פנהלת המחלקה לשירותים קהילתיים עפרה קינן, והעובדות הסוציאליות נעמי קוליץ ושירה ברק פתחו בעבודת הכנה. העבודה החלה באיתור הגברים על סך הנתונים שהצטברו במחלקה לשירותים חברתיים ובחנת המטרה בעיר. עבודת ההכנה החלה בפברואר. הפגישה הראשונה התקיימה ביוני העובדים הסוציאליים חנה רוזנברג ומשה סנש גוייסו לנהל את הסדנא לששה גברים, שהיתה אמורה להפוך כשלושה חודשים. בז בז עט הקורט נכנסו הגברים לחוג לקרטה.

באוקטובר 1985 פותחה תכנית רשמית לגפילה פאליפוז במשפחה. התכנית הדגישה כי ביסודה השאיפה להקנות לגבר האלים דרכים לשליטה בהתנהגותיו ואלטרנטיבות להתנהגותו האגוסיבית. התכנית הבטיחה

להתייחס להתנהגות אלימה כהתנהגות נלמדת אותה ניתן להכחיד [1]

כמטרת העל של התכנית הודגשה המטרה לגפול גברים פהתנהגות אלימה במשפחותיהם. מטרה זו נגזרו מטרת משנה: 1. להקנות לגברים דרכי התנהגות ומגובה חילופיים להתנהגות האלימה. 2. לחזק את הדיכוי והעורך העצמי של גשות הגברים האליפיים. 3. להקנות לבני הזוג דפוסי תקשורת חלופיים לרפוט אלים.

פותרת התשתית הארגונית ותוכנו פעולות שונות וביניהן הקמת עמותה המהווה גוף ציבורי אשר ילווה את התכנית. חברי העמותה יהיו מספר אנשי מקצוע מקופיים, נציג אקדמיה ומספר אנשי ציבור מקופיים. תפקיד העמותה הוא לשמש כמסגרת מעוגנת בחוק, להזרמת תקציבים מקרנות ציבוריות, לגייס משאבים ולקדם את יחסי הציבור של התכנית. פעולה אחרת לארגון התכנית היתה הכשרת מנחים מקצועיים לקוראת הנחיה בסדנאות לגברים לגפילה פאליפוז. הכונה כי משה סנש וחנה רוזנברג שהם המנויים "הפנוסים" יקנו למנחים נוספים את המיומנויות

הטפיפיות להנחיה במסגרת התכנית [3].

"הפנחים של המנחים" בחרו לקורס שלהם עובדים סוציאליים אשר היו אמורים להנחות את הקבוצות. במהלך הקורס הם ניסו לתרגל את השיחות של המנחים עם הקליאנטים הפוטנציאליים בתהליך גיוס בפהלך הפגשים וכו'. אך כפי שהתברר מאוחר יותר, הנסיון האישי של חנה ופשה היו שונים כמעט לחלוטין מהתנסויות של "מנחים חדשים".

הצטרפתי לאחת מהקבוצות שהונחתה על ידי אהרון ורחל. כאן המקום להדגיש כי כל השמות בעבודה זו, הן שמות המטופלים והן שמות המנחים - הם שמות בדויים. הצטרפתי הרשמית החלה בפגישה ראשונה של הגברים בנובמבר 1986, אך המחקר עצמו התנהל כבר קודם לכן, כאשר עקבתי אחרי תהליכי ארגון הסדנא אשר נמשכו כ-11 חודש פאז נתבקשתי לערוך תצפיות אנתרופולוגיות בסדנא לגמיכה מאלימות. על תהליך גיוסם של גברים אלימים לפדתי ממנחי הקורס.

אז שמות הגברים האלימים קיבלו מנחי הקורס מכמה מקומות: החשוב ביותר מעובדות - סוציאליות של המחלקה לשרותים חברתיים בהרצליה שעשו עבודת הכנה עם הגברים ושיכנעו אותם לבוא לסדנא. כן, שכאשר הגיעו - מנחי הסדנא לביתם של הזוגות כבר ידעו שם על בואם וחיכו להם.

מקור אחר - תחנה ליעוץ הנישואין. מקור נוסף - משטרה.

רוב הזוגות קיבלו את המנחים בתדהמה: מי אתם? מה אתם רוצים? מתוך 18 כתובות שקיבלו המנחים, שלמעשה לא פתחו דלתות, או עשו תרגיל - קבעו אבל לא היו בבית. בכמה משפחות הזדקקו המנחים לביקורים חוזרים כדי לשכנע להשתתף בקורס.

בועדת-הגוי התלוננו אהרון ורחל כי תהליך של *reaching out*, או

במלים אחרות יציאת המנחים אל הלקוחות הפוטנציאליים לשטח, על מנת לגייסם לתוכנית לגמילה פאליפנת, לקחה יותר מחודש. שניים בכלל היו במצב כזה שאי אפשר היה לדבר איתם - נרקומנים, שניים - בטיפול במשרד הביטחון במחלקת שיקום פסיכיאטר, אחד - שיכור כרוני, בקושי עמד על רגליו", סיפר אהרון. למנחים לא נימסרה כל אינפורמציה על הזוגות. תוך כדי הפגישה היו צריכים לגלות דברים. שני אנשים אחריים לא התאימו לקבוצה מבחינה

טכנית: אחד - היה צריך לקחת ולהחזיר אותו למקום פרוחק, שני - פקיא באוטובוס, לכן גם הוא זקוק להסעה. את ההסעה לשניים אלה לא יכלו המנחים לספק. כל האנשים ה"לא מתאימים" הן מבחינת כללי התכנית, והן מבחינה טכנית הוצאו מיד מחוץ לקבוצה פוטנציאלית. הקבוצה הצטמצמה רק לאנשים "נוחים", הקליאנטים האחרים נעזבו או הועברו לטיפול בשרותים אחרים.

כל התהליך של *reaching out* היה תהליך מכירה, המנחים ניסו למכור לדבריהם לקליאנטים פוטנציאליים את הרעיון של הסדנא. היו גם מספר מיקרים שהרחיקו לכת ונכנסו לשיחה על בעיות במשפחה עצמן. בכך המנחים לא היו מעוניינים, הם רצו לסגור את ענין קניה/מכירה ללא כניסה לבעיות אקטואליות מיד. הם לא ראו את הקשר ההדוק בין טיפול באלימות לבין הבעיות של המשפחה, ניסו לבדד את האלימות בתחום ניפוד ובלתי-תלוי וטלפל^{וגן} בו במסגרת מוגדרת וסגורה - בקבוצה טיפולית.

אחרי סלקציה ראשונית ביקרו המנחים אצל 14 משפחות, לפגישה ראשונה הגיעו שישה גברים, לשניה - עוד שניים, אך היתה גם נשירה. בסופו של דבר השתתפו בקורס מדי שבוע 5-6 אנשים.

הסלקציה של האנשים הרצויים בקבוצה נבעה מההחלטה מראש כי התכנית חייבת להצליח, המנחים קבעו זאת משתי סיבות:

האוזת - כדי לא לפגור אחרי פנחים אחרים אשר "הצליחו", נכמו בקבוצה הנסיונית) ושתיים - כדי להבטיח לעצמם התמחות ועבודה בהנחית קבוצות גם להבא. לכן, חשוב היה להם כבר בשלב זה לבחור באנשים אשר יתרמו להצלחת התוכנית והצלחתם האישיה של המנחים. לא מבוטל כפובן גם הרצון של רבים מהם לעזור למטופלים שלהם. טיפורי הטיפול באנשים אלה, וגם בנשותיהם ינוחח בשרשרת המיקרים הפובאים להלן.

הערות:

1. תכנית לגמילה מאלימות במשפחה. עיונית הרצליה אגף הרווחה

אוקטובר 1985

2. שם

3. שם

פקרה 1 - משפחות לוי - טפול באשה לא פוכה

עמי הוא איש קבע בצה"ל, אשתו ברכה לרוב עוקרת בית, לפירות שמדי פעם היא מתחזילה לעבוד לתקופות קצרות במקומות שונים. (במשך תקופות המחקר הספיקה להחליף שלושה מקומות עבודה). לזוג יש שני ילדים, בגילאים 9 ו-6. משכורתו של הבעל היא נמוכה מאוד, ולדברי בני הזוג מטפיקה רק לאוכל ובגדים לילדים.

בביקורי הראשון בביתם, הראתה לי ברכה: "בגיות הכל נדבות, אני לא יכולה להרשות לעצמי לקנות שום דבר, אין כסף, המשכורת שלו-צחוק. אם לא הייתי עובדת לא היה לנו מה לאכול".

הדירה של משפחת לוי היא קטנה וצרה, זקוקה לשיפוץ. המדפים בסלון ריקים. במעבר מהסלון למטבח עומד אקווריום גדול "כך אני אוהב לשבת ולשתוק כמו דג" אומר לי עמי. "רק לא לענות לה (לברכה) שלא תהיה התפוצצות מיד".

בפגישת ההכרות סיפור עמי כי את אשתו הוא היכה פעם אחת ויחידה בכל חיי הנישואין שלהם בשנה ראשונה לחיים המשותפים. מאז הוא לא מרים עליה יד. המנחים לא האמינו כי שעמי לא מכה את אשתו. "אם לא, אז איך זה שהיא כל הזמן בורחת למקלט לנשים פוכות?"

ברכה סיפרה לי: "אני עובדת כל היום, ילדים משגעים אותי, לא שומעים לי. עמי לא מכה, זה נכון אבל משגע מפש: לא לצאת לשום מקום, לא לקנות שום דבר. כל היום הוא בצבא, מגיע בלילה, אוכל ולפיטה. כל הבית עלי".

בפעם הראשונה שסיפרתי לעובד סוציאלי שלי באיזה תנאים אני חיה, תיארתי לו את הבית, הוא אמר שאני לא צריכה להפסיק לחיות כך ושלא

אתי למקלט בירושלים." ברכה נהנתה, לדבריה מהחיים במיקלט, שם הכירה נשים אחרות, מצאה חברות. המתנדבות במקלט דאגו לילדים, שלחו אותם לבית-הספר, עזרו להם עם שיעורי-בית. הן גם עזרו לברכה למצוא עבודה במשק בית אצל משפחה דתית אחת וכך יכלה להרויח קצת כסף ולקנות לעצמה דברים. "סרגתי, אפיתי עוגות, תמיד הייתי מטופחת כזאת, כל העובדות הסוציאליות שם אמרו לי שממש תענוג להסתכל עלי", נזכרה ברכה בנוסטלגיה.

כל התקופה לא ידע עמי לאן נעלמו אשתו ושני בניה. אחרי חודשים הוא מצא אותם דרך עורכת דין שלו במקלט. "העובד הסוציאלי שלח אותה למקלט עם הילדים, היא עזבה באמצע היום, לא הייתי בבית, לא ידעתי כלום. בסוף כשמצאתי אותה שם, העובדת הסוציאלית של המיקלט עוד שאלה אותה אם היא מעונינת להפגש איתי. הם רצו להודיע למשטרה שאם משהו יקרה לה, יעצרו אותי. לא האמינו לי שאף פעם לא הכיתי אותה."

ברכה ועמי נפגשו במידרחוב בירושלים, ברכה הגיעה יחד עם הבנים. "רק התקרבה אלי, הושיטה יד והתחילה לחפש לי בכיסים. מצאה פתק עם מספר טלפון של עורכת-הדין והתחילה לצרוח" "אהה! בחורות! אתה לא מבזבז את הזמן, עזבה אותי עם הילדים וברחה שוב", מספר עמי, "לא ראיתי אותה עוד כמה שבועות, לא ידעתי פה לעשות, הייתי צריך גם לעבוד וגם לדאוג לילדים. טוב שיש לי משפחה גדולה שעזרה לי".

הפנחים של הקורס לגפילה פאלימות בהרצליה, וחל ואהרון ניפגשו עם בני-זוג לפני הפגישה הראשונה כדי להכיר אותם ולקבוע האם הם מתאימים לתכנית, כי מראש הוסכם כי אין לקבל לקורס אנשים שמכורים לסמים, לא שפויים בדעתם או שיכורים. לדעת הפנחים לעמי כבר היה ותק עשיר עם עובדים סוציאליים והוא "אוהב שאנשי מקצוע מטפלים

"הוא טיפוס פסיכופט כזה" התרשם המנחה לאורך הפגישה הראשונה בקבוצה. המנחים גם לא האמינו כי עמי לא זכה את אשתו. אך בפגישות שבועיות, שיחות וביקורי בית נוספים השתכנעו המנחים כי לא מדובר כאן באלימות פיזית של בעל כלפי אשתו. לאט-לאט המנחים נכנסו למבוכה: מדוע התקבלה ברכה למקלט לנשים פוכות וכיצד מטפל בזוג במסגרת הקורס לגפילה פאליפות, כדי לא לאבד לקוחות נוחים כאלה, אשר פוכנים לשתף פעולה בכל. המצב לא היה פשוט: מצד אחד עשו המנחים עבודה שדה כמעט אנתרופולוגית עם תצפיות מקרוב, פגישות שבועיות ושיחות עם בני הזוג שערערו את הבטחון לגבי המסקנות שהוטקו לפני תחילת עבודתם על עמי "כגבר אלים" וברכה כ"אישה פוכה", מצד שני היה עליהם לדווח בפגישות חודשיות לוועדת הגוי וגם למפונים על התכנית על תוצאות עבודתם. בוועדות-הגוי נתבקשו המנחים להתייחס ל"נושאים רלוונטיים לתכנית לגפילה פאליפות" ולמקורות הפידע שלהם, כגון עובדים סוציאליים של בני הזוג, עובדי מקלטים לנשים פוכות, קציני מבחן וכו'.

"אני פבולבל לגפרי, לא ידענו פה קורה במשפחה זו", התודה אהרון, מנחה הקורס. במשך הקורס העפדות שניקבעו מראש הלכו והשתנו, נתגלו עובדות חדשות, הכרות קרובה עם בני המשפחה ושיחות עימם נתנו חומר חשוב להערכה מחדש של המתרחש.

אך המסקנות הוסקו ע"י המפונים על המנחים אשר המשיכו להתייחס לזוג זה לפי הדגם של משפחה שיש בה אלימות. כדי שלא יתעורר ויכוח במחלקת לשרותים קהילתיים וגם כדי שלא יואכזבו "בעלי ההון" אשר מזרימים כסף לתכנית למפעיליה, הוחלט בכוחות משופתים כי "לפרות שברכה אינה אישה פוכה, היחסים בין בני הזוג אינן תקינים ואוירה

בבית אינה בריאה. יש קללות, צעקות, זריקת חפצים וכו'. הגדרה זו מתאימה לקטגוריה של אלימות פילולית ואפילו מעבר לכך.

מתאמי התכנית הלכו להגדרות רשמיות, לפיהן אלימות של הבעל היא תופעה רצינית מאוד בכל צורה שהיא, פילולית ו/או פיזית. עבודתם המעשית של פנחי הקורס בשטח לא שינתה את הגישה הכללית אשר עליה הוחלט מלכתחילה. ההחלטה להשאיר את בני הזוג בקורס לגפילה פאלימות תפסה במקרה זה את הפושג "רלוונטיות" כגמיש ביותר.

לגבי שאלה שניה: מדוע פתח מיקלט לנשים פוזות את דלתיו בפני ברכה, התשובה היתה מסובכת יותר.

ברכה לפדה על קיום המקום מהעובד הסוציאלי וכך הגיעה לירושלים עם מזודה ובה בגדים ואיפור. עבורה היה המקום לא הזדמנות לברוח ממכות בעלה, אלא בית-האריחה בחינם בו מצאה חברות, מטפלות לילדיה, הזדמנות לטייל, וזה למרות הצפיפות שבמקלטים מסוג זה.

הגדרת האלימות אינה ברורה בפיקרה זה- לפי כללי התקנון המקלט לנשים פוזות לא מקבל "נשים שמשמשות בסמים, עוסקות בזנות או סובלות מפגור שכלי", כאן כפובן ברורה בעתיות מוסרית והתעלמות במתכון מהבעיות החבריות והפסיכולוגיות הנ"ל. אך התנאי הראשון הוא כי אישה אכן פוזת, אך המציאות יותר מורכבת, ולעתים מתקבלות נשים שאינן הולכות את התנאים.

אך מי שכבר פגיעה ונמצאת בתוך המקלט נחשבת באופן אוטומטי לאישה "פוזת". מתברר כי המוסד הוא זה שמגדיר את הנשים ולא הנשים את המוסד. עם הפניה רשמית מעובד סוציאלי שלא ידע כי ברכה אינה אישה פוזת, התקבלה ונחשבה פוזת זה "אישה פוזת". הגדרה זו במקלט

השאירה את חותמתה לזמן רב, עד לקורס לגמילה פאלימות ובנתוח גם
לאחר ככן.

שאלה חשובה נוספת שמתעוררת בנקודה זו היא מהן השלכות של אותה
החלטה של העובד הסוציאלי של ברכה לשלוח אותה למקלט בלי לנסות
לברר את הסיבות האמיתיות של פניתה או לפחות לפגוש את בעלה
ולשמוע גם את הצד שלו. האינפורמציה שקיבל העובד הסוציאלי של
ברכה הגיעה אליו רק פני לקוחתו ומסקנות ראשוניות ופוחיות לכת
כבר בשלב זה הוסקו עוד לפני שנוצר פגע ישיר כלשהו עם שאר בני
המשפחה.

אומנם את האנפורמציה הנוספת על המשפחה ניתן להשיג מעובדות
סוציאלית אחרת, אשר מכירה את המיקרה ומיועצת הנישואין אליה פנו
בני הזוג לפני זמן מה.

האינטרקציה בין העובד הסוציאלי המטפל לבין אנשים אלה היתה מאוד
אינטנסיבית. העברת העובדות, שמועות ורכילות יצדה בסיס להחלטה
להרחיק אחד מבני הזוג מהבית ומשפחתו.

במקרה זה ברכה היתה מעונינת והסכימה לכפיה זו, למרות שנגרם נזק
הן לעמי והן ליכדים, אשר בפהלך הארועים נשאר ללא אפא.

בדוגמאות שמרקס (1976) מביא בספרו הפונח "כפיה" כולל כוחות
מוסריים ופיזיים כדי להכריח אדם לבצע את רצונו של אדם אחר, כולל
אונס וחטיפה. דוגמא קיצונית של כפיה מובאת ע"י הנדלמן (1978)
ולייטון. בחברה שעליה מדבר הנדלמן כפיה מוגדרת באופן חוקי.
כוחם של מוסדות ממשלתיים, בתי משפט ומשטרה - אלה הם גורמים
המשפיעים על הגדרה זו. במקרה שלנו קבלת החלטה על "פה לעשות בבית
אלים" מעבירה מסר גם לגבי עתיד היחסים בין בני הזוג. נוצר איום

שילווה את הבעל והילדים לאורך זמן רב ובני המשפחה יחששו ויחיו בפתח תמיד שברכה תוכל לעזוב אותם בכל עת שתרצה.

ואכן, במשך השנה שבה נעשה המחקר, חזרה ברכה פעמיים לפיקלט. היא התקבלה לפרות הצפיפות, עם או בלי ילדיה, מפני שכבר היתה מוכרת כ"אישה פוכה" ולפרות שלא היתה כזו.

כאשר נשאלה אחת פעובדות סוציאליות של הפיקלט מדוע מתקבלת ברכה לשם אם כבר הוכח במהלך הקורס שאיננה אישה פוכה, היא הסבירה לי: "בפיקלט אנחנו במגע ישיר עם ברכה וכך אנחנו יכולות לשנות את עמדותיה כלפי מושגים כמו "גישואין", "בית", "תפקיד האישה" וכו'". בפיקלט ניסו להשפיע על ברכה, כלפי אותה לנהל בית, לחנך ילדים וכו' ובינתיים בעלה הוא זה שנאלץ לחפש פתרונות לילדיו, לנהל בית ולפרנס את המשפחה. ברכה, לעומת זאת התיחסה לכוונת "חינוכיות" של העובדות הסוציאליות באדישות, כאשר פגשתי אותה בקורס לגפילה פאלימות לראשונה שאלתי מה היא מצפה מהסדנא.

"לא הייתי באה לכאן בכלל לבזבז את הזמן, אבל העובדת הסוציאלית אמרה לי: לכי לקבוצה, תלמדי פשהו. אז הרגשתי שאני "חייבת לבוא, בשבילה, היא התנהגלה אלי תמיד כל-כך יפה, אז הבטחתי שאבוא לקורס".

העובדת הסוציאלית של ברכה הצליחה ליצור מערכת של יחסי-תלות בין שני הצדדים. ברכה לא היתה פעונית לאבד את האפשרות של כניסה חופשית לפיקלט ותמיכה ממחלקה לשרותים חברתיים. היא ראתה במחלקה זו "עזרה ראשונה" וציפתה שיעזרו לה בתחומים שונים, כספים, פגורים, סידור לילדים ועוד. מצד שני יכלה העובדת הסוציאלית של ברכה "לתרום" לתכנית לגפילה פאלימות ובכך ליצור קשרים הדוקים עם מפעיליה ומנהליה, לזכות להערכה ולאמון.

התלות שנוצרה בין ברכה לעובדת הסוציאלית שלה היא חזקה מאוד. באחד מהפעמים היא שלחה את ברכה "לנוח", כי היא ראתה שאשה "לחוצה מאוד". "היא יודעת יותר טוב מפני מה אני צריכה לעשות", אמרה ברכה, "לכן הלכתי פיד לאחותי לשבוע".

ארבעה חודשים לפני סיום הקורס שוב ברחו ברכה למקלט. כאשר חזרה משם, עמי לא היה פוכן לקבל אותה עוד. אבל מהבית לא גירש, לקח את שני ילדיו ועזב.

שלושה חודשים אחרונים של הקורס, אשר היו פיועדים לטיפול בזוגות ויו בוכה ועמי בנפרד, הם גם קיבלו תאריך רשמי בבית המשפט, עמדו לפני הגירושין. הקשר ביניהם נשאר, עמי היה פביא את הילדים לביקורים קצרים, לרוב בערבים אצל ברכה.

המצב של "זוג מתגרש" שוב הביך את פנחי הקבוצה. באחת מועדות-הגור הועלה הנושא. אהרון סיפר כי למרות שעמי טוען שאצלו הכל בסדר, הוא מאותת בפירוש שיש מקום לשיחה עם המנחים אשר יבואו אליו. אבל טיפול כזה כבר "חרג" מהמסגרת אותה קבעו פנהלי הפרויקט. הודגש כי קיומת בעיה תקציבית, פכאן השתנה גם היחס כלפי הזוג, נסתיימו הביקורים, ואפילו שיחות הטלפון.

למעשה ברגע שהזוג לוי החליט להתגרש הוא יצא מהתחום הצר והסגור שנקבע ע"י מפיעילי התכנית. "זוג זה זקוק לכיווי אבל זה לא הפנדאט של התכנית" - נקבע בועדת ההגור. המנחים החליטו לסגור את הפתח אליהם, האשימו את הזוג בכך שהוא התרחק מהם. המשיפה החשובה ביותר היתה ההגנה על "השם הטוב" של התכנית, אשר היתה אמורה להצליח פלכתחילה.

חוסר תכנון מובהק של התכנית בא לידי ביטוי במיקרה זה בכך שאף אחד מהמטפלים לא ידע כיצד לנהוג בזוג המתגרש. הרגש של התכנית ועל חיזוק הקשר בין בני הזוג במהלך הפגישות לגברים ולנשים בניפרד, לא היה מתאים למקרה של ברכה ועפי.

עפי הגיע לפגישה האחרונה לבוש יפה, פחייך. המנחים הוקפידו לא לשאול אותו על חייו הפרטיים, לא על יחסיו עם ברכה והילדים. בשבילם הוא כבר לא היה קיים.

באותה ועדת-הגוי בה הוחלט כי יש להוציא את הזוג מהקבוצה, התברר שגם העובדת הסוציאלית של ברכה הודיעה שהיא כבר "איננה הכתובת המתאימה" והמליצה להעביר את לקוחתה לשרות אחר.

כל עוד היו עימותים במשפחה החקבלו בני הזוג ע"י המנחים בידיים פתוחות. ברגע שהזוג קיבל החלטה להפרד, לא ידעו המנחים מה לעשות איתו ולמרות שכל בן-זוג היה מעוניין להמשיך להשתתף בקורס הוציאו אותם בכח מן הקבוצה. מנהלי הפרויקט הפרידו הפרדה ברורה בין מה שזים מעוניינים לנסות במסגרת הטיפול ואנשים שבהם הם מעוניינים לטפל, או באופן כללי "עניינים של המחלקה שלהם" לעומת מחלקות אחרות. מנחי הקורס אשר הגיעו לשלב של טיפול בזוגות סרבו לטפל בבודדים. הם העבירו את הנושא למחלקות אחרות, כולל פרפאה לבריאות הנפש, ובכך שפרו על קשר אינטנסיבי עם שרותים אחרים והיו מסוגלים להעביר את המידע להסקת מסקנות. ברכה ניתפסה בכך לא עוד כ"אישה פוכה", אלא "אישה עם בעיות נפשיות".

הפרדת האירועים, הגבלות והגדרות מצומצמות מוציאות מהקונטקסט הכללי את האלמנטים החשובים של ההתנהגות האנושית, פוגעות בתמונה מלאה של המיקרים.

הנדלמן (1978) הציג תהליך ההתלבטות של העובדות הסוציאליות אשר קיבלו עובדות בלתי-צפויות במהלך טיפולן בזוג "אלים". לדעתו אם קיימת בעתיות מסוימת בהתייחסות לעבודת העובדים הסוציאלים, אז עולה מספר פתרונות שהם "פחות או יותר מתקבלים על הדעת". לרובן יש תוקף ש"פחות או יותר" מתקבל על הדעת ואשר מסיים את התהליכים הבירוקרטיים. פתרונות אלה עלולים להוביל לאלימות של עובדי השרותים הסוציאלים כלפי לקוחותיהם בכך שהחלטות מתקבלות לא על סמך העובדות, אלא לפי שיקול דעתם האישי של העובדים האחראים.

מתאמי הפרויקט לא לקחו בחשבון כי מצבים אמורים להשתנות במהלך הזמן והנסיבות. הם לקחו את הביוגרפיות של שני בני הזוג, הוציאו מהן את ההבטים הרלוונטיים בתחילת התוכנית וקיבלו אותם לקורס. באמצע הדרך השתנה המצב, יחידה משפחתית זו התפוררה והכריחה את המטפלים להפר את ההסכם שניקבע בהתחלה עם משפחת לוי. משא ומתן ניפסק, שרותים סוציאלים הפסיקו לספק לזוג את המשאב שהיה ברשותם - תמיכה חברית וטיפול פסיכולוגי. מצד שני המצב הביא לערעור הצלחתם בתור מטפלים אשר חשוב להם המשך קיום התכנית וכאן פרנסתם והתקדמות בקריירה.

בשיחה שלי עם עמי לאחר שנודע לו על החלטת הפנחים, הפך האיש לזהיר יותר. במשך הפגישה פנה אלי כמה פעמים: "אל תכתבי את זה בדו"ח שלך שלא ישתמשו בזה נגדי בבית המשפט". חוסר האמון בעובדים סוציאלים ו"כל פי שקשור אליהם" אשר בא לידי בטוי במהלך הקורס אם בשתיקה בזמן הפגישות ואם בזהירות בשיחות עם הפנחים, התחזק לקראת סוף התקופה. רשמיות וחוסר התייחסות מצד המטפלים בפגישה אחרונה אשר באו במקום לבביות ואינטימיות בתקופת הקורס חיזקו את עמדתו של עמי: "הם (הפנחים) עושים הכל רק בשביל כסף, בשבילו עצמם ולא איכפת להם מאיתנו בתור בני-אדם". התייחסות זו בא אלי

בפגאופיות פוחלטת. הרי ש"נהנה לבוא כל שבוע לשמוע סיפורים של זוגות אחרים" וגם מצא חבר-אחד פמשתתפי הקורס אתו והמשיך יחסי ידידות גם לאחר פכן.

במקרה של משפחה זו היינו עדים לתהליך הפיכת הבעיה הפרטית של בני הזוג לחלק מבעיה ציבורית, בה התערבו אנשי מקצוע שונים, אך לאחר כשכון הטיפול בזוג נעשה נסיון להחזיר את הבעיה לבני הזוג עצמם ו/או להעבירה למוסדות אחרים. רצון להפטר מ"הזוג הפרובלמטי" נבע לא רק משאיפות פרטיות של המטפלים, אלא מקביעה פראש כי התכנית חייבת להצליח בכל מחיר.

גם במיקרה שיוצג להלן יתוארו תהליכי התמודדות עם בעית האלימות וטעויות ביחס לטיפול בה. אמנם לעומת המיקרה הקודם אכן מדובר בבעל שפכה את אשתו. נראה כי הדגשים של התכנית לגפילה מאלימות כפי שהם באו לידי ביטוי בקורס בהרצליה לא התאימו לצרכי "הלקוחות" ובפויט לבני הזוג כהן.

ישראל כהן הוא בן 26. אשתו יפה שנתיים ממוגרת ממנו ובהם ילדה בת שנה וחצי (בתחילת ההכרות). ישראל עובד כטכנאי באחד מן המפעלים הגדולים בארץ. אשתו עובדת במשק-בית. המשפחה גרה בשכירות בבית קטן ובו שני חדרים צרים עם רהיטים זולים ומסורבלים אשר עושים את החדרים עוד יותר קטנים. המשכורת של ישראל אינה מספיקה לבני המשפחה. בתחילת הנישואין המצב הכלכלי הגרוע הביא לפריבות רבות בין ישראל ויפה. יפה הזמינה לעצמה כמה פנקסי צ'קים וניהלה קניות רבות, הצ'קים היו חוזרים היות ולא היה להם כיסוי וישראל היה מתפרץ בהתקפי זעם על האישה "הבלתי-מתחשבת".

עם הזמן עניני כספים עברו לידיה ואז יפה לא היתה פרוצה מכך שהיא "צריכה לבקש לכל דבר קטן" וגם לא קיבלה תמיד.

הפכות של ישראל היוו עבורו נשק תקשורתי - פטר על אי היכולת לספק את צרכי אשתו.

באותה תקופה קרוב המשפחה של ישראל עבר קורס לגפילה מאלימות בהנחיית חנה רוזנברג ואהרון סנש. בעקבותיו גם ישראל הביע את רצונו להגיע לקורס, בו הוא ראה הזדמנות מצוינת לסיוע בחייו הפרטיים והוא ניצל אותה עד כמה שהיה אפשר. פעם ביקש מיכתב לצבא על-מנת לדחות את שירות המילואים, פעם למשרד השיכון. הוא סבר כי

כל שרות חברתי אמור להתערב להסדרת עינינו לטובתנו. הוא ציפה ל"קורט קרטה חינם", חופשה בבית-פלון בסוף הקורס, טיולים ומסיבות, מדי כמה חודשים עם סיום קבוצות הגבוים, הנשים והזוגות.

בתהליך של reaching out כאשר הגיעו הפנחים לביקור היכרות בביתם של כהן היה ישראל פוכן פיד לבוא לקורס. מצד שלהם ראו בו הפנחים את "הלקוח הטוב" אשר פוכן לשתף עימם פעולה.

אך בפהלך הקורס התברר כי הפסקנות הראשונות שהוסקו ע"י שני הצדדים אינם חד-משמעיות כפי שנראו. עבור הפנחים נעשה ישראל ל"לקוח קשה" לפני שהיורבה לדבר על עצמו, לעיתים ללא קשר לחומר תאורטי שהפנחים ניסו להעביר. ישראל התייחס לתאוריה של הקורס כמשהו אבסטרקטי לחלוטין. "פסק-זמן, שלמדנו, זה שצריך לעצור לפני המכה - זהו דבר הכי גדול שיכול להיות, אבל למעשה זה לא כך, אני לא יודע איך לאכול אותו", אמר פעם. סיפוריו היו על הרבה נושאים, עם הרבה פרטים קטנים. בקורס ראה ישראל מפגש חברתי שבועי. "שמע בא נדבר על משהו אקטואלי, על משפט דמיאניוק למשל", היה פציע לפנחה בתחילת כל מפגש.

הפנחים העריכו כי ישראל תופס את "כל הבמה" וניסו להתעלם ממנו עד כמה שהיה אפשר. הוא פירש זאת כ"עונש" על כך שניסה לגרור את השיחה לבעיות שלו בלבד. "הוא לא נותן לנו הזדמנות לכפף אחרים", התלוננו הפנחים, הם נענו כמעט כל פעם לבקשותיו, אך לדעתו של ישראל לא מטפיק. "כל פעם עונה לי מזכירה אלקטרונית של אהרון או בעלה של רחל, איך אני אדבר איתם? וזה אחרי שהם אומרים: "התקשרו אלינו בכל שעה שרק תרצו".

הקורס לא ענה על ציפיותיו של ישראל, לא קידם אותו במשרד השיכון, בו ניסה ללא תוצאה לקבל דירה ל"זוג צעיר" ולא בסביבה החברתית

שלו. לאחת פן הפגישות בא ישראל בהתפרצות זעם על הפנחים:
"פה פתאום צריך לעניין, את הגננת של הילדה שלי שאני בקורס? בא לי
לתלות אותה. הבטחתם שזה סוד שאנחנו פה. הבן של הגננת הוא חבר
שלי. היא שואלת: "פה, הרמת ידיים על אישה" אפרתי לה: "פה את
מציאה דברים?" היא אופרת: "תשב, תרגע, אתה מותק, כמו בן שלי"
אפרתי לה: "את צריכה לטפל בילדה ולא בחיים האישיים שלי. אם יש
בעיה - תפני אלי", ואז התחיל להתגלגל לחברה. אני יודע שזה הגיע
מעובדת סוציאלית, אבל אסור היה לה לפלוט חצי פילה".

הפנחים הרגישו לא בנוח. בהתחלה ניסו להצטדק: "הילדה שלך
בפעוטון. כדי לרשום אותה לשם היה צריך להוכיח שיש בכך צורך. לכן
הם יודעים" אבל ישראל לא האמין: "אם קורה משהו - יבקשו דיווח
ויראו שהשתמפתי בקורס ל"גפילה פאליפות" ולא "קורס לשליטה
עצמית". החותמת הזאת יכולה להרוס הכל". הוא ביקש כתב התחייבות
שמה שהוא מספר בקורס לא יוצא מפנו.

הדרך שבה בחרו הפנחים היתה לעבור פהגנה להתקפה. הם לא היו
מעוניינים כי סמכותם בעיני משתתפים אחרים תתערער.
ומה עשית אחרי שנודע לך שבגן יודעים עליך? על פי שפכת את הזבל?
על רותי? הם לא נתנו לו לענות. "איתך אף קורס לא יצליח, אתה
פשוט תופס מקום של פישהו אחר שהיה פוכן לקלוט פאיתנו. את פה
שהיונו רוצים לתת להם".

הפנחים, למעשה עשו כאן שני דברים: האחד - הם הודו בפני ישראל
בכשונם לטפל בו, או לנהל איתו פשא ומתן - אנחנו נותנים לך
טכניקות לריסון עצמי ואתה תהיה "לקוח ממושפע" "ילד טוב" שלא
תקלוק את התכנית שלנו להצליח בקורס ותשתף איתנו פעולה, והשני -
ניסו לצמצם את התחום של אליפות ולבודד אותו מתחומים אחרים,

להתפקד בתוצאות של המצב החברתי שנוצר לאור שיצא לאור כי ישראל משותף בקורס ל"בעלים מכים" - קונפליקט בין ישראל ויפה בביתם. אך בכל זאת משא ומתן בין הצדדים לא הופסק לגמרי. ההפסד היה גדול מדי לשניהם. ישראל היה מאבד את התמיכה הפוטנציאלית במצבו הפרטי והפנחים היו מאבדים "עוד לקוח" וזה עלול היה לערער את הצלחת התכנית.

בועדת הגוי כאשר דווח על הפיקרה, גינו מנהלי הפרויקט את העברת הבידע על הפקרה של ישראל. הם היו חייבים לעשות זאת גם מפני שאחת מ"הפעלות הגדולות" של התכנית היתה סודיותה. גם שפה של התכנית השתנה בעקבות כך ומהפקרה הנה ועד סוף הקורס הדגישו המנחים כי התכנית איננה תכנית "לגמילה פאלימות" אלא "לתקשורת בין בני הזוג". בפיוחז בלט שם זה בקבוצת הזוגות כאשר עינינה של אלימות תפס מקום משני והדגש הרב הושם על התקשורת. דבר נוסף שלא היה לו ולא כלום עם עינין האלימות זה הרצאותיה של סקסולוגית אשר הוזמנה שלוש פעמים, פעם אחת לקבוצת גברים, פעם שניה לנשים ופעם שלישית לזוגות.

כאשר נשאלו מנהלי הפרויקט מדוע חשובות פגישות עם הסקסולוגית נאמר כי "ברוב הזוגות יש אונס בבית" אך במשך ההרצאות לא הוזכרה מילה "אונס" אפילו פעם אחת. על הפגישות עם הסקסולוגית עוד דובר בהמשך גם בהקשרים אחרים. אך בשלב זה הזכרתי את הענין כדי להדגיש כי אמנם ניסו המנחים להתפקד אך ורק ב"אלימות" לא היתה להם ברירה אלא לגעת גם בהקשרים רחבים בהרבה ומצבים חברתיים שונים ומשונים אשר תופעה זו היתה מתרחשת בתוכם.

לקראת סוף הקורס הבין ישראל כי הוא לא יקבל את הסיוע שציפה לקבלו. בפגישת פרידה סיכם את התקופה: "הכל בלוף. רציתי לדבר על

הורי, על דברים שהטרידו אותי מאוד". רחל אפרה: "תפסיק ללכת
"מסביב" תתמקד בעיקר, באלימות. בקיצור, בזבזנו זמן על שטריות,
על שטיפות-פח לגברים. בפשך הקורס הספקתי להגיע לרבנות, יפה עוזבת
את הבית יותר ויותר, השבתי שתעזרו עם דיור. איפה?!"

ישראל התחיל בפודע לצאונ נגד הפנחים ולהאשים אותם בחוסר פומחיות
ונסיון. בכך רצה להראות כי לא חל אצלו שינוי בהתנהגות. הפטרה
היתה לעבור עוד פעם טיפול זה או אחר כדי לנסות בדרכים שונות
למצוא סיוע לבעיות כלכליות וחבריות שלו. אכן הוא ואשתו המשיכו
לטעון בכל הזדמנות כי אלימות לא נפסקה בבית. אלימות זו, אם היתה
ואם לא היתה, היא אינסטרופנטלית עם ראייה לטווח ארוך.

מצד שני המשיך ישראל לחפש פתרונות גם במקומות אחרים. באותו
מהפגישות הוזיעה יפה כי היא היתה. המנחה לא יכול היה להבין "איך
זה שנוג עם בעיות האלימות פחליט להשאיר עוד ילד". אך יפה ראתה
זאונ אחרת: "נגדיל משפחה, הם יהיו חיביט לעזור עם הדירה",
הסבירה כי אחרי הפגישה.

כאן שוב באה לידי ביטוי העובדה כי על-פנת להבין את בעיות האלימות
במשפחה מסוימת יש להכנס לתחומים רבים מסביב אשר יוצרים או
תורמים ליצירת הביעה ולכן הטיפול צריך להתייחס לא רק למכה עצמה
אלא גם לסיבה אשר הביאה אליה.

בשני המקרים האלה, התמקדנו ביחסים בין לקוחות הקורס לגפילה
פאלימות לבין הפנחים ומנהלי הפרויקט. נפגשתי עם כל האנשים פעמים
רבות וכן ניסיתי לדבר עיפם פיד לאחר אירוע זה או אחר. התבססתי
על הניתוח המפורט של כל אחד מהקורים ולא על שאלונים או נתונים
סטטיסטיים כל שהם. כמו בפקרים אנתרופולוגיים אחרים ואינו כי

בשני המקרים הלקוחות היו תלויים בשרותים חבתיים וניסו לנהל עינם משא ומתן ע"פ לקבל הטבות הדרושות להם. המנחים קבעו פראש כי הלקוחות שלהם הם אנשים אלימים והאלימות יכולה לבוא לידי ביטוי גם כלפיהם. לכן, לרוב ניזקקו לנימוסין ולסבלנות רבה.

אבל בשני המקרים התנהגות זו של המנחים הלכה והשתנתה בעקבות נסיבות שונות. במקרה של משפחת לוי, כאשר הם קיבלו "הוראות" להפסיק לטפל בזוג שלא התאים לדוגמא של התכנית, הם פשוט ניסו להתנתק באופן מוחלט מבני הזוג. במקרה של משפחת כהן, כאשר "הופעל על המנחים לחץ" מצד ישראל להודות בטעות שנעשתה בכך שהופצה הידיעה על השתתפות הלקוח בקורס, הפכו המנחים לתקפניים כלפי ישראל ע"פ להגן על ספכותם וליצור רושם של שליטה וכח בעיני לקוחות אחרים ולא להודות בטעות.

הערות

1. הגדרה של ע. מרקס (1976).
2. מרקס (1976).

המקרים הבאים יתמקדו בטיפול באלימות אשר נובע ישירות או בצורה עקיפה מהקונטקט הכללי שלו. במקרים רבים מעשה אלימות מכוון לא רק אל האדם הקרוב אלא אל אנשים אחרים, מהם יש ל"תוקף" ציפיות מסוימות. מטרים של ציפיה לעזרה, הבנה ותמיכה יכולים להיות מועברים בדרכים שונות.

פקרה שלישי: זוג אשכנזי - הצלחת הקורס

דוד הוא בעל השכלה גבוהה, צבר בן 37, אשתו עלתה לפני שנים רבות מדרום אמריקה אך לא הצליחה ללמוד לכתוב ולקרוא עברית. לעומת זאת היא שולטת בכמה שפות לועזיות, עבודה תקופה ארוכה כסוכנת נסיעות. "הוא צריך להצליח" - הציגו את דוד המנחים בועדת-הגוי ראשונה, "זהו אשכנזי-אקדמאי יחידי בקבוצה, מהנדס, למד אפילו לתואר שני. הבעיה שלו היא בעיה עם חינוך ילדים, אבל יש לו ראש, הוא ילמד". כבר מפגישה ראשונה החליטו המנחים כי דוד ופריאן יהיו סיפור הצלחה של הקורס. פריאן כבר הספיקה לעבור קורס קודם לנשים, אך "פיספסה" קורס לזוגות. לקח לה זמן רב, לדבריה, לשכנע את בעלה להגיע לסידרת הקורסים החדשה. בעזרת המנחים הצליחה פריאן לשכנע את דוד כי עליו לעבור קורס לגברים. כבר מפגישה ראשונה היה דוד מוכן "להצליח בקורס, לשנות את ההתנהגות האלימה ולהביא לשלום בית". בנאום ארוך בפני גברים אחרים עזר דוד למנחים בהצגת המטרות של הקורס. "בהתחלה לא חשבתי שהפגישות יכולות לעזור, אבל כשראיתי איך אשתי משתנה הגעתי למסקנה שכדאי לנסות, שגם גברים גורמים להתפרצות ולא רק נשים, לכן צריך לעצוא נקודה כדי להגיד: רק רגע, אולי אפשר לפנוע מכות".

דבריו של דוד בתחילת הקורס הכריעו את קו המנחים. דיבוי של משכיל אשכנזי העלה את דוד לדרגה אחת לפחות מעל גברים אחרים בקבוצה. דיבוי זה הוצג במהלך כל ועדות-הגוי גם כאשר נגמר קורס גברים והחל קורס נשים, וגם זוגות.

בוקבוצה לא סיפר דוד הרבה על עצמו. רק דרך אגב, כאשר ביקשו ממנו המנחים להתייחס למקרים של "חבריו" היה נזכר גם בדגויות שקרו לו. כך, למרות שהיו המנחים משוכנעים שכל המריבות בביתם של דוד ומריאן פתוכיות טביב הילדים, והתברר כי האלימות החלה עוד לפני שהיו לזוג ילדים.

"אישתי עבדה בתיירות, לפי החוזה היתה גומרת ב-13.00 והיתה אמורה להגיע הביתה ב-14.00. אבל כל פעם היתה באה ב-18.00-19.00. הייתי פחכה לזה, לא היתה אפילו מטלפנת. חשדתי שהיא בוגדת בי, ואז היו ריבים, צעקות, פכות. השכנים היו באים. היא אמרה כל פעם: "אני עובדת, צריכה לפתור בעיות של תיור שמגיע אלי". רק אחרי שנתיים הגעתי אתה להטכם שלא פשנה מה שיש, בקשר סליחה מהלקוח, תרופי טלפון. זה עזר קצת באותה תקופה". אחי כך בא ילדט הבכור.

"ב-12.00 בליכה היא פחליפה לו, כשהילד צריך לישון ואני מתעצבן. אז שהיא מתרגזת שהוא פאחר לגן, ואני נכנס ללחץ, שוכב עם חום בפיטה, אומר לה: "לא נורא. יגיע ב-8.30 במקום ב-8.00" ואז זה מתפתח לריב, אני נותן לעצמי פכה בוז, היא נבהלת, הילד בוכה. אני קם, מתחילות צעקות"

"חוכינו לילדים 8 שנים" - סיפרה מריאן - "כל השנים הלכו עבדתי, הוא גם, כפעט ולא ראינו אחד את השני, ואז הסתדרנו. אבל הבעיות התחילו כשהילד נולד".

שניהם ראו בילד את האחראי על פה שקורה בבית. הילד בהדרגה הפך לקורבן, ל"אשם", ל"בעיה". "שנה וחצי לפני הקורס המצב היה חמור מאוד. דוד התמוטט, רצה לקפוץ מהמזפסט, שחה הזון אלכוהול, וכל הזמן איים על אשתו שהוא יהרוג את הילד", סיפרו לי המנחים אחרי פגישת הכירות עם בני הזוג. הילד הפוייע לדוד לנהל את חיוו כפי שהיה רגיל, פצד שני מהורי הילד נדרש למלא את חובותיהם כלפי החברה. נדרש מהם כי הילד יגיע בזמן לגן הילדים, נקי ומסוזר. כאשר לא יכלה מריאן לענות על ציפיה זו הפנתה את האשמה כלפי הבעל

החוליה, שגרם לדעתה בעיה, כאשר עיכב אותה, והוא בתורו האשים את הילד על עצם נוכחותו הגורם לו את אי הנוחות ואפילו סבל פיזי. הילד במקרה זה איננו "האחראי" הישיר על בעיות התוקפנות, אלא אובייקט קל להתפרצות הכעס. דוד לא יכול היה להאשים את גן הילדים על ה"ציפיות הפופריות" במקרה של פחלתו, אלא השתמש בכח נגד הילד ואמו, אשר רצתה לפלא את חובתה "על חשבון הבעל החולה". בהתפרצות, דוד מעביר מסר שהוא זקוק לנשומת לב ועזרה מצד אשתו כלפי קשיו. העובדה כי שני בני הזוג מעלים את הנקודה של תלונם בילד ובמוסדות אשר מצפים מהם כי יטפלו בילדם "בדרך המקובלת" פנטאה את חוסר האונים ומלות ההורים במוסדות אלה. אם יעזרו להם להשיג את הנורמה העונה על ציפיות החברה יראו בכך הישג, לכן הם פונים לקורס, וע"י הפיכת הבעיה האישית שלהם לבעיה ציבורית הם מופשים פתרון לפניעת אי נוחות כלפי החברה.

שיתוף פעולה של שני בני הזוג, השתתפות פעילה במחקר סימולציה ונכונות לעזור וליעץ למשתתפים אחרים אפיונו, לדעת המנחים, את דוד ופריאן.

התיחסות חביבה מצד המנחים נבעה מהחלטה פראש כי הזוג הזה הוא הצלחת הקורס. בסיכום תקופת הטיפול, אשר לא היה שונה מהטיפול בזוגות אחרים וככל שמחקר סימולציה, שיחות והרצאות של המנחים אמר דוד: "באופן תיאורטי הקורס נתן לי הפון, למדנו מושגים וכד'". הבעיה האישית שלי פתי בדיוק לאתר את הרגע ולהפסיק התפרצות - לא הצלחתי לממש, אבל זו בעיה שלי. באופן כללי הקורס שיפר בי הפון. כל הקבוצה השתדלה לשפר פשהו וכל אחד הוא שונה. פה שעודד אותי לבוא כל פעם - באיט ומעודדים לבוא כדי שיוכלו לתרום לנו. למנחים אלה מגיע להם כל הכבוד".

נתן לגיטימציה כזה להצלחת הקורס לא בא לידי ביטוי בדברי הסיכום של פריאן, אשר אמרה שאמנם היה שינוי בה ובדוד, אבל לא מהקורס עצמו אלא מהרברים שקרו בחייהם במהלכו: לידת הילד השני וקניית

הדירה. שיפורים ברמת החיים חיזקו את ההחלטה שאכן ניתן "לחיות טוב יותר". זה מה שגרם לרוד להיות רגוע עכשיו ולא להתפרץ, כי היחד לא במקום ראשון אצלו. היה צריך לטפל בסידורים של הדירה, ויש עוד ילד. הוא עסוק יותר בדברים אחרים.

"הצלחתם" של דוד ופראין הופצה בועדות הגוי, בני הזוג הוזמנו להתראיין ברדיו כדי "לחלק את פחשבותיהם עם קהל רחב של "פרביצים" וקורבנותיהם.

ואמנם נמשכו התפרצויות של דוד, כפי שסיפר בפגישה אחרונה ואחריה, התפרצויות הלכו הפכו לבלתי רלוונטיות מבחינת המטפלים. הפנחים הצליחו להעביר דימוי הבעל כבעל שנגמל מאלימות, ללא קשר לפציאות עצמה ולהגדות האלימות הראשוניות, שכוללת גם התפרצויות בעט פילוליות ו"אווירה לא בריאה" בבית.

נקודה אחרת שתשובה בניתוח פקרה זה היא הפרדה בין בעיה אישית של דוד אשר האשים את עצמו כ"תלמיד לא טוב", שלא הצליח ללמוד את הטכניקה של הפסקת ריב ע"י הכרת סימני זעם פיזיים העולים בגוף לבין הקורס ו"הפורים הטובים" שניסו במלוא כוחם ללמד אותו. אבל הקורס הוא זה שלקח על עצמו לטפל בבעיות אישיות של הקורס, לכן המסקנה היא כי הפנחים לפעשה לא הצליחו ליישם את "תאוריית הלמידה" שלהם לפקרה ספציפית של דוד. מצד שני אנו רואים כאן דוגמא טובה של אלימות אינסטרומנטלית אשר מטרתה היא להעביר מסר, במקרה זה של חוסר היכולת של בני הזוג לענות על ציפיות החברה ורצון למנוע חוסר נוחיות ואי סיפוק מעצמם. דימויו של זוג אשכנזי משכיל אשר בכל כוחו מנסה ללמוד וליישם את הדברים שמלמדים אותו, דימוי זה תרם רבות להשגת מטרותם של בני הזוג. אך בעית האלימות לא נותחה לעומק וההתייחסות אליה לא תאמה את מטרות הסדנא. טיפול "כללי" בבעיות אישיות של בני אדם זהו טיפול בסטראוטיפים אבסטרקטיים ולא בבני אדם חיים.

פקודה רביעי: "זה לא הפנדט שלנו"

בפגישה ראשונה של גברים, כאשר הגברים כבר הגיעו והוכנסו לחדר והפנחים היו עסוקים במילוי שאלונים ראשונים נשמעו מבחוץ קולות עזים: "לכי הביתה, את המפתחות פהאוו אני לא גותן לך". אשה צעירה עצדה בפתח הדלת, חיכה גבושנות, ניסתה לקרוא לפנחים. "מה קורה כאן?" "שתטע באוטובוס, בפונית, לא איכפת לי, שתלך מפה, אני לא אתן לך את הפכונות, לא פגיע לך". הצעקות נמשכו עוד כמה דקות ולאחר פכן האשה עזבה עם הפישה שנקלים בכיס שבעלה זרק לה. כך הכרתי את יאיר ואשתו ליאורה "המקרים הקשים של הקורס". יאיר איש גבוה ושמן, בעל פכולת במרכז העיר, אשתו קטנה ומטופחת - פנהלת חשבונות באחת הבנקאיות, הזוג עלה לארץ פאירן לאחר שהתחתנו, שלושת ילדיהם נולדו כבר בארץ.

"כשעלינו ארצה הרגשתי שאני לא במקום הנכון ולא עם האישה הנכון, שאני הפובילה היחידה והוא כל הזמן רק פנסה לעצור אותי, צועק: "אותך צריך להוריד לאפט, לקבור פמש, שלא תפתחי את הפה". כל יום אני פתאכזבת ממנו ולי אין פשפחה כאן, אני הולכת לאפא שלו כדי להרגיש שייכות ושליכדים יהיו סבא וסבתא. זה לא שייך שאני לא נהנית שם, זה לפען הילדים, אבל כשאנחנו ביחד עם יאיר אני מצפה שנדבר, שיזום משהו. והוא כאילו חצי מת, זה מקור הבעיה ביננו - חוסר תקשורת", סיפרה ליאורה.

"יאיר הוא כזה איטי בהתפתחות, הוא בא לקורס רק כדי לצאת מהבית, לזפש אוזן קשבת, הוא לא איש נחמד, עד שהציע לנו קפה כשבאנו לבקר אצלו בבית, עבר זמן רב", התרשמו הפנחים.

"אני מסביר את האלימות שלי כך: 90% מהאלימות בבתיים כמו שלי זה בגלל הכחץ הכלכלי ואין את מי לתפוס וכהאשים. הכי קל להשתיק את האשה. תלפזו אותה שתתחשב בפצב שלי. 50% פהויכוחים זה בגלל הכסף. יש לה דרישות, וכשמצבוקשים מפני כסף, אפילו אם אין לי - לא יכוכ לסרב. היא מפזרת את מה שהיא פרויחה, 200 שקל שלה ואני כל חודש

צריך לכסות את הפינוס שלה. תפיד: "אתה צריך לקנות זה וזה ואתה לא קנית אז אני קניתי" - סיפור יאיר בפהלך הקורט.
דברי הפתיחה של ליאורה אשר התלוננה על חוסר וקשורת בינה לבין בעלה נתנו למנחים דעיון להדגיש את כל הטיפול בזוגות לנושא התקשורת. "האלימות תפסק עד אז, היא כבר הולכת ונעלמת, אז נוכל כלמד את הזוגות לשבת ולדבר ביניהם", היתה החלטת המנחים. מראש הוחלט כי הטיפול ביחידים יביא להעלמות האלימות, נוצרו תנאים קשוחים של ניהול הקורט ללא קשר למציאות. במקרה של ליאורה ויאיר, כמו גם במקרים נוספים, המנחים הועלמו מבני אדם והתפקדו ב"זמירות" שבעצמם יצרו.

בפהלך הקורט יאיר פתח עסק נוסף ופצבם הכלכלי של בני הזוג התחיל להשתפר. המנחים ראו בשיפור זה הצלחת הקורט ועודדו את הזוג לבוא לפגישות. נוצר קשר חזק בין הזוג לבין המנחים.

בכל תקופת קבוצת הגברים רק פעם אחת "קרה פנצ'ר ליאיר" לדברי המנחים. "אני לא אוהב להביא את כל הסיור לשולחן. כמה פעמים אומר לה - לא נכנס לה לראש. אתפול הביאה סיר חם לשולחן. התעצבנתי, אפרתי "לא בא בחשבון". היא לא הגיבה, התחילה לזקק, לקחתי פמנה, שפתי על הכיור, מטומטמת. הבאתי צלחות על השיש. היא התחילה לקלל "לך לבית המשוגעים, פה זה לא המקום גשבילך". אז זרקתי את הפורק באויר, עף עליה, נשרפה קצת. ילדים פחדו, לא דברו אחד עם השני בזמן האוכל" - סיפור יאיר.

במקרה זה ראו המנחים חריגה בהתנהגותו של יאיר שהלכה והשתפרה בעקבות הקורט, "באתי לקרוס כי רציתי להציל את המשפחה, בן אדם בא, שורף שעות על גבי שעות ואפילו אט הוא לא רוצה - משהו הוא קולט", נתן יאיר לגיטימציה בהצלחתו בקורט בפני המנחים.

בפגישות הבאות דיווחו בני הזוג על כך שהאלימות בגיות נגמרה. המנחים הכניסו את המקרה לקטגוריה של הצלחה גדולה. במהלך קורט לנשים נשמר דימוי זה וגם ליאורה סיפרה על "השינוי הדרסטי" שחל

ביאיר. "עד כדי כך הוא השתנה שאני חוששת מפיצוץ, כי זה לא הוא עכשיו", אמרה ליאורה באחת הפגישות.

"המפנה לרעה" חל בתחילת הקורס לזוגות. אחת מזרישות הקורס היתה פילוי יומני כעס שבועיים שבהם על כל בן זוג היה לדרג את פידת שביעות הרצון שלו מעצמו ומזוגתו. כאשר באחת הפגישות נתבקשו יאיר וליאורה לפלא שאלונים הציץ יאיר בשאלון של אשתו וראה שהיא נותנת ציונים נמוכים ב"שביעות רצונה מפין ומחיים חברתיים". יאיר התרגז מאוד, לפגישה הבאה ליאורה הגיעה לבדה והודיעה כי יאיר לא רצה לבוא. "הוא לא מדבר איתי, הוא גם חושב שאני בגדתי בו עד לפני כמה זמן כי לא נהניתי מפין איתו. אבל זה לא נכון, פשוט ההרצאה של הסקסולוגית פתחה לי עיניים קצת שגם כי פגיע". המנחים החליטו שיאיר לא רוצה להשלים ולהכנס למשא ומתן עם ליאורה מפני שהוא נכנס לתסכול עמוק. בקביעה זו שכחו המנחים לגפרי כי הבסיס לטיפול שלהם איננו גישת תסכול-תוקפנות אלא תאוריית לפידה. היה להם נוח להסביר לעצמם, לליאורה ולחברי ועדת ההגוי כי יאיר הוא בעצם "חלה בתסכול" ומכאן התפרצויות כעס ש"חזרו" אליו. עם קביעת הדיאגנוזה באה גם התרפיה.

כאן התחלקו הדעות. פתרון אחד היה קיצוני לפדי - שליאורה לא תרבור עם יאיר במשך כחודש עד ש"ענינים ירגעו". ליאורה זחתה את ההצעה בטענה שהיא איננה מסוגלת להסתדר לבד עם שלושה ילדים, עבודה וניהול משק בית ללא עזרה, פתרון אחר היה למצוא נקודת מפגש אחת ולהתרכז בה - ילדים. למען הילדים שני בני הזוג יהיו מסוגלים ללכת לפשרות - היתה ההנחה של מנחי הקורס.

ליאורה קבלה את ההצעה, אבל כבר אחרי כמה ימים התברר כי ילדים הם נושא להתפרצויות כעס רגיש מאוד, והוא רק פהווה נקודת מחלוקת ולא מפגש. בועדת-הגוי המנחים הריפו ידיים, הם הודו כי אינם מסוגלים לעזור לזוג עוד, ומפלץ להעביר את הזוג למסגרת אחרת - ליועץ נישואין. הדגש הושם על כך שבמקרה זה יש משהו שלא שיוך לקורס -

יאיר חושד שאשתו בוגדת בו. בגידה, או חשד בבגידה זה לא אלימות, או כדי להיות פדויקים יותר, קבעו הפנחים, כי אולי זה אכן אלימות פיזית כיוון שיאיר קורא לאשתו "זונה", אבל זה פחוץ לטיפול במסגרת הסדנא.

השאלה שעולה בנקודה זו היא אם זוג יעבור לטיפול בתחנה ליעוץ נישואין בפה יטפלו שם? אחרי המחשבה הגדירו הפנחים את בעית הזוג: חוסר איפון בין השניים. האם נושא זה אינו גורם להתפורצויות ותוקפנות בין יאיר וליאורה? האם לא ניתן להתייחס לנושא זה בקבוצה? התשובה של הפנחים הייתה חד משמעית: "זה לא בדיוק הפנדט שלנו. אנחנו מטפלים בקבוצת הזוגות בתקשורת".

הפנחים שכחו כי דוקא ליאורה ויאיר הם אלה שהעלו את נושא של תקשורת לקויה אצלם, וכך נוצר רעיון של התמקדות בנושא זה בקבוצת הזוגות. אך עכשיו כאשר הנושא כבר הוגדר וקיבל אישור פנהלי התכנית, האנשים שהיו גורם לכך ודוקא שהיו זקוקים לטיפול זה נדחקו מהמערכת. נושא האלימות שסביבו אורגנה הסדנא, שבה הושקעו מאמצים גדולים פגורמים שונים החל מהפמונים ועד לתאורטיקנים באקדמיה יצא בכלל במהלך הזמן מפסגרת התייחסות. אמנם נמשכה התנהגות תוקפנית מצד יאיר והויכוונים לא נגמרו, התייחסות לזוג הייתה כאילו האלימות נפסקה, ובעיות משפחתיות, כמו בגידה, אינן רלוונטיות לקודס עוד. כך החזירו הפנחים את הבעיה האישית של הזוג שהיה פוכן להפוך אותה לבעיה ציבורית לביתם הם והעבירו אותם לפסגרת אחרת. המושג "רלוונטיות" במקרה זה הוא גמיש מאוד וניתן לעשות איתו פניפולציות שונות ומשונות. כאשר הוחלט כי טיפול ע"י השבת הדגש על התקשורת אינו פתאים לזוג בשלב זה הוחלט גם כי הזוג צריך לצאת מהפסגרת ולא ההיפך, שהטיפול הוא זה שצריך להתאים לצרכי בני אדם.

בפגישה אחרונה סיכם יאיר את תקופה הטיפול במילים אלו: "התאמצתי, רצייתי שהכל יסתדר. אבל ראיתי שהכל פשק, שאשתי פשקרת לי. אז

בשביב פה כל זה. פה שהכנסתי לראש - ניקיתי, כאילו לא היה: בשביב
פה לכלמוד דברים אם אין לפי לתת אותם".

החלטתם של המנחים היתה כי אין להם סמכות לעסוק עוד בבעיות הזוג,
בשביב כך יש שרותים אחרים. הם לא עושים בבירורים פי בוגד בפי
ולמה אלא בקביעת העובדה כי מבחינה חברתית יש במשפחה זו בעיה, של
חוסר אמון שיועץ נישואין אמור לטפל בה. המנחה אישית הביא את
הזוג ליועצת נישואין. בכך הוא הגביל את הנושא של אלימות במשפחה
זו לפסגרת סגורה והוציא דברים מפרופורציות נכונות.

חשוב לא רק לדעת מהן עמדות המנחים במקרה זה ומה היו יחסיהם עם
יאיר וכיאוויה, אלא צריך גם לבדוק מה הן הדרישות של המפונים
עליהם, מה מצופה מהם. במקרה של הקורס היו המנחים מודעים לכך
שעליהם להצליח בכל פחיר, מפני שכבר היו הצלחות לפניהם, לכן אם
יכשלו זה יהיה כשלון אישי שלהם ולא של התכנית. למרות העובדה כי
הטיפול לא תאם את צרכי הקליונטים אלא במקרה של סקסולוגית ויופני
כעס החרף את הויכוחים בין בני הזוג, לא היו פוכנים המנחים
לחרוג מתכנית הטיפול שהוכתבה להם. תכנית זו כפי שראינו, בהשוואה
לבסיס תאורטי שהוצג ע"י אדלסון לא עבדה במישור הנכון, בטיפול
בזוג ספציפי זה. לכן זוג זה הוצא מפנה, אך הועבר לשירות אחר כדי
לשפור על קשר הדוק בין מוסדות רלוונטיים.

מקרה חמישי: בני זוג פזרחי ומנחי הקורס

צבי ורותי גרים באחד מהישובים המרוחקים מהרצליה. ריחוק זה מהעיר הקשה עליהם להגיע לקורס באופן סדיר. אך כבר מהתחלה הודיע צבי כי הוא ישתדל לבוא כל פעם מפני שבקורס היה "תלוי גורלו וגורל משפוחתו". בפגישת ההיכרות נוכחו המנחים לדעת כי צבי פודע מאוד לתופעות האלימות שלו כלפי אשתו. "יש לו ראש טוב, הוא גם לומד בקורס מחשבים, יש לו פוטנציאל", הוחלט אחרי הפגישה הראשונה. צבי היה שונה מתלמידים אחרים של הקורס. לכל פגישה היה מגיע עם סיפור של ניסוי חדש שהוא ביצע ביחס לאשתו. כך, כבר בשבוע שני הוא סיפר כי התרחק פחות, היה פחות מעורב בענייני הבית וטיפול בילד וריחוק זה גרם לפחות ריבים. "היא הלכה להחליף ליכד בלילה, לא הגבתי, לפרות שאני לא אוהב את זה ומשתולל כל פעם שהיא עושה את זה. חזרה, שאלה: לא איכפת לך? לא ענית לי לה בכלל. אחרי יופיים רותי התחילה לנסות להתקרב, ביקשה לדבר, אפילו באה לתת לי נשיקה כאשר אני יצאתי מהבית. אמרתי לעצמי: אני מפסיד זמן של שבוע שאני לא פתיחס אליה, אבל אני פרגיש יותר טוב, יותר רגוע".

המנחים הפיצו את "סיפור ההצלחה" של צבי בכל מקום אפשרי, למרות שהיה ברור כי התנהגותו לא קשורה לטיפול שהקורס אמור להעביר. "הבחור צועד כמה צעדים קדימה מכולם", קבעו המנחים בועדת-הגוי ראשונה, "עם התקדמות כזו לא יהיה לנו מה לעשות איתו בסוף הקורס". מקרה של הצלחה היה חשוב יותר למנחים ללא הסבר תיאורטי מדוע ואיך זה קרה, כבר בפגישה שניה ללא התיחסות לטיפול עצמו בכלל. אבל כבר בפגישה הבאה סיפר צבי: "בגלל שהיא רואה שאני לא פרים יד עליה היא עושה לי עוד יותר דוקא, מחפשת בי נקודות שאפשר לנצל אותן. אופרת לי, למשל, אתה, בשביל הקורס, אתה. כבר אני תופס עצבים." המנחים עודדו את צבי להמשיך בקו שהתחיל לפני כן, אך בנוסף לכך הם הבטיחו כי בפגישות הקרובות הם ילמדו אותו כיצד

לטפל בהתקפי כעס שיש לו. "אשתך עוד לא היחה כאן בטיפול, לכן יהיה לה קשה לתפוס שאתה משתנה", הטבירו לו.

כאן אנו רואים שכאשר התברר כי "הצלחה של צבי" איננה מושלמת כפי שנראו להם הדברים רק לפני שבוע, יש צורך בהכנסת תאוריה של לפידה ובכל זאת להשתמש בטכניקות שנקבעו לעצמם לפני הקורס.

בהמשך הפגישות ניסה צבי להשתמש בפסק-זמן אך ללא הצלחה מיוחדת. לאחת הפגישות הגיע צבי בדאגה, אחרי הפגישה הוא סיפר כי רותי נכנסה בטעות להריון והיא מעוניינת בהפלה, לכך דרוש אישור מהפנחים כי הזוג נמצא בטיפול בקורס לגפילה פאלימות כדי שועדה בבית חולים תסכים לביצוע ההפלה על סמך המצב במשפחה. הפנחים נתנו לזוג את האישור כי הסכימו בינם לבין עצמם שבמצב של לחץ בבית, אין להביא ילד לעולם. לפני החלטה זו שוחחו עם צבי אשר הבהיר כי רותי היחה פוכנה להשאיר את הילד אם הם היו עובדים לגור בחזרה להרצליה מהישוב שקשה לה להסתדר בו הן מבחינה חברתית והן מבחינה מעסוקתית. המעבר בחזרה להרצליה כרוך במשאבים כלכליים שחסויים לזוג.

הפנחים שמעו את שיקולי הזוג אך ההחלטה לתת אישור לביצוע הפלה היחה מבוססת אך ורק על "הנקודה הרלוונטית" - אגירה לא ברואה במשפחה. גורמים אחרים היו מוזץ להתייחסותם של פנחי הקורס לגפילה פאלימות, לא עניינו אותם, למרות שסיפורו של צבי בא להעביר את המסר על מצבו הכלכלי וכן גם נסיון לקבל עזרה משרותים חברתיים.

בפעם אחרת סיפר צבי כי רותי הבטיחה תמיד שתלך לעבוד, אבל "מצאה כל מיני תירוצים כדי להתחמק מזה". יום אחד, אחרי שגילה צבי שהוא "יושב במינוס גדול מדי" לא דיבר איתה, לקח אוונה ואת הילד להווייה, הודיע לה כי הוא פוכן להתגרש וגם להשאיר אותה אצל הוריה. כתגובה התחילה מריבה בין אפה של רותי לבין צבי: "אתה תפרנס את ביתי והיא תקנה את כל הדברים שהיא צריכה, בגדים, איפור, הכל". צבי עזב את ביתם, אחרי יום הגיע שוב לראות את הילד

אך הוריה של רותי לא הסכימו שיראה אותו בביתם. צבי התעצבן, שבר את הזלת ואמר: "אני פוזר לוקח את הילד בכל מחיר, אפילו אצטרך לרצוח את אמא ואבא". לפחרת היתה פגישה בקבוצה, צבי סיפר שרותי התקשרה אליו ואמרה שהיא מתחילה לעבוד בהוצאה. "עושה לי דוקא. פה היא מוכנה לעבוד, ואיפה שאנחנו גרים - לא. אני לא מוכן".

אחרי שבועיים דיווח צבי כי אשתו חזרה הביתה עם הילד, התחילה לעבוד בישוב, הילד התקבל לפעוטון. הסיוט המוצלח של המיקרה נתן לפנחים לגיטימציה. להציג באותו שבוע בועדת הגוי כי צבי הוא הצלחה גדולה של הקורס.

הוא הצליח בשני תחומים: הפסקת אלימות פיזית מוחלטת ושנינויים באלימות פילולית - אין יותר טרור בבית. פעניין כי איזמיו של צבי על דרכי קבלת ילד הביתה לא נחשבו לאלימות פילולית. שבירת זלת גם היא לא היוותה אלמנט של אלימות.

בפגישתי עם הזוג התברר כי הם הגיעו לעורך דין כדי לפתוח חיק גירושין אך שם תפסה רותי כי זהו צד קיצוני מאוד והתחרטה, בעקבות כך חזרה לישוב, התפייסה עם בעלה והחזירה לו את הנשק שהיה בידיה, את הילד. בגירושין ראתה רותי סוף הקשר המשפחתי וסכנה כלכלית וחברתית. היא העדיפה אלימות כקשר בינה לבין צבי על הפסקת משא ומתן בין השניים. היא לא הבינה כי גירושין אינם מהווים סוף הקשר אלא המשך הגיוני ורציף, כאשר הנושא המקשר יכול להיות ילד, או כל נושא אחר. בני זוג כל-כך תלויים אחד בשני, ויש להם כל-כך מעט תפילה מחברים וקרובים שהויכוחים לא סיכנו את הנישואין שלהם. הילד גם הוא קשר אותם בצורה חזקה מאוד. מוסדות ציבוריים שבהם קשור היה צבי, אם זה בנק אשר נתן לו משכנתא לקניית דויה, משרד השיכון ואחרים הגבירו את תחושת האר נוחות שנגרפת ע"י פירוד בין בני הזוג. המסקנה של שני בני-הזוג היתה כי אף אחד לא יכול לעזור להם, צבי לא יכול להרויח מפני שהוא לופד בקורס ולא עובד ואשתו לא יכלה לקבל עזרה כלכלית. אם היתה נשאת עם הילד לבד, היא גם

היתה תלויה במלגה של בעלה. הוריה לא יכלו לעזור להם כי להם יש עוד ילדים לכן אפילו לא עלה בזמנה לפנות אליהם.

לאליפות במשפחה זו אין בעיני בני הזוג חשיבות עליונה. רוזי לא פעם ביטאה את חוסר האמון שלה בקורס לגפילה פאליפות בפילים כמו: "הוא לא ישתנה אף פעם. כך הוא נולד, עם אליפות. אנכי אשה היא הפסיכית, אך גבר הוא זה שמרים יד". אך לפרות האי אמון בקורס מעוניינים בני הזוג בקשר עם מערכת השירותים החברתיים כי בהם הם תלויים ובהם יש להם ציפיות בהסדרת עניינים אישיים. הצלחה בקורס היתה נותנת לזוג ביטוח כי השרותים החברתיים יעזרו להם, לכן זאג צבי להציג את עצמו כ"מצליחן".

מקרה שישי: רענן וז'קלין

זהו מקרה שנחשב בעיני המנחים לאחד מהפרובלמטורים וקשים ביותר. רענן נולד בשנת 55 והתחתן עם ז'קלין בגיל 24. לנוג שני ילדים - בת 6 ובן שנתיים. לקורס לגפילה פאלימות בהוצלחה נשלח רענן ע"י קצינת מבחן אחרי שנתפס בגניבת רכב כאשר עזב את הבית אחרי עימות עם אשתו. אשתו ז'קלין, אשה קטנה, שתקנית וחולנית מאוד לא מסוגלת לעבוד פחוץ לבית בגלל התקפי מחלתה.

"כל הויכוחים שלנו נובעים מבעיה אחת ויחידה שהקורס הוא לא הפורום שאני מוכן לדון בו על זה" - היה רענן חוזר על משפט זה. בדרך כלל הוא לא השתתף בשיחות הגברים, רק כשפנו אליו היה עונה תשובות קצרות

המנחים נפגשו איתו פחוץ לפגישות הקורס וגם אני ביקרתי אצל בני הזוג בביתם מספר פעמים. התברר שהסוד הגדול של רענן היה כי ז'קלין לא מעוניינת לקיים איתו יחסי פין. "מפה כל ההתפורצויות שלי" - היה מסביר כל פעם.

אחד מהתכנונים של הקורס היו שלוש פגישות עם סקסולוגית. פגישה ראשונה - בפהלך קורס הגברים - ושתי אחרות - בהפוך.

הסקסולוגית נתנה הרצאה על מודלים של קיום יחסי פין, על דרכים שונות להגיע להנאה וכו'. אף פילה על אלימות, על אונס בחיי הנישואין, על תקפנות.

"יחסי פין זוהי אחת מהטיבות להתנהגות חוקפנית בין בני הזוג", הסבירו המנחים, "ז'קלין מטרבת לקיים יחסי פין עם רענן כדי להתנקם בו על כל מה שהוא עושה לה בפוך היום".

פין הודגש כתחום מצומצם וסגור שגם בו זיקה לאלימות, אך בהרצאתה של הסקסולוגית הזיקה הזאת לא באה לידי ביטוי. "כל מה שהיא מטבירה אני יודע", "מה היא מחדשת לי" - אלה היו תגובות הגברים. חגובתו של רענן היתה קיצונית אחרת: "זו זונה, שלא מתביישת לדבר בפני גברים על זה, וגם משתמשת במילים גסות". רענן התרגש מהפגישה

עד כדי כך שהודיע למנחים כי הוא לא יבוא יותר לקורס. "פה הקורס הזה מלמד, נקלל?"

היה ברור כי רענן איננו מתייחס לנושא המין כנושא פיקנטי לשיוחה או לדיון. עבורו מין היה צורך, כמו אוכל ושינה. עליות הנושא לפיפדים של שיחה בקורס חינוכי כמו זה שהוא בא להשתתף בו גרם לו להתנגדות חזקה.

"מדוע חשוב להעלות נושא של מין ולא להזמין למשל, יועץ לתקציב המשפחה או לחינוך הילדים?" - נשאלו פנהלי התכנית באחת פועדות- הגוי. התברר שיש תקציב מצומצם להרצאות אורח ומכל התחומים נבחר המין כנושא החשוב ביותר. "יש אונס במשפחות", הסבירו המנחים. אך חוסר התאמה בין נושא הקורס - אלימות, לבין נושא ההרצאות של הסקסולוגית - הנאה ותקשורת ביחסי מין גרמה לכך כי נושא האלימות הפינית לא עלה באף אחת מהרצאות הסקסולוגית.

"חוץ מזה, אנו לא מזמינים מומחים לנושאים אחרים כי בעיות כלכליות למשל, אינן גורמות לאלימות כמו יחסי מין לקויים" - החליטו מתאפי התכנית. החלטה זו אינה מבוססת על המציאות, כי כפי שראינו גם במקומים הקודמים יש הרבה בעיות חוץ מפין אשר הן הבסיס להתנהגות אלימה.

הרצאתה של הסקסולוגית השפיעה על רענן כל כך חזק שלקח למנחים זמן רב להחזיר אותו לקורס. הרצאה זו כמובן לא פתרה לו בעיות עם אשתו ולא הביאה לשיפור במערכת היחסים עמה.

"יום אחד פתאום הכל השתנה". רענן הגיע לפגישת פעקב של גברים (אלו הן שתי פגישות גברים שהתקיימו במהלך הקורס לנשים) וסיפר: "היינו אצל הורי, היה כבר פאורח ופחדתי שלא יהיה אוטובוס. אמרתי לה: לכו תעירי את הילד, הולכים הביתה. אמרה: עוד פעט, עוד פעט. אמרתי עוד פעט: כבר פאורח, לכו תעירי אותו. אז היא אופרת לי: לך תעיר אתה. תפסתי אותה בחולצה, ליד ההורים נותני לה מכה: בבית אמרתי: אם אתה רוצה חיים טובים איתי את עושה מה שאני אומר לך.

ופתאום הכל התהפך: היא באה אלי, שמה לי ראש על הכתף, אופרת: סליחה, זה לא יקרה שוב. ובאמת, זה לא קורה מאז. כל מה שאני אומר היא עושה. ואז אני גם מבקש יפה, יחס גורר יחס".

גם אשתו של רענן ספורה שבביות "הכל בסדר".

הפגחים התחילו לחפש הסבר ל"פפנה דוסטי" כנה. "אחת מן הסיבות, אולי היא ששלחנו אליו סטודנט, שישב עם רענן והילדים בזמן שז'קלין נמצאת בקורס כי הוא הודיע שלא יוכל להשאר לבד עם הילדים. הסטודנט נזף לו הזדמנות להוציא מה יש לו בלב", אמרו הפגחים.

אך פשיחתי עם הסטודנט לעבודה סוציאלית (שנה א') שהתנדב לעזור לחכניות התברר כי מדברים בדרך כלל על נושאים שאינם קשורים להתנהגותו של רענן. גם לא היה קשר ישיר בין פגישותיו של רענן עם הסטודנט לבין יחסיו עם ז'קלין. כעבור שלושה-ארבעה שבועות הסטודנט נכנס לתקופת בחינות והפסיק לבוא לרענן. רענן התקשר לפגחים והודיע כי אם הם לא ימצאו סידור אחר אשתו לא תבוא יותר לפגישות. רענן למד כי השתתפותו בקורס חשובה להצלחת הפגחים והקורס ולכן הוא יכול להפעיל לחץ על הפגחים בסידורים אישיים שלו. בפעם אחרת, הוא אמר כי "אשתו לא תסע בליכה באוטובוס". את הדרישה הזו יזפו עוד שני גברים, והפגחים נאלצו להסיע את הנשים לביתם לאחר כל פגישה, גם אני השתתפתי בהסעות אלו ודוקא בשעות שהן "פחוץ למסגרת" היו נשים פגלות זברים רבים שלא העיזו לעלות בקבוצה.

גם פגחים של קבוצות אחרות סיפרו בועדות-הגוי כי לקוחותיהם מנצלים אותם כדי להשיג הטבות אישיות.

אט נחזור למקרה של שינוי שחל בוענן הועלו עוד סיבות ע"י הפגחים: רענן אפגם לא שיתף פעולה בפגישות אך הוא "קלט" את סיפוריהם של זוגות אחרים ומהם הוא הסיק מסקנות אישיות. אבל אשתו עוד לא היתה בקורס, לכן ההסבר שהקורס הוא זה שגרם לשינוי גם בה איננו תופס.

בקביעה זו ביטל. המנחה את כל התיאוריה שעליה היתה מבוססת. התכנית
וקבע כי ניתן להשחמש בכל דרכים שהם כדי להביא להצלחת התכנית,
וכדי לבזוז את נושא האלימות משאר הדברים שגרמו לו.

אבל אנו רואים שהנושא הזה איננו ממוסגר. בעיני רענן כמו בעיני
גברים אחרים שהגיעו לקורס אלימות לא היה נושא חשוב, היו להם
ציפיות חופריות - לבקש הלוואה, המלצות, מעון לילדים וכו'.
המנחים לא ציפו לכך וגם לא היו מאורגנים לבקשות אלו, לכן הם
אכזבו את לקוחותיהם.

בסיום הסדנא הכין רענן נאום ארוך, שיקרו היה: "הקורס לא נתן לי
כלום, אין לי פסוק זמן, שום דבר. בעבר היתה שנאה בבית, נעלמה
עכשיו, אבל לא בגלל הקורס. כשהפסקתי לבוא בגלל הסקסולוגיות באו
אלו המנחים, לא רציתי לחזור, שוב באו, נודניקים. אמרתי לעצמי:
נכון, כי לא רציתי שאם נפגש ברחוב גם "שלום" לא נגיד".

ז'קלין עוזרת לבעלה: "גם לי הקורס לא עזר, אמרתי שאולי אלמד
משהו, אבל זה לא הכן. וגם אין לי שינויים בבית. זה רק פאז
שהשכנים שמדמרו לנו את החיים עזרו - השתפר המצב (התבודד שרענן
ניסה לחזר אחרי השכנה). רענן גם מצא מקום עבודה טוב יותר. בגלל
זה אנחנו התחלנו להסתדר כספית".

בתקופה שלפני סיום הקורס התחיל רענן ללכת עם כיפה על הראש.
התברר כי במקביל לקורס היה הולך לשמוע הרצאות של רב מסויים בבית
הכנסת. "תראי, אני אוהב לשמוע, ללמוד. גם לקורס נגד אלימות באתי
כדי ללמוד משהו. אני ידעתי שלא יעזור לי, אני גם לא חודתי
בתשובה, סתם, הכיפה לא מפריעה לי".

המנחים הגיעו למסקנה שאמנם רענן מתעקש לשלול את השגת הקורס - הוא
השחנה מאוד והן גם ז'קלין והמצב בבית. "הקורס הצליח להפסיק את
האלימות של רענן" - היתה הצהרתם של המנחים. כאן הם ניסו שלא
להכנס לפורטי החיים של הזוג, כיוון שהיה ברור כי הפסקת המכות היא
"על תנאי של שליטה מוחלטת של רענן באשתו" ילדיו ועניינים בבית.

"אם היא תרית את האף, אני אשבור לך את העצמות" - הודיע רענן. ז'קלין הסכימה לקבל על עצמה את התנאים של בעלה כיון שהיא תלויה בו הן מבחינת הפרנסה והן בגלל מחלתה הקשה. שוב התברר כי אלימות לא היתה הדבר החשוב ביותר. עניין של מחלתה של ז'קלין היווה עבור רענן נושא חשוב למשא ומתן עם שותפים חברתיים לפיניהם. הוא אפילו ניסה לשכנע את אשתו להפסיק לקחת חרופה חיונית כדי שהועת המצב תכניס אותה לקטגוריה של נכות גבוהה יותר וכך יוכלו לשפר את התנאים הכלכליים שלהם. ז'קלין התנגדה ורענן ניסה לאיים עליה. מקרה זה אמנם הועלה, אך ורק בחצי פה כי הקורט כבר התקרב לסיומו וחשוב היה לשפור על "עוד הצלחה" אחת.

"אני מאוכזב מהקורט, כי לא עזרו לי בחיים, הבטיחו קורט קרטה - לא קיימו, הבטיחו שיפתרו לי בעיות שלי - איפה, הבעיה ישנה וקיימת - סיכט רענן, כאשר הוא מתכוון לסירוב של אשתו לקיים יחסי מין." "אני שומר על משפחתי רק בגלל הילדים, בשבילם אני אף פעם לא אתגרש. אף פעם".

רענן היה מודע לקשר חזק ותלותו במשפחתו ובאשתו לא פחות מאשר ז'קלין והיתה מודעת לתלותה בבעלה. נוצר ביניהם הסכם אישי כאשר היתה חלוקה מוגדרת מאוד של תפקידים. כאשר החקבל רענן לעבודה טובה יותר מבחינת המשכורת הצליחה ז'קלין לשפר את תפקידה כעקרת בית. כך היא העבירה לו פטר שהוא האחראי על מצב זה. במקופה שבה לא יכול היה למלא את דרישותיה הוא היה מאוד תלוי בשירותים חברתיים שונים, שגם הם לא סיפקו את דרישותיו. הוא היה מאשים את אשתו שהיא זו שמבזבזת כסף על ניהול הבית, כסף שכל כך קשה לו להשיג. במקרים כאלה היא הפכה קורבן של חוקפנותו, אשר באה לבטא את חוסר האונים של רענן. שיפור המצב הכלכלי הביא גם שינוי בהתנהגות של אשתו אשר איבדה את כוחה בהעברת האחריות על קשיי הזוג על בעלה. רענן ניצל זאת לשליטה על המצב בבית ולא היה נקוק עוד למכות.

את חוסר האונים של רענן. שיפור המצב הכלכלי הביא גם שינוי
בהתנהגות של אשתו אשר איבדה את כוחה בהעברת האחזיות על קשרי
הזוג על בעלה. רענן ניצל זאת לשליטה על המצב בבית ולא היה זקוק
עוד למכות.

שני פקודים אחרונים מתפקדים בשני גברים ולא בזוגות כפי שנהגתי לעשות עד כה. גברים אלה התזילו להשתתף בקורס לגפילה פאליפות אך מסיבות שנעמד עליהם להלן הפסיקו את השתתפותם. אלה הם פקדים של נשירה וכשלון הקורס. הבהרת יחסי גופליו בין הגברים לבין המנחים והן הקונטקסט הפיזי סביב כל פקדה לחוד יעזור להבהיר את הנקודות התיאורטיות המסבירות את ההתנהגות האלימה ודרכי הבנתה והתמודדות עימה.

פקדה שביעי: נחשון - אלכוהוליסט

נחשון הוא גבר גבוה, בן 33, כאשר הגיעו אליו המנחים הביתה הבטיחו להם כי "ב"ה הוא יבוא לקורס". אבל לפגישה ראשונה לא הגיע, הצטרף רק אחרי שבוע תחת לחץ של המנחים. "נחשון הוא אלכוהוליסט" - הציג לי אותו המנחה. "נכון, אני שותה, אבל לא פרים יד על אשתי בגלל השתיה" - אמר נחשון. "לא קיבלתי מספיק אינפורמציה על האיש, לא ידעתי שהוא שותה. כאשר הגענו לא היה שתי, שאלתי אם הוא רוצה לבוא לקורס, הוא אמר שהוא אוהב ללמוד, וגם עובדים סוציאליים מפליצים", סיפר המנחה. בתכנון הקורס הוחלט כי לאלכוהוליסטים לא יהיה מקום בסדנא כיון שהם יעכבו את האחרים. בכל זאת הגיעו נחשון ועוד בחור אחד אילן שנטל סמים במשך שמונה שנים. שניהם הבטיחו שהם לא ישתו וגם לא יקחו סמים. לכן הם התקבלו לקורס. אילן עזב אחרי פגישה ראשונה כיון שהוא גר רחוק, אבל נחשון נשאר לכמה מפגשים. לאחת הפגישות הגיע נחשון שיכור. במשך כל הפגישה לא השתתף, על השאלות שהופגו אליו ענה מאוד בקיצור: "כן", "לא", "לא יודע".

נחשון הופיע רק בשתי הפגישות ומאז נעלמו עקבותיו. המנחה סיפרה שפגשה אותו ברחוב, וגם אז הוא היה שתי אבל ביקש סליחה. "הוא כל הזמן שתי והוא אמר שהקורס לא בשבילו, שהוא לא מוצא מה לעשות בזמן המפגש", סיפרה המנחה. "וברור שאנו לא יכולים לטפל בכל

הבעיות שקיימות בחברה במסגרת הקורס. אם נחשון אלכוהוליסט צריך להעבירו למסגרות שמתאימות לו".

אם נחשון היה "רק" פכה את אשתו היו המנחים מפשיכים ללחוץ עליו להשאר בסדנא אבל אין בעיות ההכאה נפרדת מבעיות אחרות אלא היא נובעת מהן. שתיה מופרזות של האיש היא אשר גרמה לו להרים יד, הן על אשתו והן על ילדיו. ויתור פהיר על הקווח הזה ע"י מנחי הקורס נבע מהחלטה פראש לקבלו לקורס "על תנאי" - הפסקה מוחלטת של צריכת האלכוהול מצידו. שום מאמץ מעבר "לטיפול באלימות" לא געשה בקשר לנחשון. "אנחנו פוכנים לטפל באלימות, ללמד לא להכות, לשנות את התפיסה השלילית שבוואשו ולהחליפה לפושגים חיוביים, אבל אם יש לו בעיות האלכוהוליזם יש מוסדות אחרים שיטפלו בבעיה זו" - החליטו המנחים.

החלטה לא לקבל לקורס אנשים שיש להם בעיות כגון אלכוהוליזם, צריכת סמים, התעסקות בזנות וכו', יש לה שתי פנים. אחד הוא מוסרי, של החלטה זו להרחיק קבוצות סטואטופיות של אנשים פחיים רגילים בחברה. היבט זה גם מעיד על קשר הדוק בין בעיות חברתיות אלו לבין הכאה וסוגי אלימות אחרים.

פן אחר הוא מבני. לעובדים סוציאליים רביט יש כלים להתמודד עם בעיות הלקווחות, מפני שעבודתם באה לידי ביטוי בקשת רחבה של אינטרקציות עם מוסדות שונים. קשת זו כוללת עובדים סוציאליים של בתי חולים, רופאים, פורים ומחנכים בבתי ספר, עובדי שירות רווחה וכו'.

התנהגות תקפנית של נחשון התפרשה כתוצאה האלכוהוליזם שלו ולכן הציעו המנחים להעבירו למוסדות שיש להם "בעלות" על נושא זה. לפני כן המנחים ניסו לקבלו לקורס כי חששו מוצאת גיוס האנשים "reaching out" ויכולת להגטיח לעצמם לקווחות כדי להמשיך את הסדנא. זה היה חשוב כשלב ואשון להצלחתם בתכניות לגמילה והבטחת הפוטנציאל של "שפס הטוב".

כאשר התברר שיש הענות של גברים להצעה לבוא לקורס והגיעו לפגישה כמה מהם, דהיינו, יש לקוחות שניתן לטפל בהם - היה אפשרי גם להיות סלקטיביים יותר ולומר על כמה מהם שעלולים לעכב את הטיפול ולגרום לכשלון הקורס. אחת מהסכנות הפוטנציאליות היה נחשון כיון שלא שיתף פעולה בזמני המפגשים. הדימוי של אלכוהוליסט אשר איננו מסוגל לתפקד כמו אחרים, לקלוט וללמוד בזמן הקורס השפיע על התנהגותם של פנחי הקורס והשתקף במערכת היוחסים בינם לבין נחשון. הקורס לא היה מסוגל לפתור את בעיית האלימות של נחשון בנושא מבוזד, כיון שלא ניתן להתייחס לאלימות בצורה כזאת. יש לכך הרבה מכשולים תאורטיים כפי שכבר באו לידי ביטוי גם במקרים אחרים. רק ע"י ניתוח מעמיק של סיבות ודרכים שמביאים את נחשון לשתייה ולפכות ניתן להסביר את התנהגותו ולהתמודד עמה.

ע"י הרחקת הלקוח מהקורס לא רק שלא הצליחו המנחים להפוך את בעיות האישיה לבעיה ציבורית אלא לא ניסו לנתח בעיה עצמה, שאמורה היתה לעזור להם ביצירת בסיס תיאורטי לגבי מקרים אחרים שיש בהם בעיות דומות.

המנחים גם לא נתנו אפשרות לאשתו של נחשון להשתתף בקורס לפרות שהביעה את רצונה. היא גם סיפרה כי אשתו הקודמת של נחשון (אלה הם נישואים שניים של האיש) גם היא סבלה מהתנהגותו האלימה. ועכשיו גם היא לא פעם הושבת על גירושין, מה שמפחיד אותה זה "כל התהליך הבירוקרטי ברבנות".

על פי ההלכה הבעל הוא היחיד מבני הזוג הרשאי לגרש את אשתו, אך אם הוא מסרב להעניק לה גט היא נשארת עגונה. אשתו של נחשון סיפרה: "הלכתי לבין הדין, הם תמיד שולחים ל"שלום בית". אם אשה מסרבת לחזור הביתה אומרים לה כי היא "אשה מורדת" ולכן היא אשמה ב"בעיות הבית". הם נותנים גט רק במקרים מיוחדים, כשהבעל פתכוון להרוג".

בידם של הרבנים היכולת לשפוט ולהחליט לפי לתת גט ולפי לא והם

מנצלים את כוחם. כאשר בתי דין רבניים פוסקים שעל אשה פוכה לחזור
את בעלה מבלי להפעיל את הכח הנתון בידיהם לשחרר אותה מחיי
האלימות הם למעשה משתפים פעולה בהכאתה.

פקדה שפיני: "פיטה בלהבות"

אדם הגיע לקורס כאשר מאחוריו קורס נוסף באותה תכנית לגפילה מאלימות - קורס לזוגות. "אני כבר מכיר את הנושא ואני מרגיש שהשתניתי ב-40%, אבל אני רוצה להיות בסדר ב-100%" - הודיע אדם בתחילת המפגשים.

התברר כי בנוסף לקורס הוא עבר טיפול אישי עם המנחים הקודמים, אשר ביקרו אצלו בבית. מסקנתם היתה שהוא "פתנהג כמו חיה". הוא לא התווכח איתם ובא ללמוד שוב "להתנהג יפה". לקורס התייחס כשעורי התנהגות יפה.

אחרי שני מפגשים אשתו טלפנה למנחה כי אדם שוב הכה אותה. המנחה הציעה לה לפנות למשטרה. שרה ענתה שכבר היו פעמים שהיא פנתה למשטרה וזה לא עזר - השוטר בא לעשות שלום בית ובזה זה נגמר. היא בקשה שהמנחים ידברו עם אדם, ולא יערבו את המשטרה שוב כי זה "בלאגן אחד גדול ובזבוז זמן".

למשטרה אפור להיות תפקיד חיוני בהגנת הנשים הפוכות, כפי שמכריזים אנשי המשטרה בפומבי. אך, כפי שהתברר לי משיחות עם כמה עובדי המשטרה, גם פוסד זה איננו פתיחס לתמונה כללית של היחסים במשפחות "אלימות" כמכלול של בעיות. משטרה מטפלת ב"בעל אלים" אם יש לה הוכחות על כך שאכן היתה תקיפה. תקיפה נחשבת לפשע, אבל כדי להוכיח שאכן היתה - על הקורבן להביא אישורים שונים, כולל אישור רפואי שהרופא ראה סימני פכות או אלימות אחרת על גוף האשה, עדויות וכו'. אך גם אחרי שהוכח כי היתה תקיפה או שקיימים סימנים הזדומים לסימני תקיפה לא פועלת המשטרה ביד, אלא, למעשה היא משחקת תפקיד של "עושה שלום". כמו פוסדות בירוקרטיים אחרים משתמשת המשטרה בכוחה כלפי בני הזוג: אם הבעל לא ינסה להשכין שלום בית הוא יעצר, ואם האשה גם היא לא תשתתף במאמץ זה האיום יבוא מהבית עצמו - אחרי שהשוטר ילך להמשיך בתהליכים הבירוקרטיים של תלונת האשה היא זו שעדיין תשאר עם הבעל האלים ותשא בתוצאות של הוצאת

הסכסוך המשפחתי מחוץ לבית".

למעשה, המשטרה לא פעוניינת לעטוק בנושא של אלימות במשפחה, כיוון שהיא יודעת שיש מוסדות אחרים שמטפלים בו. לכן היא משתפת פעולה רק ע"י העברת האינפורמציה על המקרים למחלק לשרותים חברתיים. למשטרה במקרה זה יש יד להפוך הפכות לפרות ההכרזות הפומביות התוזרות על היעדים ההומאניים של תפקידו של מוסד זה ותרופתו בתהליך גפילה פאלימות.

אדם המשיך לבוא ל"שיעורים" עוד כמה פעמים, אך כמו בבית הספר הוא היה פוכן להשאר בשעור רק שעתיים ולא מעבר לזה. באחת מהפגישות כאשר התארך הסיפור של אחד מהגברים, אדם, אחרי כמה רמיזות קלות, יצא פהחדר. הגבר שהיה באמצע הסיפור נעלב מאוד. המקרה התפתח לנושא שיחה ואפילו צעקות. עזיבתו של אדם כיכדה גברים אחרים נגדו. המנחים עודדו את הוצאת הכעס עליו ואחרי הפגישה התלהב המנחה: "אנשים ירדו על אדם ו לכן התפתחה דינפיקה קבוצתית. בשלב זה אפילו לא איכפת לי לאבד אותו".

אדם באמת לא בא יותר לפגישות, המנחים אמנם ניסו כמה פעמים לצלצל אליו אך בשלב מסוים ויתרו על נסיונות אלה. אדם הפך לקורבן הקורס "הוא לא ישתנה" - היתה ההחלטה. אדם, היווה סכנה להצלחת הקורס כי אחרי ותק רב עם עובדים סוציאליים שונים צופה מפנו למלא את חובותיו במשא ומתן ולשתף פעולה עם המנחים. אדם היה פוכן לצעד זה אבל רק בפסגרת שהוא קבע לעצמו. כאשר דובר בהשקעה גדולה יותר לא ראה בה שום צורך כי רק "פילא את חובתו". בהזדפנות ראשונה כאשר התערערו היחסים בינו לבין המנחים, יחסי "פורה-תלמיד" ניצל הזדפנות כדי להפלט מהמסגרת. לא היו לאדם ציפיות מהקורס, ועקב אינטרקציות רבות עם עובדים סוציאליים אחרים לפני כן גם לא ציפה לעזרה מטריאלית פמשית.

פבחיינת המנחים היה אדם "מקרה קשה" שלא היתה הצלחה רבה לגביו עוד בקורס הקודם. מקרה זה עלול היה ליצור קשיים בהצגת ההצלחה של

הסדנא שהיא פטרת-על של כל תכנית. לכן גם הפנחים היו פוכנים לותר על אדם ועשו זאת בהזדמנות מתאימה.

אדם הגיע לקבוצה רק עוד פעם אחת, כאשר הוקרן הסרט "פיטה בלהבות" בבית של אחד מפשתתפי הקורס. בפגישה הוא התנהג כאילו ששום דבר לא קרה, השתתף באופן אקטיבי בניתוח הסרט. בזמן ההקרנה היה אומר: "בסרט הזה הוא פרביץ' לה כל פעם בלי סיבה", "סרט זוועתי", "בירוקרטיה דפוקה - אף אחד לא עוזר לה", "הוא סתם סדיסט פטורף". אחרי הסרט סיכם: "בלתי מציאותי וחד צדדי, הדמות הזאת של הבחור - הוא לא נורמלי. אם זה סרט לימודי יכול להיות שהוא אמור לדרבן גברים להשתנות. הפסד הוא סדיזם ואכזריות. השפיע עלי חזק מאוד, אבל אף אחד במציאות הוא לא כזה, זה בטח תורשתי".

דעות דומות ביטאו גם גברים אחרים, כאשר ביקשו הפנחים מהגברים להזדהות עם הדמות ולחפש דברים פשותפים - כולם התנגדו.

אחרי ההקרנה לגברים החליטו הפנחים אחרי התלבטויות כי לנשים לא יראו את הסרט, כדי לא לתת לגיטימציה ל"תחושות שנאה". פגברים לעופת זאת, נדרש לחפש את הפשותף בין כל אחד מהם לבין הדמות של גבר מכה.

בעזרת הסרט רצו הפנחים לגרום לגברים לראות את עצמם כשיוכים לקבוצת הסטראוטיפים של בעלים אלימים כדי להתאים לכולם אותו טיפול ללא הבחנה בין איש לרעהו.

סיכום

העבודה הנוכחית לא הציגה את כל החומר האתנוגרפי העשיר שנאסף במהלך המחקר, אלא רק את המסקנות הכלליות אשר הוסקו מחובר זה. נושא של אלימות במשפחה ובפרט אלימות של בעל כלפי אשתו דורש ניתוח מעמיק של מקרים אינדבידואליים כדרישה להבהרת הסיבות והדרכים של הכאה או גרימת נזק פיזי אחר לאדם ולרכושו. אך ישנן גם דרישות נוספות של התייחסות לארגון פוליטי של החברה ופעולותם של מוסדות ציבוריים, בנושא זה. בחברה שלנו עם ריכוז הכח הגבוה בידי קבוצות מסוימות נושא אלימות במשפחה מופרש ומועבר באופן מסוים. כפי שהראתי בהתחלה לכל חברה יש הגדרת אלימות שפירוחדת לה, וכן גם מוסדות שעוסקים בהגדרה זו.

התייחסות לנושא האלימות נובעת גם מגורמים נוספים שפירוחדים לחברה זו או אחרת ובפקרה של הכאת נשים הם הדימויים של גבר מכה ואשה מוכה, תפקידי שני בני הזוג, ציפיות החברה מהתנהגותם הציבורית והפרטית וכו'. במקרים שהובאו בעבודה זו ניסיתי לברר כיצד הדימויים של אשר מוכה וגבר מכה, אשר נוצרו בגישה של תסכול ותוקפנות, שזו הגישה השולטת עדיון במדעי חברה בני ימינו מתייבים התנהגותם של עובדי מוסדות ציבוריים שונים העוסקים בנושא זה וכיצד גישה זו משתפקת במערכת היחסים בינם לבין לקוחותיהם. אמנם נעשה ניסיון של מעבר מגישה תסכול ותוקפנות לגישה אחרת (גישה הלמידה) והודגש הצורך של שימוש בגישה זו - הטיפול עצמו בלקוחות הן בנשים הן בגברים והן בזוגות התנהל ע"פי גישה קודמת, בגלל נוחותה או סיבות אחרות, כמו אי-לימוד של התיאוריה בולט כי יחסם של הפנחים כלפי לקוחותיהם הוא יחס של רופאים כלפי הפציאנטים או פורים כלפי התלמידים. הפנחים בטוחים כי הינם יודעים מהן בעיות בני הזוג וכן גם מהו הטיפול הנכון. הטיפול הזה אמור היה להיות מבוסס על שיטתו של ג' אידלסון אותה פירטתי בתחילה העבודה. כעת ננתח סעיף סעיף את השיטה וכוונותיה ונשווה אותה למה שנקרה בסדנא

לגפילה פאלימות בהרצליה:

הגורם החשוב בגישת הלפידה של אזלסון היה לימוד לנתח דפוסי חשיבה ע"י גבר ככה, של מעשיו ומעשי בת זוגתו. בזמן המפגשים אכן נעשו משחקי סימולציה, הוסבר מה זה "פסק זמן", אך כל הגברים העידו לבסוף כי אינם יודעים מתי וכיצד להשתמש בטכניקה זו הן בגלל חוסר יכולת שלהם להסחף למריבה והן בגלל הגדרה לא מדויקת וריבוי אלטרנטיבות להפסקת הפתח. הנחה אחרת של אזלסון הייתה כי גורם אחר לאלימות זהו פתח גופני ויש לעשות תרגילי הרפיה. במסגרת הקורס לא הוזכרה טכניקה זו אפילו פעם אחת, לכן אי אפשר לעמוד על יעילותה. המסגרת של קבוצה מצומצמת אשר היתה אמורה לתת חזוקים ותגובות מיידיות מאנשים לא תמיד פילאה את התפקיד הזה. במקרה של אדם ההתרחשויות במסגרת זו גרמו להחלטת המנחים לומר על הלקוח. במקרה של יאיר וליאורה קירבה פיזית במקום קטן גרמה למריבה משפחתית גדולה אשר גם היא הסתיימה בהחלטה "להעביר את הזוג לטיפול אחר". הרעיון המקורי של מנהלי תכנית בהרצליה לצרף לסדנא גם חוג לקרטה, אשר אמור היה לתת לגברים דרך אלטרנטיבית לשחרור אנרגיה ולימוד שליטה עצמית גם הוא לא התממש פסיבות טכניות. חוג לקרטה שימש בתהליך של גיוס אנשים כפיתוי לבואם לקורס ואחרי שהתברר כי אין זה פיתוי חיוני כל כך רעיון זה נדחק לשוליים. אמנם הגיעו שני גברים לסטודיו של דניס, אך לא היתה התעניינות בהם או התייחסות רצינית מצד המנחים או המאמנים. עבודה זו התעסקה רק במקרים שקרו בזמן הקורס. לא כל מקרי אלימות דווחו במהלך המפגשים או היתה להם התייחסות מצד המנחים. הגברים שבאו לקורס ציפו מהמנחים לעזרה במשימת חומרית. הם ראו במנחים את המוסד במובן כללי והיו מוכנים להתחלק בבעיות האישיות שלהם ולהקריבן על פנת לקבל עזרה זו. הגברים האלה לא יכלו לעזור לעצמם, הם השתמשו בדימויים כגברים מכים לפי הדגם שהועבר אליהם באמצעות שונות אם ע"י עובדים סוציאליים או אנשי משטרה, על פנת

להעביר פסר שאינם פסוגלים לצאת בהמצב שנוצר, הם האמינו שבעיותיהם ניתנות לפתרון ע"י התערבות מבחוץ. הם היו מעוניינים לענות על ציפיות הסביבה החברתית ושל אנשים אחרים. התלות שלהם במסודות חברתיים היא גדולה מאוד. אנשים שאין להם משאבים לענות על ציפיות החברה אם זה בניהול בית, חינוך ילדים ואם ביכולת ללמוד ולקלוט פסרים היו פוכנים להשתמש בהתנהגות אלימה ולהביא אותה לידיעת הצבור. התנהגות אלימה, עם פכות, שבירת הפצים, צעקות וכו' פפרה את הסדר הציבורי. אנשים היו מעוניינים שהציבור ידע ולכן זו אחת מהסיבות שרצו להשתתף בקורס. סיבה אחרת היא תלות זו צדדית שנוצרה בין מנהלי התכנית לגפיקה פאליפות ומנחי הקורס לבין האנשים האלה. על סיבות התלות של המנחים נעמוד בהמשך.

בשלב זה נסכם את המקרים שנותחו בעבודה זו. כמה מהאירועים שדווח עליהם במהלך הסדנא פאופיינים ע"י כמה סוגים שונים של אלימות. לא מדובר כאן אך ורק בהכאת נשים. הכוונה היא לשבירת הפצים, איומים וכו'. במקרים אלה יש גם פעור פסוג אחד של אלימות לשני - פפכות לאשה לפשל, להכאת ילדים.

רצוננו של האנשים להמשיך את יחסי התלות פסביר את המשך התנהגותם. בתוך המשפחה גבר קשור פאוד באשתו ע"י ילדיהם, רכוש פשותף וכו' ולכן הוא לא פפחו להשתמש בכח כי אין זה מסכן את יחסיו. זה קורה אפילו אם הקורבן פונה לעזרה או אפילו פביא פשטרה. אשתו של אדם לא פעם פנתה למשטרה. התוצאות של התערבות השוטרי לא סייעו לפתרון הסכסוך.

אדם אליט לא רק פנטא את רגשותיו אלא פעביר פסר.

זו אחת מהנקודות שלא נלקחה בחשבון ע"י מנחי הקורס. גבר אליט פנסה להוכיח כי חברה פצפה פמנו יותר מדי והוא אינו מסוגל לענות על דרישותיה. לכן הוא צריך להעביר פסר על אי יכולתו לתפקד כצפוי פמנו. ברוב המקרים היו אלו הנשים אשר הביאו עובדים סוציאליים אליהן לביתן כיוון שהיו מעוניינות בהתערבות גדולה של אנשים

נוספים. ברור כי אשה יכולה לפנות רק לסוג מסוים של הציבור, במקרים שלנו - לעובדים סוציאליים ומנחי הקורס. מצד שני ימנעו בני הזוג מלפנות לאנשים מסוימים שקרובים אליהם כי אינם מצפים מהם לעזרה ממשית. היונו עדיט לנסיון לשמור על "סוד אישי" כלפי חברים והורים במקרים של שלמה ויפה וצבי ורותי. במקרה של שלמה היה לו חשוב שהחברים שלו לא ידעו על מה שקורה אצלו במשפחה ובמקרה של צבי, רותי היא זו שלא רצתה לגלות מה שקורה במשפחה להוריה.

מצד אחד בני הזוג המעורבים במצב שיש בו התנהגות תוקפנית רוצים להבטיח שאחרים ישמעו את המסר שלהם. מצד שני, חיובים להיות אלה אנשי מוסדות שיש להם יכולת להשפיע על המצב ולעזור לבני זוג. אלימות גוררת תוצאות וחשובות לבני הזוג. לא תמיד התנהגות אלימה היא רציונלית. פרקס (1978), עמד על המקרים שהיה בהם ביטוי מובהק של התנהגות בלתי רציונלית. אך ברור כי הפשכויות רציפה של מקרי אלימות רבים לא יכולה שלא להסתיר את המסר של האדם האלים רוצה לבטאו בצורה של התנהגות תוקפנית.

לאנשים שמתמשים באלימות להשגת מטותיהם קשה לדעת מה תהיה יעילות של המסרים שלהם. בני הזוג בסדנא פסרו את עצמם לשיקוליהם של מנחי הקורס. הם לא ידוע מראש כיצד "האנשים מהמוסדות" האלה יגיבו על בעיותיהם האישיות, אך לפחות היה להם בטחון כי יהיה למנחים אינטרס מסוים לטפל בהם.

המנחים, מצידם, שאפו לקיים יחסים עם לקוחותיהם וניסו להעביר מסר על שליטתם המלאה במטופלים. "אסרנו עליהם להכות", "בדקנו איך הם מתנהגים במשך השבוע האחרון", "היונו אצלם בבית", "לימדנו", "הסברנו", "ניסינו להכנס להם לראש", "כעסנו" - אלה הם משפטים אחדים שהמנחים השתמשו בהם לתיאור שליטתם במצב העניינים. חשוב היה למנחי הקורס להפגין את כוחם גם כלפי עצמיהם וגם לקהל הרחב, על מנת להעביר מסר של היכולת שלהם להשפיע וזאת כדי לפתוח במשא

ופתן עם לקוחות חדשים.

המסר הזה שלהם מועבר לממונים עליהם ולמנהליהם, אשר בתורם פעוניינים בהמשך יחסי תלות שנוצרו בין המנחים לבין נציגי פוסדות אחרים השולטים על פפון וקרירות פוטנציאלית של המנחים וזאת כדי להבטיח את שליתם וכוחם. המנחים פעוניינים בהשגת המשאבים שיש לפקידים בכירים אלה ולא פעם פוכנים לותר על ראה או ביקטיבית וללכת אחרי הגדרות רשפיות שנכפו עליהם. כך, כדי להבטיח את הצלחת הקורס, ויתרו המנחים על אנשים אחדים שהיו זקוקים להם ולהמשך הקורס ועל כך פורט במקרים של עפי וברכה, יאיר וליאורה, נחשון ואדם.

ניסו להתפקד בתחום של אליפות כנושא נפרד ומבודד זו נקודה נוספת שיש להתיחס אליה. רצונם של המנחים להיות צמודים בהפרדת הנושא מנושאים אחרים ונסיון לטפל באופן תאורטי אך ורק בהכאה או מריבה, זו אחת מהטעויות של הקורס וזהו ענין בלתי אפשרי מבחינת הטיפול. כל פעם שהיה על המנחים להרחיב את ניתוחם התחמקו פכך בטענה שאין זה בתחום טיפולם. טענתי היא כי לכל מצב של התנהגות תוקפנית יש קונטקסט רחב, יש עבר ועתיד שאין להתעלם פ כך. לפעמים דוקא התפקדות בנושא אחר היא זו שיכולה להבהיר את סיבות ההתנהגות האליפה, כמו במקרה של שתיה מופרזת של נחשון.

האינטרקציה בין עובדי פוסדות שונים, כולל פשטרה, שירותים חברתיים, פשרד הבטחון, פשרד הרווחה וכו' היא פאוד אינטנסיבית. העברת העובדות, שמועות ורכיכויות יוצרת בסיס להחלטה לגבי גורלם של בני זוג. החלטות אלו נעשות ללא התיעצות עם בני המשפחה. עובדי התכנית לגפילה פאליפות קיבלו החלטות רבות עוד לפני תחילת הקורס. המנחים החליטו כי הקורס חייב להצליח, המנחים של המנחים, העבירו להם דיפוי של "טיפול נכון" במשתתפי הקורסים. פנהלי התכנית קיבלו החלטה שהתכנית היא הדרך הנכונה להתיחסות לנשים פוכות.

קבלת החלטות על "פה נכון לעשות בבית אליים" פעבירה פסר לא רק

לגבי טיפול בבני הזוג אלא גם בילדיהם. כל פקרה ופקרה נשקל
במונחי "התאמה" לתכנית ולא להיפך. התכנית היא זו שצריכה להתאים
לצרכי המטופלים.

עבודה קשה של מנחי הקורס אמורה לקרב אותם למטופלים, להכיר מקרוב
את המשפחות. קירבה זו היא אשר אמורה להוביל לאובייקטיביות של
החלטותיהם ולא כפי שמציע קדושין (1962:527) כי "בפרחק, היחסים
בין לקוח לפקיד מאבדים הבנה, ובקירבה, פקיד מאבד אובייקטיביות".
אך לפרות הבלבולים שנוצרים בין דימויים תיאורטיים עליהם לפדו
המנחים לבין העובדות בשטח, כפי שלא פעם ציינו המנחים בעצמם אין
הם פונים לבדיקת וניתוח מדוקדקים, אין הם משנים את גירסתם
והחלטתם, גם כאשר חסרים עובדות והתמונה יכולה להיות שונה
בכללותה. חוסר התעמקות בנושא מעיד על כוחם של המנחים, כאשר
המטופלים אינם מסוגלים להתנגד להם ולשנות את החלטתם. המנחים
שאפו לקבוע את סמכותם באופן כפייתי כמעט, הם עדיין היו נמצאים
במצב לא בטוח לאיזה גירסה להאמין: לזו שקיבלו ממנחיהם או לזו
שראו עיניהם. התיחסות ערכית היתה חשובה למנחים במושגים כגון
"טוב" או "רע" לבני זוג. אך נכונה הערתו של הנדלמן (1978) כי
ערכים אלה הם יחסיים ומשתנים כל הזמן ויש לאסוף הרבה נתונים כדי
לקבוע עמדה כלשהי. במיוחד אם על עמדה זו לקבוע גורלם של אנשים.
נקודה שמאפיינת מנחי הסדנא היא הפרדה ברורה שהם עושים בין
עניינים שקשורים ל"פחלקה שלי" לעומת פחלקות אחרות. כך, אין הם
מעוניינים לגעת בנושא של יעוץ נישואין (במקרה של יאיר וליאורה),
לכן הם בכלל לא מעלים את הנושא. הדבר היחידי שהם עושים הוא
העברת מידע לעובדי פחלקות או פוסדות אחרים כדי לשמור על קשר
עם. הפרדת האירועים כפי שכבר ראינו קודם, הגבלות והגדרות
מצומצמות פוגעות בתמונה פלאה יותר של הפתרחש.

כאשר יש אי התאמה בין הדימויים שנכפו על המנחים לבין הדמויות
שיש להם קשר שבועי ויותר. עם, המנחים מעבירים את האחריות לקבלת

החלטות לפנהלי התכנית, אם זה בועדות-הגוי ואם בשיחות אישיות. כך יש התיחסות ל"נושאים רלוונטיים" והחלטה מוקבלת. במשך השנה הרבה עמדות שנקבעו מראש הלכו והשתנו, הרבה עובדות נתגלו. הבולט הוא המקרה של ברכה אשר נתגלתה כאשה שאף פעם לא הוכתה ע"י בעלה לפרות שבלתה זמן רב במקלטים לנשים מוכות. היכרות קרובה של מנחים עם בני זוג נתנה הרבה חומר חשוב להערכה מחדש של מה שקרה. אך לפרות זאת המסקנות המבוססות על דגם של "אשה מוכה" לא השתנו, הפתרון שהוצע ע"י פנהלי התכנית היה כי יש לטפל בזוג לפרות שאין אליפות כיוון ש"היחסים שם רעים מאוד וצריך להרגיע רוחות". "להרגיע רוחות" במקרה זה הוא פשוט לא לעורר ויכוח במחלקה לשרותים חברתיים, ובמקלטים.

החלטות שרירותיות מסוג זה מתקבלות גם לגבי שלפה ויפה, נחשון, אדם, יאיר וליאורה וכו'.

עדויות ועובדות עוברות סלקציה ולבסוף מודגשות רק אלה אשר חזכו באופן ישיר ואיפתו את הצלחת הקורס. (מקרה של דוד ומריאן).

הקורס הצליח בעיני המנחים כיוון ששמר על מסגרתו ולא התפרק כמו הקורס המקביל שהתנהל באותה תקופה ע"י מנחים אחרים.

המנחים מעוניינים בקורסים נוספים שיחזקו את עמדתם ויעלו אותם בסולם הקריירה. אך גם המטופלים מעוניינים בהמשך כדי להמשיך ולהעביר את מסרם שהם זקוקים לעזרה.

ולבסוף, כמה מלים על המוסדות שבאופן ישיר קשורים לבעית האלימות במשפחה כגון משטרה, רבנות ואחרים. מסקנתי היא שבגלל האינטרקציה החזקה שיש למוסדות אלה ל"תכניות גפילה פאליפות" לפיניהן ולמחלקות שיש להן בעלות על הנושא, מוסדות ציבוריים חשובים אלה אינם תורמים לפתרון הבעיה והתהליכים הבירוקרטיים הארוכים שיש על אנשים לעבור בפניה למשטרה, רבנות או מוסדות אחרים שאמורים לעסוק בבעיה, עלולים רק לתרום להמשך האלימות.

ה מ ל צ ו ת

1. מומלץ להמשיך ולקיים את התכנית "לגמילה מאלימות" משתי סיבות עיקריות:

א. זיהוי אפשרות לספק לאנשים שירותים חברתיים שהם זקוקים להם, כגון מעון ילדים, סיוע כלכלי וכו'.
ב. זיהוי מסגרת חברתית אשר מספקת לאנשים הזדמנות לא להתבודד עם בעיותיהם.

2. לא מומלץ לקיים קורסים מיוחדים להכשרת המנחים. כל עובד סוציאלי בעל ניסיון יכול להנחות קבוצות אלו, וזה משלוש סיבות:
א. אין הקורס מכשיר את המנחים מבחינה תיאורטית.
ב. העברת הניסיון מבוססת אך ורק על המקרים האישיים שאינם חוזרים על עצמם בכל הקבוצות.
ג. אין צורך בהשקעת המשאבים הכספיים בקורס המנחים אשר מבוסס על "סיפורים אישיים" של המנחים הקודמים.

3. יש צורך בלמידת תיאורית "האלימות הנלמדת", שאותה הקורס מתיימר ליישם. תיאוריה מיושנת של תסכול/תקפנות אינה מצדיקה את עצמה במסגרת קורס זה.

4. יש צורך רב בשינוי שם התכנית. לא "גמילה מאלימות", שאין בכינוי זה שום בסיס, אלא כל שם שניתן לתת לסדנא תקשורתית.

5. יש להמשיך בהערכת התכנית גם לאחר סיום הסדנא (לגברים, לנשים ולזוגות) על מנת לראות את השפעת הקורס לתקופה ממושכת.
6. רצוי לקבל לקורס כל המעוניינים ללא הבדל בין מקום מגוריו, מצבו הפינני וכו'. יש לטפל באנשים הזקוקים לכך הן בסדנא והן בטיפול אינדיבידואלי אינטנסיבי ולספק להם סיוע ותמיכה רבים ככל האפשר.
7. מומלץ להזמין אנשי מקצוע מתחומים מגוונים (טיפול בילדים, יעוץ בתקציב המשפחה ולא רק סקסולוגית) להרצות במהלך הקורסים.
8. מן הראוי להקדיש תשומת לב לשאלת הגירושין ולטיפול בבני זוג אשר מתגרשים במהלך הסדנא. אין להרחיק את אחד מהם או את שניהם מן הקורס לאחר שנפרדו אם אינם רוצים לעזוב את הקורס.
9. יש להמשיך ולעבוד על שינוי תפיסות לגבי אלימות ונשים מוכות בפרט במוסדות ציבוריים כולל משטרה, בתי דין רבניים וכו'. יש לפעול לקיצור תהליכים בירוקרטיים ממושכים אשר אינם תורמים לפתרון הבעיה.
10. רציון אחר הוא לספק למטופלים אפשרות לעסוק בקדטה (או פעילות ספורטיבית אחרת) אם רצונם בכך הן לגברים והן לנשים, כפי שתובנן בתחילת הפרויקט.
11. אין להקרין את הסרט "מיטה בלהבות" במסגרת הקורס במגמה חינוכית כי אין ביכולתם של הגברים להזדהות עם הדימוי.

ביבליוגרפיה

1. Adams, M. 1960,
Social Casework with the Mentally Subnormal,
London: Heinemann.
2. Arendt, H. 1970,
On Violence,
London: Allen Lane The Penguin Press.
3. Berkowitz, L. 1962,
Aggression: A Social Psychological Analysis,
New York: McGraw-Hill.
4. Blau, P. 1964,
Exchange and Power in Social Life,
New York: John Wiley.
5. Carlson, Bonnie E. 1984,
Causes and Maintenance of Domestic Violence:
An Ecological Analysis. Social Service Review, 58,
pp. 569-587.
6. Coser, L.A. 1967,
Continuation in the Study of Social Conflict,
New York: Free Press.
7. Donald, J. et al. 1939,
Frustration and Aggression,
New Haven: Yale University Press.
8. Durkheim, E. 1952,
Suicide: a Study in Sociology,
London: Routledge & Kegan Paul.

9. Edelson, J.L. 1984,
"Working with men who batter. Social Work No. 29.
10. Engels, F. 1948,
The Origin of Family, Private Property and the State,
Moscow: Progress.
11. Freud, S. Repression, in Collected Papers Vol 4,
London: Hogarth Press.
12. Gelles, R.J. and Straus, M.A. 1979,
Determinants of Violence in the Family: Toward a theoretical
integration. In Wesley R. Burr et al,
Contemporary Theories About the Family,
New York: Free Press.
13. Gusfield, J.R. 1981,
The Culture of Public Problems. Drinking - Driving and the
Symbolic Order,
The University of Chicago Press: Chicago & London.
14. Handelman, D and Leyton, 1978,
Bureaucracy and World View, Social and Economic Studies No. 22,
Institute of Social & Economic Research,
Memorial University of Newfoundland.
15. Kadushin, Ch 1962,
"Social Distance between Client and Professional"
American Journal of Sociology, No. 67.

16. Martin D. 1976,
Battered Wives,
New York: Pocket Books (Simon & Schuster).
17. Marx E. 1976,
The Social Context of Violent Behaviour,
Routledge & Kegan Paul, London.
18. Pagelow, Mildred D. 1984,
Family Violence,
New York: Praeger.
19. Pizzey E. 1974,
Scream Quietly or the Neighbours Will Hear,
Penguin Books.
20. Roy, Maria (Ed.) 1977,
Battered Woman,
New York: Van Nostrand Reinhad.
21. Walker, Lenore E. 1979,
The Battered Women,
New York: Harper & Row.
22. Weber M. 1948,
Politics as a Vocation in From Max Weber: Essays in Sociology,
ed. H. Gerth and C.W. Mills,
London: Routhledge & Kegan Paul.
23. Wolfgang, M.E. and Ferracuti F. 1967,
The Sub-Culture of Violence: Towards an Integrated Theory in
Criminology,
London: Travistoek.

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

מפעל מיוחד
קבוצות טיפוליות לגמילה מאלימות במשפחה

דו"ח סופי

מאת
נעמי פינטון
דבי עובדיה

תוכן העיניינים

עמוד

1	מטרות המחקר ושיטתו
2	ממצאים
	המשתתפים בפרוייקט
	עימותים מילוליים
	עימותים פיסיים
	סימנים פיסיים לפני התפרצות האלימות
	ייחוס התגרות מצד בן הזוג לפני האלימות
	האמצעים שננקטו לשם סיום העימות
	כיצד הסתיים העימות
	שביעות רצון מהקשר עם בן הזוג
	דעת בוגר הסדנא על הפרוייקט
11	סיכום
14	המלצות
17	לוחות
31	נספחים

מטרות המחקר ושיטתו

מטרות

1. לעקוב אחר דפוסי האלימות במשפחה;
2. לתאר את השינויים בתפיסה ובהתנהגות, ביחס לאלימות של המשתתפים לאורך תקופת הקבוצה;
3. לדווח על שביעות רצון המשתתפים מהסדנאות.

השיטה

המחקר בוצע באמצעות ראיונות ודוחות שונים, אשר מולאו לפני הפעלת הפרוייקט, במשך הפרוייקט ועם תום הפרוייקט.

הכלים

1. שאלון למשתתף (שאלון מס. 1) : ראיון אישי לכל גבר שהשתתף בתוכנית הטיפולית, אשר מולא בביתו לפני התחלת הטיפול. הראיון בוצע על ידי צוות הפרוייקט ובמועד הראשון שימש ככלי אבחון לקבלה לתוכנית. בשאלון נתונים דמוגרפיים, היסטוריה של אלימות ועמדות בנושא האלימות.
2. יומן כעס שבועי (שאלון מס. 2) : כל משתתף בתוכנית מילא יומן לפני שהתחילו המפגשים השבועיים. ביומן דיווח על תדירות המקרים וסוג האלימות, שהיו בשבוע הקודם ועל הנסיונות לטפל בהם. דווח גם על הערכת הקשר בן בני הזוג בתחומים מוגדרים.
3. שאלון לבוגר הסדנה (שאלון מס. 3) : ראיון אישי לנשים ולגברים שהשתתפו בתוכנית. השאלון הכולל חלק מהשאלות שבשאלון מס' 1 ושאלות הנוגעות למבנה התוכנית ותכניה.

הנבדקים

הנבדקים הם כל אלה שהתקבלו לתוכנית אשר השתתפו באופן מלא לפחות בחלק אחד שלה. קבוצה א' השתתפה בשלושת חלקי התוכנית : סדנת הגברים, סדנת הנשים וסדנת הזוגות. קבוצה ב' השתתפה רק בסדנת הגברים.

סך הכל אוכלוסיית הנבדקים כוללת :

קבוצה ב'

קבוצה א'

7

8

סדנת הגברים

-

6

סדנת הנשים

-

5

סדנת הזוגות

מ מ צ א י ם

בטרם הצגת הממצאים נציין את מוגבלותם:

- מספר הנבדקים קטן.

- המשתתפים שהתנדבו אינם מאפשרים הסקת מסקנות כלליות לגבי כלל הבעלים האלימים.

- סדנת הגברים וסדנת הנשים לא נערכו באותו זמן, לכן לא ניתן לערוך השוואה מלאה ביניהם. בהשוואות בין המינים יש לקבל בתור רמז כדי לתת כיוון כללי לקראת בדיקה מדוייקת בשטח.

המשתתפים בפרוייקט

הגיל הממוצע של הגברים המשתתפים נע בין 34-35 ושל נשותיהם 32 שנים. לכולם הנישואים הנוכחיים הם הראשונים. לכולם יש ילדים. לקבוצה ב' יותר ילדים, 2.7 לעומת 1.7 בממוצע, שהם גם גדולים יותר.

כמעט כולם ממוצא אסיה-אפריקה (חוץ מגבר אחד, שאביו נולד בישראל). שתיים מהנשים ממוצא אירופה-אמריקה. שנות השכלה - 6.5 בממוצע אצל הבעלים והנשים בקבוצה א'; לנשים בקבוצה ב' השכלה מעט גבוהה יותר.

בקבוצה א' כמעט כל הבעלים עובדים (שמונה מתוך תשעה), ואילו בקבוצה ב' רק חמישה מתוך שבעה עובדים, והיתר מובטלים יותר משנה. הנשים בעיקר לא עובדות, רק בקבוצה ב' יש שתי נשים עובדות במשרה מלאה.

בנוגע להתנהגות אנטי-סוציאלית, קיימים הבדלים ברורים בין שתי הקבוצות. כמעט כל הגברים בקבוצה ב' (ששה מתוך שבעה) היו בבית הסוהר לעומת פחות מחצי (שלושה) מקבוצה א'. התנהגות אנטי-סוציאלית מתבטאת כאלימות פיזית, ומקרים מסוימים עם מעורבות בסמים, שכרות וגניבות. אין דיווח על סרסרות.

אצל כל המרואיינים, התנהגות אלימה כבר ממוסדת. בקבוצה ב' התנהגות זו החלה מוקדם יותר, אצל שלושה תוך שבעה לפני הנישואין, והיא מלווה יותר במכשירים. כבר בילדות חמישה מתוך שיבעה בקבוצה ב' היו חשופים לאלימות - כקורבן ישיר, או כצופה, להכאת קרוב משפחה אחר. כך לפחות אצל מחצית מהמשתתפים בקבוצה א'.

בשתי הקבוצות במצבים מסוימים יש נטייה לראות את האישה כרכוש יותר מאשר כשותפה בחייהם המשותפים. כך, בוטאה הסכמה כללית, שאישה שאוהבת את בעלה לא צריכה לחפש חברה מחוץ לבית. יש גם נטייה לחשוב, שלנשים קשה יותר להבין דברים מחוץ לבית. שתי עמדות אלה יוצרות רושם, שגברים אלה מעוניינים באיסולציה (בידוד) מסוימת של נשותיהם. בנוסף

לכך, חלק קטן מהבעלים (שליש בקבוצה א' ומשתתף אחד בקבוצה ב') ממשיכים להאמין, שלפעמים צריך להכות את האישה למרות הכרות ראשונית עם מטרות הקבוצה.

במעט נתונים אלה כבר מתגלים מאפיינים שונים של שתי הקבוצות: בקבוצה א' התחתנו בגיל מאוחר יותר ויש פחות ילדים, הם משולבים יותר בחברה מבחינה חברתית-פחות התנהגות אנטי-סוציאלית וגם מבחינה כלכלית - פחות אבטלה.

קבוצה א' השתתפה בכל חלקי הפרוייקט, כלומר, בסדנת הגברים, סדנת הנשים וסדנת הזוגות. חמישה זוגות השתתפו מההתחלה ועד הסוף. זוג נוסף אחד השתתף בסדנת הגברים והנשים אך לא השתתף בסדנת הזוגות, ושני בעלים נוספים השתתפו בסדנת הגברים בלבד.

קבוצה ב' התחילה לפעול עם שבעה משתתפים בסדנת הגברים. סדנת הנשים וסדנת הזוגות לא התקיימו.

יש לציין, ששיעור ההשתתפות בסדנת גברים זו (62%) כמעט שווה לשיעור ההשתתפות של הגברים בקבוצה א' (63%). למרות זאת הגברים הגיבו אחרת ולא הסכימו להשתתפות נשותיהם ביתר סדנאות הפרוייקט. לפי התרשמויות המנחים של הקבוצה, גישה שונה זו לפרוייקט נובעת מהתכונות החברתיות-כלכליות השונות של גברים אלה. הם קרובים יותר לעולם התחתון של אנשי סמים פשע ואי יציבות. מרוב בעיות אחרות הם לא מוכנים להתרכז ולהתמקד בבעיות האלימות. מהתחלה הם הגיעו לקבוצה עם עמדה ברורה של משא-ומתן - אם הם משתתפים בקבוצה הם מצפים לקבל כתמורה עזרה בפתרון יתר הבעיות בחייהם. המנחים התקשו למלא אחר ציפיות אלה, שלא התאימו למערך הסדנה.

מכאן ואילך נתייחס לממצאים המתייחסים לקבוצה א', שהשתתפה בכל חלקי הפרוייקט.

עימותים מילוליים

משתתפי הסדנאות השונות נתבקשו לציין ביומן השבועי (שאלון מס' 2) האם היה עימות מילולי במשך השבוע, ומה היתה דרגת כעסם ודרגת כעס בן/בת הזוג בשעת העימות. מאחר שלשאלת העימות כמעט ולא היתה התייחסות מצידם, בכל מקרה שדרגת הכעס עלתה על "0", המקרה צוין כעימות.

א. דירוג הנבדק את כעסו

בהשוואת הדו"חות של קבוצת הגברים לאלה של קבוצת הנשים (לוח מס. 1) נמצא, שנשים נטו יותר לבטא כעס (75%) מאשר בעליהן (64%). עם זאת, כאשר ניתן ביטוי לכעס, הביטוי היה חזק יותר אצל הגברים מאשר נשותיהם. 14% מהגברים דיווחו על דרגת כעס "10" לעומת 5% מהנשים. הציון השכיח, שהגברים ציינו, היה "0" עם פיזור רחב של הציונים לאורך סולם הדירגו, ואילו הציון השכיח בדירוג הנשים היה "4", ורוב הדירוגים התרכזו סביב ציון זה.

אחוז המקרים, שהנשים לא דירגו את כעסן (7%) כמעט שווה לאחוז המקרים, שהגברים לא דירגו את כעסם (6%).

בסדנת הזוגות, אשר נערכה לאחר סדנת הגברים וסדנת הנשים, נמצאה עוצמת כעס נמוכה יותר אצל שני בני הזוג מאשר במשך הסדנאות הנפרדות (לוח מס. 2). כשני שלישי מהגברים (64%) כלל לא ביטאו כעס, וכך גם כמחצית מנשותיהם (52%). במקרה של כעס, דירגו הנשים התפזר לאורך כל הסולם, ואילו דירוג הגברים התרכז בדירגות 5 עד 8.

ב. דירוג הנבדק את כעס בן זוגו

הגברים מייחסים לנשותיהם דרגת כעס נמוכה מדרגת הכעס שהנשים מייחסות לבעליהן (לוח מס. 3). הגברים העריכו את דרגת כעס הנשים כנמוכה עד בינונית, והיא התבטאה בפוזר שני בעיקר סביב דירגות 3-5. זאת בהבדל להערכת הנשים את כעס הגברים, שסבבה בעיקר סביב דרגה 10.

תוצאות דומות מצאנו גם בהערכת הנבדקים בקבוצת הזוגות (לוח מס. 4).

ג. דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוגו את כעס בן הזוג

ברוב המקרים שהנבדק ייחס לעצמו דרגת כעס, הוא ייחס דרגה כזו גם לבן זוגו (לוח מס. 5). כשהיה כעס, הנשים ברוב המקרים ייחסו לעצמן דרגת כעס בינונית, בעוד שלבעליהן הן ייחסו דרגת כעס גבוהה; ואילו הגברים בדרך כלל ייחסו לנשותיהם דרגת כעס בינונית ולעצמם כעס בדירגות הבינוניות הרבה יותר מאשר בדרגה 10.

בסדנת הזוגות הפער בין הערכת הנבדק את כעסו והערכת כעס בן הזוג ברור יותר מהפער שנמצא בסדנאות החד מיניות (לוח מס. 6). הגברים ייחסו דרגת כעס בינונית גבוהה לעצמם ולבנות הזוג דרגה נמוכה בינונית, בעוד שהנשים ייחסו לעצמן דרגת כעס בינונית נמוכה ולבני הזוג דרגת כעס גבוהה מאוד.

ד. דירוג הנבדק את כעסו בהשוואה לדירוג כעסו על ידי בן הזוג

הנשים ברוב המקרים ייחסו לגברים דרגת כעס גבוהה מזו שייחסו הגברים לעצמם, והגברים ייחסו לנשים דרגת כעס נמוכה מזו שהנשים ייחסו לעצמן (לוח מס. 7). הפער התבטא בעיקר באחוז המקרים, שהנבדק ציין שלא היה קיים כעס מצידו או שדירג את כעסו בדרגה "10", לעומת אחוז המקרים שיוחס לו מצד בן הזוג.

תופעה דומה נמצאה בסדנת הזוגות (לוח מס. 8). בשלושה מקרים האישה ייחסה לבעלה דרגת כעס "10", בעוד שהבעל ציין שלא היה כעס מצד שניהם.

הדו"חות על עימות פיסי נבדקו בשיטה זהה לזו של בדיקת העימות המילולי.

א. דירוג הנבדק את כעסו

השונות בדירוג הכעס בין הגברים לנשים בעת עימות פיסי הינה קטנה ופחות מורגשת (לוח מס. 9). במקרים המעטים, בהם דרוח על ביטוי פיסי לכעס, הגברים נטו לייחס לעצמם דרגת כעס בינונית עד גבוהה, בעוד שהנשים נטו לייחס לעצמן דרגת כעס בינונית. השוואת סולמות הדירוג של בני הזוג העלתה שההפרש הגבוה ביותר הינו במקרים, בהם לא היה עימות, כאשר הערכת הגברים גבוהה רק ב-7% מזו של הנשים.

בסדנת הזוגות, לעומת זאת, הגברים והנשים מדווחים על מספר כמעט שווה של מקרים, בהם לא היה עימות (לוח מס. 10). בנבדל מדיווח הנבדקים בסדנאות החד-מיניות, כאן הנשים מייחסות לעצמן דרגת כעס גבוהה בסולם הדירוג, בעוד שהגברים מייחסים לעצמם דרגת כעס בינונית.

ב. דירוג הנבדק את כעס בן זוגו

במקרה שצוין עימות פיסי, הגברים ייחסו לבת הזוג דרגת כעס בינונית עד גבוהה, בעוד שהנשים כמעט תמיד דירגו את כעס בן הזוג בדרגה "10" (לוח מס. 11).

בסדנת הזוגות, דירוג הנשים את כעס הגברים דומה לדירוגן בסדנה החד-מינית (לוח מס. 12). לעומת זאת, הגברים העריכו את דרגת כעס הנשים כנמוכה מאד.

ג. דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוגו את כעס בן הזוג

גם כאן, בדומה לממצאים שעלו מניתוח הדיווח על עימות מילולי, בדרך כלל הנבדק ייחס כעס לבן הזוג במקרים שייחס כעס לעצמו (לוח מס. 13).

במקרים שדווח על כעס, הגברים העריכו את כעסם כגבוה בהשוואה להערכתם את כעס הנשים. הנשים ייחסו לעצמן דרגת כעס בינונית עד גבוהה ולגברים הן ייחסו דרגת כעס גבוהה מאד. כלומר, בהערכת הגברים את כעסם לעומת הערכתם את כעס בת הזוג לא נמצא ההבדל הבולט, שנמצא בהערכות הנשים.

בסדנת הזוגות הגברים העריכו את כעסם ואת כעס בת הזוג כנמוך יותר מאשר בסדנה החד-מינית (לוח מס. 14). הנשים ייחסו לעצמן דרגת כעס נמוכה מזו שייחסו לעצמן בסדנה החד-מינית.

ד. דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוג כעסו על ידי בן הזוג

בהערכת בני הזוג את כעס הגברים נמצא הבדל חד וברור, שהתבטא בעיקר בשתי הדרגות הקיצוניות: 0 ו-10 (לוח מס. 15). הנשים ייחסו לגברים דרגת כעס "10" באחוז מקרים גבוה יותר מזה שהגברים ייחסו לעצמם דרגת כעס זו, בעוד שהגברים ייחסו לעצמם היעדר כעס באחוז מקרים גבוה מזה שהנשים ייחסו להם היעדר כעס.

כשהשוו הערכות בני הזוג על כעס הנשים נמצאה התאמה כמעט מלאה. הפער הקטן נובע מכך, שהגברים ייחסו היעדר כעס לנשים גם במקרים שהנשים ייחסו לעצמן כעס בדרגה כלשהי.

חשוב לציין, שהערכות בני הזוג ניתנו בזמנים שונים, ולכן הדיווחים היו על עימותים שונים.

בסדנת הזוגות נמצאה אי-התאמה בין שתי ההערכות: הערכת בני הזוג את כעס הנשים והערכתם את כעס הגברים (לוח מס. 16). הגברים ייחסו לנשים דרגת כעס נמוכה; בעוד שהנשים ייחסו לעצמן דרגת כעס נמוכה ובינונית בשני מקרים ודרגת כעס גבוהה מאוד בשני מקרים. הנשים ייחסו לגברים דרגת כעס גבוהה מאוד, בעוד שהגברים דירגו את כעסם כבינוני.

ה. השוואה לאורך זמן

השוואת דיווחי בני הזוג בסדנה החד-מינית (התקופה הראשונה) לדיווחיהם בסדנת הזוגות (התקופה המאוחרת) העלתה כי:

- בתקופה הראשונה הנבדק ייחס לעצמו כעס באחוז מקרים גבוה מכפי שייחס לעצמו בתקופה המאוחרת.

- בתקופה המאוחרת שני בני הזוג מדווחים על אחוז מקרים נמוך יותר של כעס.

- בדיווח על עימות פיסי הנשים ציינו הרגשת כעס באחוז גבוה יותר של מקרים מאשר בתקופה המאוחרת. הגברים, לעומת זאת, דיווחו בשתי התקופות על אחוז דומה של מקרים, בהם הרגישו כעס.

סימנים פיסיים לפני התפרצות האלימות

הנבדק התבקש לציין האם הופיעו אצלו תופעות פיסיים, כמו: כאב ראש, רעד בידיים, לפני גילויי האלימות, ולתארן. למרות ששאלה זו הופנתה לשני בני הזוג, למעשה היא כוונה בעיקר לגברים. זאת בהנחה שהגברים חשו בתופעות פיסיים כלשהן לפני שהיכו את נשותיהם.

בסדנה החד-מינית הגברים מדווחים על הרגשת תופעות פיסיים לפני האלימות ב-40% מהמקרים, ואילו הנשים ב-53% מהמקרים (לוח מס. 17). אחוז המקרים, בהם הגברים לא ענו על שאלה זו, גבוה ב-7% מאחוז הנשים.

נמצא דמיון בין דיווח הנבדקים על עימות פיסי לדיווח על הרגשת סימנים פיסיים לפני האלימות: ההפרש בין 13% בין דיווח הנשים על הרגשת תופעות פיסיות לפני האלימות לבין דיווח הגברים, כמעט שווה להפרש בין דיווחיהם על העימות הפיסי (11%) (לוחות מס. 9 ו-17).

כמו כן הגברים מדווחים על היעדר עימות פיסי ב-7% מקרים יותר מהנשים, ועל היעדר סימנים פיסיים ב-6% מקרים יותר מהנשים.

בקבוצת הזוגות הנשים דיווחו על שישה מקרים, בהם הן הרגישו סימנים פיסיים לפני האלימות, בעוד שהגברים דיווחו על ארבעה מקרים (לוח מס. 18).

הגברים דיווחו על מספר מקרים שווה של עימות פיסי ושל. אבחנת סימנים פיסיים לפני האלימות (לוחות מס. 10 ו-18).

הנשים דיווחו על ארבעה עימותים פיסיים, ולעומת זאת ציינו שהרגישו סימנים פיסיים לפני האלימות בשישה מקרים.

תיאור התופעות הפיסיות אצל הנשים היה מגוון יותר מזה שאצל הגברים. הגברים בתיאוריהם דיווחו בעיקר על לחץ בראש, רעד בידיים וחולשה בחלקי גוף שונים. לעומת זאת, הנשים דיווחו בעיקר על לחץ בראש, כאבי בטן, פחד, עצבנות, מתח כללי, דפיקות לב, רעד ומקרה אחד של בכי.

בסדנת הזוגות נמצא מגוון תיאורים, דומה לזה שנמצא בדו"חות הקבוצות החד-מיניות.

ייחוס התגרות מצד בן הזוג לפני האלימות

בסדנה החד-מינית הגברים ייחסו לבת הזוג התגרות ב-39% מהמקרים, ואילו הנשים ייחסו לגברים התגרות ב-31% מהמקרים (לוח מס. 19).

בסדנת הזוגות נמצאה ירידה באחוז המקרים, שהנבדק ייחס התגרות לבן-הזוג (לוח מס. 20). הגברים ייחסו לנשים התגרות ב-16% מהמקרים, ואילו הנשים ייחסו לגברים התגרות ב-20% מהמקרים.

בסדנה החד-מינית הגברים תיארו את התגרות בת הזוג בעיקר כ-: הטרדה בלתי פוסקת מצד בת הזוג (40%), קללות (18%), צעקות (18%) וויכוח (18%).

הנשים תיארו את התגרות בן הזוג בעיקר כ-: התפרצות (40%), קללות (33%) וויכוח (20%).

בקבוצת הזוגות הגברים דיווחו בשני מקרים על התגרות מצד בת הזוג, אך לא ציינו מה היא. במקרה אחד, בו האישה ציינה שהיה עימות, הבעל ציין שלא היה עימות כלל. בשלושת המקרים האחרים הבעל תיאר את ההתגרות כ-: העלבה, חוסר התחשבות והתנהגות מוטעית מצד אשתו.

הנשים תיארו את התגרות הגברים כ-: הרגזה באופן קיצוני, חוסר אכפתיות, התעלמות מדרישות המשפחה וניבול פה.

האמצעים שננקטו לשם סיום העימות

במסגרת השאלה על האמצעים שננקטו לצורך סיום העימות, על הנבדק היה לציין את כל האמצעים בהם השתמש באותה סיטואציה ספציפית.

בסדנה החד-מינית הגברים ציינו שהשתמשו בעיקר בשני אמצעים (לוח מס. 21) : "דיבור עצמי" (26%) ו"בקשה לפסק זמן" (25%).

הנשים ציינו שב-24% מהמקרים האמצעי היה : "בקשה לפסק זמן". כמו כן הן ציינו, שב-24% מהמקרים אחד מבני הזוג יצא מהבית, ובשלושת המקרים האחרים האישה יצאה בבכי, ישבה בשקט ובקשה מהבעל שיהיה בשקט.

בסדנת הזוגות הגברים נקטו בעיקר באמצעי של "תגובה לבקשת בת הזוג לפסק זמן". כאן התאפשר לבדוק את המקרים, בהם הנבדק נענה לבקשת פסק הזמן מצד בן הזוג. היה מפתיע להיווכח, שהגברים והנשים לא דיווחו על בקשה מצידם לפסק זמן, אך לעומת זאת דיווחו על היענות לבקשת בן הזוג לפסק זמן.

סיום העימות

בסדנה החד-מינית גם אצל הגברים (32%) וגם אצל הנשים (26%) דווח על כך שהעימות הסתיים ב"חוסר דיבור במשך זמן מה" (לוח מס. 22). יתר הגברים דיווחו בעיקר על התפייסות (26%), ויתר הנשים דיווחו בעיקר ש"המשיכו כאילו לא קרה כלום" (23%), או שהבעל עזב את הבית (20%).

בסדנת הזוגות הגברים מפרטים חמשה מקרים של סיום העימות, לעומת 11 מקרים כאלה שצוינו על ידי הנשים. ההבדל נובע מכך, שבחמשה מקרים הגברים לא דיווחו על עימות, בעוד שהנשים דיווחו על עימות כזה ובמקרה אחד אישה נתנה שני תיאורים לסיום העימות.

הגברים ציינו, שברוב המקרים השתיקה נמשכה יום או יומיים, בשאר המקרים השתיקה נמשכה שעה, ארבע שעות ושלושה ימים.

משך השתיקה בדיווח הנשים נע בין חצי יום ליומיים ב-60% מהמקרים. במקרה אחד נמשכה השתיקה שבוע, במקרה אחר שלושה ימים, ואילו בשני מקרים משך השתיקה נע משעתיים עד שלוש שעות.

בסדנת הזוגות הנבדק בדרך כלל לא ציין את משך זמן "הברוגז" או השתיקה.

שביעות רצון הנבדק מהקשר עם בן הזוג

על הנבדק היה לדרג את מידת שביעות רצונו, מהקשר שלו עם בן הזוג בתשעה תחומים שונים, כאשר סולם הדירוג נע מ-0 עד 10. נבדקה שביעות רצונו של הנבדק בשתי תקופות זמן: בסדנה החד-מינית ובסדנת הזוגות.

הגברים הביעו שביעות רצון גבוהה, יחסית, מהקשר עם בן הזוג בשני תחומים במשך כל הפרוייקט (לוח מס. 23), והם: "ניהול הבית" ו"עצמאות בן הזוג".

הגברים בסדנת הזוגות הביעו שביעות רצון גבוהה יותר מאשר בסדנה החד-מינית בתחום "גידול ילדים". חוסר שביעות רצון יחסי הופיע בעקביות במשך כל הפרוייקט בתחומים של: כסף, מין וחיים חברתיים.

הנשים הביעו שביעות רצון נמוכה מזו של הגברים ברוב תחומי החיים הנבדקים. הערכתן היתה דומה באופן כללי להערכת הגברים, חוץ מבתחום הכסף, אשר לא זכה אצלן לדרגת שביעות רצון נמוכה. עם זאת הן הביעו חוסר שביעות רצון מתחום ההתקדמות בעבודה.

הגברים והנשים מסכימים, שהתחומים הבעייתיים ביותר במערכת היחסים עם בן הזוג הם חיל המין והחיים החברתיים. בתחומים התקדמות בעבודה וכסף היה הבדל בין הערכות בני הזוג, שנובע מתנאים אובייקטיביים שונים. לכן השוואה מלאה של ההערכות בתחומים אלה אינה מתאימה. הנשים ברובן אינן עובדות, והדבר גורם לאי שביעות רצון מתחום התקדמותן בעבודה ולכן שהגברים אינם שבעי רצון מהקשר עם בת הזוג בתחום הכסף.

הגברים בסדנת הזוגות הביעו בכל התחומים שביעות רצון גבוהה יותר מאשר הגברים בסדנה החד-מינית. אצל הנשים מצאנו תופעה שונה. בארבעה תחומים הן הביעו שביעות רצון נמוכה יותר, בארבעה תחומים אחרים שביעות רצון גבוהה יותר ובתחום אחד שביעות רצון שווה בשתי הסדנאות.

הירידה בשביעות הרצון אצל הנשים התרכזת בתחומים של עצמאות בן הזוג ומין. עלייה בשביעות רצון היתה בתחום החיים החברתיים - זאת כנראה כתגובה ישירה לחוויה הקבוצתית.

שביעות רצון של הגברים מהקשר עם בנות זוגם משתקף גם בשינוי עמדותיהם כלפי האישה. לאחר הפרוייקט הגברים נטו לא להסכים למשפטים, המתארים את האישה כיוצרת מוגבל בצרכיו ובהבנתו, ושתפקידה הוא לשרת את הילדים והבעל. זאת בהבדל מעמדותיהם התומכות יותר לפני הפרוייקט (לוח מס. 24).

לפני הפרוייקט הגברים הביעו ב-15 מ - 45 התשובות (33%) את הסכמתם למשפטים הנ"ל, ואילו לאחר הפרוייקט הם הביעו את הסכמתם רק בשניים מ-25 מהתשובות (8%). כלומר, לאחר הפרוייקט הגברים שינו את עמדתם כלפי האישה והביעו הבנה רבה יותר לצרכיה ולרצונה.

באופן כללי, הגברים הביעו שביעות רצון ממבנה הפרוייקט, בעוד שהנשים היו מסוייגות יותר וציינו שהפרוייקט אמנם עזר לבעיית האלימות, אך עם זאת היה ארוך מידי (לוח מס. 25). הדבר תומך בהערכות שהוצגו בפרק הקודם: עלייה שיטתית של שביעות רצון אצל הגברים והסתייגות מסויימת של הנשים.

הגברים העריכו מאוד את תרומת הפרוייקט לבעיית האלימות ואת הבנת המנחה (האישה) את מצבם, בעוד שהנשים העריכו כך רק את עזרת השיטות החדשות שנלמדו בפרוייקט, ליחסים בבית. זאת כאשר הציון הממוצע של הנשים גבוה בכמעט ציון שלם מהציון הממוצע של הגברים (4.8, 3.6 בהתאמה).

גם הגברים וגם הנשים העריכו קצת פחות ש"למדו הרבה דברים חדשים", הציון הממוצע של הגברים היה 3.5 לעומת 4.4 אצל הנשים.

הגברים ציינו, שהפרוייקט מאוד עזר להם אך עם זאת סדנת הגברים היתה ארוכה. הנשים ציינו שסדנת הגברים וסדנת הזוגות היו ארוכות מידי.

התחומים, בהם הגברים לא היו שבעי רצון, נסבו סביב מבנה הסדנה ואורכה, בעוד שהנשים מוסיפות לכך את הרגשתן בקבוצה ואת העזרה שהסדנה העניקה להן.

התחומים שסיפקו את הגברים פחות מכול היו: הבנת המנחה (הגבר) אותם והרגשתם בקבוצה; ואילו את הנשים: הבנת המנחה (האישה) אותן, ריבוי התרגילים והשתתפותה של דינה (האנתרופולוגית) בסדנה.

המעניין הוא, שהגברים ציינו במקום האחרון את הבנת המנחה הגבר אותם, בעוד שהנשים ציינו במקום זה את הבנת המנחה האישה אותן.

לפי דירוג כללי, שנקבע כממוצע ממוצעי הציונים בשתי הסדנאות, הבוגרים משני המינים רואים בחיוב את קיום הפרוייקט ואת תרומתו לבעיית האלימות במשפחה. זאת בליווי הסתייגות לגבי משך הסדנאות החד מיניות וסדנת הזוגות.

1. גיוס המשתתפים בסדנה הינו תהליך ארוך ומסובך. הגורמים המקומיים מספקים נתונים על משפחות אלימות, בעיקר על בסיס תלונות הנשים הקורבנות. השלב הקשה הוא זה של בקורי בית במטרה לשכנע את שני בני הזוג שיצטרפו לסדנה. המנחים יצאו מבקורי בית בלי תמונה ברורה לגבי מי יצטרף לסדנה ומי לא. משך הזמן הנדרש בשלב זה הוא ארוך ולא בהכרח מועיל.

2. לאור האופי ההתנדבותי של ההשתתפות בפרוייקט - לעומת האופי המחייב שנקבע בחוק בארצות הברית - ניתן לראות בהתמדת המשתתפים בפרוייקט במשך כעשרה חדשים רצופים הישג מבטיח.

3. מההבדלים הדמוגרפיים בין שתי הקבוצות ניתן ללמוד על האוכלוסיה המתאימה להתערבות מסוג זה. קבוצה א' יכולה להיות תשתית למודל של קבוצה המתאימה לפרוייקט מסוג זה.

מכאן ואילך נתייחס רק לקבוצה א' כקבוצה הנבדקת, מאחר שהיא השתתפה בכל חלקי הפרוייקט.

4. במשך שלבי הפרוייקט השונים נמצאו שינויים בדיווחים על עימותים ועל דירגות כעס. הנשים והגברים כאחד דיווחו פחות על עימותים ויותר על דירגות כעס נמוכות ככל שהפרוייקט התקדם והלך.

חלה גם ירידה במידת ייחוס ההתגרות לבן הזוג, במקביל לעלייה בשימוש בכלים הנלמדים לצורך התמודדות עם המצב האלים.

5. תפיסת שני בני הזוג את העימות האלים דומה במקרה של אלימות פיזית יותר מאשר במקרה של אלימות מילולית. הסבר לדבר אולי נובע בחלקו מאפשרות האינטרפטציה שקיימת בעימות מילולי לעומת היעדרה בעימות הפיזי, ובחלקו מעוצמת הפגיעה או החרדה של הנבדק. ככל שמידת החרדה גבוהה יותר, דרגת הכעס המדווחת גבוהה יותר. לכן נמצא, שדירגות הכעס שצויינו על ידי הנבדק בדיווח על עימות פיזי היו גבוהות ולא התפרסו על פני סולם הדירוג כמו הדירגות שצוינו בדיווח על עימות מילולי.

גם במקרים, בהם תפיסות בני הזוג היו רחוקות זו מזו, היתה הבנה הדדית לגבי ההבדלים. גם הגברים וגם הנשים מדווחים שדרגת כעסו של הגבר גבוהה יותר מזו של האישה.

טרוח הזמן שעבר מרגע העימות עד למילוי הדו"ח השפיע בצורה דיפרנציאלית על שני בני הזוג: בעוד שהבעל נרגע, האישה כועסת יותר.

הסברים אפשריים להבדל זה הם :

- הגברים "שכחו" אחדים ממקרי העימות, בעוד שהנשים הנפגעות זוכרות את כולם.

- פרק הזמן שעבר בין העימות לבין מילוי הדו"ח איפשר לנבדק לעבור תהליך רציונאליזציה שהשפיע על תפיסתו את כעסו ואת כעס בן הזוג. האישה אינה שוכחת את פגיעתה ונותנת לה הסבר רציונאלי, שמתבטא במתן דירוג גבוה לכעס של בעלה. אילו היתה עונה בסמוך לאירוע. ייתכן שבמקרים שונים לא היתה מדרגת את כעס בעלה כ-"10" למשל בעת: "זריקת חפצים על ידי הבעל" ו"הרגזה קיצונית מצידו".

- ייתכן שההסבר היחיד שניתן על ידי האישה לאלימות הבעל הוא כעס הרב, ולא מבנה אישיות אליים. לכן אלימות נובעת בהכרח מדרגת כעסו הגבוהה של הבעל. הבעל, לעומת זאת, אינו רואה קשר בין דרגת כעסו להתנהגותו האלימה. האלימות הינה צורת ביטוי מוכרת לבעל והוא משתמש בה כאשר הוא מוטרד, ולכן אינו מדרג את כעסו כגבוה מאוד.

- הבעל מדרג את כעסו בדרגה נמוכה יחסית להתנהגותו האלימה. חוסר פרופורציה בין הסיבה (דרגת הכעס) ובין עוצמת התגובה (ההתנהגות האלימה) אולי מצביע על חוסר קשר בין הרגשתו של הבעל לבין התנהגותו. זאת בשעה שאצל האישה תיתכן תופעה הפוכה. עקב רגישותה היא "מפנטזת" ו"מרגישה" עימות גם כאשר מבחינה אובייקטיבית אין עימות, והדבר מתבטא בדירוג הגבוה שהיא מדרגת את כעס בעלה.

- במקרה אחד בלבד של עימות פיסי האישה דירגה את כעסה כגבוהה לאורך זמן. הסבר אפשרי לדבר הוא, שתהליך הכרת הכעס האישי וההתמודדות איתו הינו ארוך יותר אצל הנשים, אשר לא היו מודעות בהכרח לקיום הכעס בשלבים המוקדמים של הפרוייקט. ייתכן שדרגת ביטוי הכעס, הנמוכה אצל האישה יותר מאשר אצל בעלה במשך כל הפרוייקט, מרמזת על נתק, בין האישה ובין רגשות הכעס.

יש סימנים לכך, שתהליך ההתמודדות עם הכעס אינו מתפתח באותו קצב אצל הגברים והנשים. אצל הגברים עוצמת הכעס פוחתת במשך חודשי הפרוייקט. לא כך אצל הנשים.

6. לא רק ההתנהגות, אלא גם תפיסת האלימות השתנתה בעיני הגברים במהלך הפרוייקט. לפני הפרוייקט הגבר תלה את אשמת האלימות באישה, ואילו לאחר הפרוייקט הוא נטה לקבל על עצמו את האחריות להתנהגותו האלימה, או לראותה כבעיה שנובעת מטיב הקשר שלו עם בת הזוג.

אולי עקב שינוי תפיסה זה שני גברים, שלפני הפרוייקט הזכירו שימוש במכשירים להכאת האישה, טענו לאחריו שלא השתמשו במכשירים כלל.

7. השפעת הסדנאות על תפיסת הנבדק את ההתגרות מתבטאת בתיאורו אותה. בעוד שבהתחלת הפרוייקט תיאור ההתגרות נשא בעיקר אופי של תיאור אובייקטיבי של סיטואציית העימות, הרי שבסופו הנבדק נטה לתאר את ההתגרות במונחים רגשיים - ההדגשה היתה על הפגיעה האישית והרגשית וראייתה כהתגרות.

תופעה דומה נמצאה בתיאורי הגברים את האמצעים שננקטו לשם סיום העימות. בתחילת הפרוייקט הם דיווחו בעיקר על נקיטת אמצעים של שליטה עצמית, ואילו בסופו בעיקר על היענות לבקשת בת הזוג לפסק זמן.

נראה, כי השינוי שחל בגברים מקורו בהפנמת החשיבות, שיש לייחס לרגשות בת-הזוג ולשיתוף הפעולה איתה לצורך סיום העימות.

8. נמצא, שלא רק הגברים מבחינים בעצמם בסימנים פיסיים לפני ההתנגשות האלימה, אלא גם הנשים. יתרה מזאת, הנשים מגלות יתר רגישות מאשר הגברים בזמן זה.

9. נמצאו תחומי חיים ספציפיים, המהווים מוקד של אי שביעות רצון אצל שני בני הזוג. התחומים, בהם קיימת שביעות רצון יחסית, שונים אצל בני הזוג, אך יש הסכמה ביניהם לגבי שני התחומים הבעייתיים בחייהם, והם: חיי המין והחיים החברתיים. לקראת סיום הפרוייקט הגבר מכיר בצורך של אשתו בחיים חברתיים, צורך שלא הכיר בו בתחילה. השאלה היא האם בני הזוג יודעים מה עליהם לעשות כדי לשפר את המצב.

הצורך בחיים חברתיים עשוי להיות הסבר חלקי לאטרקטיביות של הקבוצה הטיפולית ולהתפתחות הקשרים בין המשתתפים בה. האישה מבטאה מצוקה קשה גם בעניין מצבה התעסוקתי.

10. שביעות הרצון שהגברים מבטאים מהקשר עם האישה רבה בסוף הפרוייקט יותר מאשר בתחילתו. זאת בניגוד לנשים שבסיום הפרוייקט מעידות על ירידה בשביעות הרצון בחצי מהתחומים הנבדקים.

במסגרת חיי הנישואין - הגברים מביעים שביעות רצון רבה יותר מתכנים נבחרים של חיי הנישואין במשך תקופת הפרוייקט, בעוד שהציון שהנשים נותנות לאותם תכנים יורד במחצית מהמקרים.

זהו סימן נוסף לכך, שהנשים עוברות תהליך שונה, או שלפחות קצב הפנמת תוכני-הסדנאות שונה אצלן. מבנה הסדנאות הנוכחי כנראה מתאים לגברים יותר מאשר לנשים.

ה מ ל צ ו ת

1. יש להמשיך לקיים ולפתח קבוצות טיפוליות לשם טיפול בזוגות, המעוניינים להיגמל ממערכת יחסים אלימה.
2. יש לבדוק אם התחייבות מסויימת, כגון תשלום סמלי להרשמה, יכולה לתרום להקמה בטוחה ומסודרת יותר של הסדנה.
3. מומלצת בדיקה במסגרת אלטרנטיבית - עם תמיכה אישית ואינטנסיבית יותר - עבור אוכלוסייה, שנשרה בתחילת הפרוייקט. הפרוייקט, במתכונת שנבדק, התאים רק לחלק מהאוכלוסייה שהגיעה לטיפול. לחילופין אפשר לשקול את האפשרות לעגן את ההשתתפות בפרוייקט מסוג זה בחוק, כפי שמקובל בארה"ב.
4. המנחים ממליצים לאור ניסיונים בשלב האיתור, שהבעל יקבל הודעה מראש על ביקור בית המתוכנן אצלו. לא כולם קיבלו בחיוב את ההופעה ללא הודעה מראש של שני המנחים בביתו. יש גם למצוא טכניקה לביקורי בית שתמנע הסכמת הזוג מתוך נימוס וללא כוונה להצטרף.
5. יש לחזור על הבדיקה בתנאים של הפעלת סדנאות חד-מיניות מקבילות. כך ניתן לקבל משני המינים דיווחים המתייחסים לאותה תקופת זמן, אשר הודות לכך אפשר להשוות ביניהם.
6. יש לבדוק את הצורך בעבודה רבה יותר בנושא כעסה של האישה במסגרת הסדנאות. העלייה בדרגת כעס האישה לאורך זמן מצביעה על צורך בטיפול ארוך ואינטנסיבי בתחום זה יותר מכפי שנעשה. גם הציון הנמוך, שנותנת האישה לכעסה, יחסית לציון שנותן הגבר לכעסו, מצביע על כעס יתר שנשאר אצל האישה ברמה בלתי מודעת, ויש להגיע אליו.
7. יש לנצל את רגישות האישה, שמתבטאת בהופעת סימנים פיסיים אצלה לפני ההתנגשות האלימה, כדי לפתח אצלה כלים, שבהם תוכל להשתמש כאמצעי עזר נוסף להרגיע את בעלה קודם להתפרצות האלימה.
8. במסגרת הטיפול בזוגות יש להשקיע יותר בתוכני החיים, שמהווים מוקד של אי שביעות רצון מצד שני בני הזוג ממסגרת הנישואין, בעיקר: חיי המין והחיים החברתיים.
9. יש להפנות את הנשים למקור עזרה מתאים על מנת להגדיל את התועלת שהן תפקנה מהפרוייקט. זאת, בהתחשב בגילוי רגשות מצוקה אצלן בנוגע למצבן התעסוקתי.
10. יש לקחת בחשבון פיתוח עתידי של הטכניקה האורקולית.
11. יש לשקול אפשרות של טיפול, המורכב משתי שיטות: טיפול קבוצתי וטיפול אישי.

12. יש להקצות זמן רב יותר לתרגול הכלים שנלמדו לשם ההתמודדות עם בעיית האלימות.

13. הנתונים האובייקטיביים וכך גם הערות המשתתפים מצביעים על כך, שתהליך השינוי בעמדות ובהתנהגות בתחום האלימות פעיל ומורגש, אך הוא עדיין בעיצומו וטרם הושלם עם סיום הפרוייקט. אצל הגברים חל שינוי ברור, שעליו יש לשמור. לעומת זאת התהליך אצל הנשים כנראה נמצא בשלב פחות מתקדם כשהפרוייקט הסתיים. הגברים והנשים זקוקים למסגרת ממשיכה. יש לעקוב אחרי התפתחות מערכת היחסים של בני הזוג הנבדקים, בשנה הראשונה לאחר סיום הפרוייקט, כדי לקבל תמונה ברורה יותר על תרומת הפרוייקט לגמילתם מאלימות.

ל' ר' זו ר' ת

עימותים מילוליים

לוח מס. 1: דירוג הנבדקים את כעסם המילולי, לפי דרגת כעס בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	איך תשובה	סך הכל
גברים	20	3	1	9	7	10	2	3	1	0	10	4	70
	30%	4%	1%	13%	10%	14%	3%	4%	1%	0%	14%	6%	100%
נשים	7	1	1	7	10	4	1	0	1	2	2	3	39
	18%	3%	3%	18%	25%	10%	3%	0%	3%	5%	5%	7%	100%

לוח מס. 2: דירוג הנבדקים את כעסם המילולי, לפי דרגת כעס בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	איך תשובה	סך הכל
הגברים	16	0	5	3	0	1	25
	64%	0%	20%	12%	0%	4%	100%
הנשים	13	3	4	2	1	2	25
	52%	12%	16%	8%	4%	8%	100%

לוח מס. 3: דירוג הנבדק את כעסו המילולי של בן הזוג, לפי דרגת כעס בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	איך תשובה	סך הכל
הגברים	21	4	4	8	8	9	2	3	1	1	3	6	70
	31%	6%	6%	11%	11%	13%	3%	4%	1%	1%	4%	9%	100%
הנשים	8	0	1	3	2	3	2	3	5	1	8	3	39
	22%	0%	3%	8%	5%	8%	5%	8%	13%	3%	22%	3%	100%

לוח מס. 4: דירוג הנבדק את כעסו המילולי של בן הזוג, לפי דרגת כעס
בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים	16 64%	2 8%	3 12%	1 4%	0 0%	3 12%	25 100%
הנשים	13 52%	1 4%	0 0%	5 20%	5 20%	1 4%	25 100%

לוח מס. 5: דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוגו את כעס בן הזוג, דרגת כעס
בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	אין תשובה	סך הכל
גברים - לעצמם	20 30%	3 4%	1 1%	9 13%	7 10%	10 14%	2 3%	3 4%	1 1%	0 0%	10 14%	4 6%	70 100%
- לבת הזוג	21 31%	4 6%	4 6%	8 11%	8 11%	9 13%	2 3%	3 4%	1 1%	1 1%	3 4%	6 9%	70 100%
נשים - לעצמן	7 18%	1 3%	1 3%	7 18%	10 25%	4 10%	1 3%	0 0%	1 3%	2 5%	2 5%	3 7%	39 100%
- לבן הזוג	8 22%	0 0%	1 3%	3 8%	2 5%	3 8%	2 5%	3 8%	5 13%	1 3%	8 22%	3 3%	39 100%

לוח מס.6: דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוגו את כעסו בן הזוג, לפי דרגת כעס בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
גברים לעצמם	16	0	5	3	0	1	25 100%
לבת הזוג	16	2	3	1	0	3	25 100%
נשים לעצמן	13	3	4	2	1	2	25 100%
לבן הזוג	13	1	0	5	5	1	25 100%

לוח מס.7: דירוג הנבדק את כעסו בהשוואה לדירוג כעסו ע"י בן הזוג, לפי דרגת כעס בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לעצמם	20	3	1	9	7	10	2	3	1	0	10	4	70 100%
הנשים לגברים	8	0	1	3	2	3	2	3	5	1	8	3	39 100%
הנשים לעצמן	7	1	1	7	10	4	1	0	1	2	2	3	39 100%
הגברים לנשים	21	4	4	8	8	9	2	3	1	1	3	6	70 100%

לוח מס. 8: דירוג הנבדק את כעסו בהשוואה לדירוג כעסו ע"י בן הזוג, לפי דרגת כעס בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לעצמם	16 64%	0 0%	5 20%	3 12%	0 0%	1 4%	25 100%
הנשים לגברים	13 52%	1 4%	0 0%	5 20%	5 20%	1 4%	25 100%
הנשים לעצמן	13 52%	3 12%	4 16%	2 8%	1 4%	2 8%	25 100%
הנשים לגברים	16 64%	2 8%	3 12%	1 4%	0 0%	3 12%	25 100%

עימותים פיסיים

לוח מס. 9: דירוג הנבדק את כעסו הפיסי, לפי דרגת כעס בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
גברים	53 76%	0 0%	2 2%	4 6%	5 7%	6 9%	70 100%
נשים	26 69%	1 2%	3 6%	5 13%	2 5%	2 5%	39 100%

לוח מס. 10: דירוג הנבדק את כעסו הפיסי, לפי דרגת כעס
 בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
גברים	20	2	1	1	0	1	25
	80%	8%	4%	4%	0%	4%	100%
נשים	19	1	0	1	2	2	25
	76%	4%	0%	4%	8%	8%	100%

לוח מס. 11: דירוג הנבדק את כעסו בן הזוג, לפי דרגת כעס
 בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לנשים	53	1	5	2	3	6	70
	77%	1%	7%	2%	4%	9%	100%
הנשים לגברים	26	0	1	1	9	2	39
	68%	0%	2%	2%	23%	5%	100%

לוח מס. 12: דירוג הנבדק את כעסו בן הזוג, לפי דרגת כעס
 בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לנשים	20	3	0	0	0	2	25
	8%	12%	0%	0%	0%	8%	100%
הנשים לגברים	19	0	0	1	4	1	25
	76%	0%	0%	4%	16%	4%	100%

לוח מס. 13: דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוגו את כעסו בן הזוג, לפי דרגת כעס בסדנאות והחז-מיניות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לעצמם	53 76%	0 0%	2 2%	4 6%	5 7%	6 9%	70 100%
הגברים לנשים	53 77%	1 1%	5 5%	2 2%	3 4%	6 9%	70 100%
הנשים לעצמן	26 69%	1 12%	3 6%	5 13%	2 5%	2 5%	39 100%
הנשים לגברים	26 68%	0 0%	1 2%	1 2%	9 23%	2 5%	39 100%

לוח מס. 14: דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוגו את כעסו בן הזוג, לפי דרגת כעס בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לעצמם	20 80%	2 8%	1 4%	1 4%	0 0%	1 4%	25 100%
הגברים לנשים	20 80%	3 12%	0 0%	0 0%	0 0%	2 8%	25 100%
הנשים לעצמן	19 76%	1 4%	0 0%	1 4%	2 8%	2 8%	25 100%
הנשים לגברים	19 76%	0 0%	0 0%	1 4%	4 16%	1 4%	25 100%

לוח מס. 15: דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוג כעסו ע"י בן הזוג, לפי דרגת כעס
בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לעצמם	53 76%	0 0%	2 2%	4 6%	5 7%	6 9%	70 100%
הנשים לגברים	26 68%	0 0%	1 2%	1 2%	9 23%	2 5%	39 100%
הנשים לעצמן	26 69%	1 2%	3 6%	5 13%	2 5%	2 5%	39 100%
הגברים לנשים	53 77%	1 1%	5 7%	2 2%	3 4%	6 9%	70 100%

לוח מס. 16: דירוג הנבדק את כעסו לעומת דירוג כעסו ע"י בן הזוג, לפי דרגת כעס
בסדנת הזוגות

הנבדק	0	3-1	6-4	9-7	10	אין תשובה	סך הכל
הגברים לעצמם	20 80%	2 8%	1 4%	1 4%	0 0%	1 4%	25 100%
הנשים לגברים	19 76%	0 0%	0 0%	1 4%	4 16%	1 4%	25 100%
הנשים לעצמן	19 76%	1 4%	0 0%	1 4%	2 8%	2 8%	25 100%
הגברים לנשים	20 80%	3 12%	0 0%	0 0%	0 0%	2 8%	25 100%

הרגשת סימנים

לוח מס. 17: הרגשת סימנים לפני האלימות
בסדנאות חד מיניות

הנבדק	היו סימנים	לא היו סימנים	אין תשובה	סך הכל
גברים	28 40%	36 51%	6 9%	70 100%
נשים	21 54%	18 46%	0 0%	39 100%

לוח מס. 18: הרגשת סימנים לפני האלימות
בסדנת הזוגות

הנבדק	היו סימנים	לא היו סימנים	אין תשובה	סך הכל
גברים	4 16%	19 76%	2 8%	25 100%
נשים	6 24%	16 64%	3 12%	25 100%

לוח מס. 19: ייחוס התגרות מצד בן הזוג
בסדנאות החד-מיניות

הנבדק	לא הייתה התגרות	הייתה התגרות	אין תשובה	סך הכל
גברים	33 47%	27 39%	10 14%	70 100%
נשים	19 49%	12 31%	8 20%	39 100%

לוח מס. 20: ייחוס התגררות מצד בן הזוג
בסדנת הזוגות

הנבדק	לא הייתה התגררות	הייתה התגררות	אין תשובה	סך הכל
גברים	18 72%	4 16%	3 12%	25 100%
נשים	14 56%	5 20%	6 24%	25 100%

לוח מס. 21: האמצעים שננקטו לשם סיום העימות

הנבדק	בקשה לפסק זמן	עתירה לבקשה לפסק זמן	דיבור עצמי	יציאה בשקט	התפרצות כעס*	עויבת הבית**	אחר	סך הכל
בסדנאות החד-מיניות								
גברים	16 25%	7 11%	17 26%	12 18%	7 11%	1 1%	5 8%	65 100%
נשים	6 24%	2 8%	4 16%	3 12%	0 0%	6 24%	4 16%	25 100%
בסדנת הזוגות								
גברים	0 0%	3 38%	2 25%	2 25%	0 0%	0 0%	1 12%	8 100%
נשים	0 0%	1 8%	2 15%	4 31%	5 38%	0 0%	1 8%	13 100%

* בסדנת הזוגות האמצעי הוא: שתיקה והסתגרות.

** אחד מבני הזוג עוב את הבית.

לוח מס. 22: תיאור סיום העימות

הנבדק	בן הזוג עזב את הבית	אני עזבתי את הבית	לא דברנו במשך ...	התפייסנו בשיחה	המשכנו כאילו לא קרה דבר	ברוגז	אחר	סך הכל
בסדנאות החד-מיניות								
גברים	1 2%	5 9%	18 32%	15 26%	5 9%	7 12%	6 10%	57 100%
נשים	6 20%	2 6%	8 26%	5 16%	7 23%	2 6%	1 3%	31 100%
בסדנת הזוגות								
גברים	0 0%	1 20%	1 20%	0 0%	1 20%	2 40%	0 0%	5 100%
נשים	1 9%	1 9%	4 37%	1 9%	1 9%	2 18%	1 9%	11 100%

לוח מס. 23: שביעות רצון הנבדק מהקשר עם בן הזוג, לפי תחומים

הציון הממוצע* של הגברים		הציון הממוצע* של הנשים		תחום
בסדנאות החד-מיניות	בסדנת הזוגות	בסדנאות החד-מיניות	בסדנת הזוגות	
5.7	5.8	4.3	4.1	ניהול הבית
5.6	6.1	4.5	3.7	עצמאות בן הזוג
5.0	6.3	4.2	5.0	גידול ילדים
5.2	6.0	1.8	2.1	התקדמות בעבודה
4.2	5.4	4.3	4.4	האושר הכללי
4.2	4.5	4.0	4.0	קומוניקציה
2.9	4.0	4.5	3.6	כסף
3.4	3.8	3.9	3.0	מין
4.0	4.1	2.5	3.4	חיים חברתיים

* נסולם שנע בין 1 ל-10.

לוח מס. 24: הסכמת הגברים לעמדות מוגדרות כלפי האישה

אחרי הפרוייקט					לפני הפרוייקט					ה ע מ ד ה
לא ידוע	בכלל לא מסכים	לא כ.כ. מסכים	מסכים	בהחלט מסכים	לא ידוע	בכלל לא מסכים	לא כ.כ. מסכים	מסכים	בהחלט מסכים	
0	2	2	0	1	0	0	0	1	4	אישה שאוהבת את בעלה וילדיה לא תחפש חברה מחוץ לבית
1	2	1	0	1	0	2	1	2	0	לנשים קשה יותר להבין דברים הקשורים לעולם מחוץ לבית
1	4	0	0	0	0	2	1	2	0	לפעמים אין ברירה, צריך להכות את האישה
0	3	2	0	0	1	2	2	0	0	על האשה להסכים חמיד, כשהבעל רוצה לשכב איתה
0	3	2	0	0	0	1	3	0	1	הגבר הוא היחיד שצריך לדאוג לפרנסת המשפחה

לוח מס. 25: שביעות רצון המשתתף מהפרוייקט, לפי תחום**

ממוצע גברים	ממוצע נשים	ממוצע כללי	ת ח ה ס
3.5	4.4	4.0	למדתי הרבה דברים חדשים
3.6	4.8	3.9	השיטות החדשות מאד עזרו בבית
3.3	4.3	3.8	סדנת הגברים אודה מידי
3.0	4.0	3.5	סדנת הזוגות אורכה מידי
3.6	2.8	3.2	הסדנה פתרה את בעיית האלימות במשפחתנו
3.2	3.2	3.2	סדנת הנשים ארוכה מידי
3.6	2.4	3.0	המנחה מאוד הבינה אותי
3.6	2.6	3.0	הסדנה מאוד עזרה לי
2.8	3.0	2.9	מילוי דף היומן עזר לי
2.4	3.4	2.9	המנחה מאוד הבין אותי
2.8	3.0	2.9	הפרוייקט היה ארוך מידי
2.2	2.4	2.8	ההשתתפות של דינה היתה טובה לי
3.0	2.4	2.7	עשינו יותר מידי תרגילים
2.0	3.2	2.6	הרגשתי טוב בקבוצה

* הנבדקים דירגו את שביעות רצונם לגבי כל תחום בסולם הנע בין 1 ל-5.

ג ט פ ה ם

שאלון מט' 1

שאלון מועמד לקבוצה

השם: _____

5. מה לדעתך גורם לך להכוחה?
 _____
 _____
 _____

6. האם בילדותך נתקלת באלימות אצל בני משפחתך?
 כן 1
 לא 2

7. האם בילדותך סבלת מאלימות כלפיד ע"י בני משפחתך?
 כן 1
 לא 2

8. מספר הילדים במשפחה לרשום מספר הילדים 9 או יותר = 9

9. גיל הילד הגדול, בשנים

10. גיל הילד הקטן, בשנים

11. תאריך הנישואין

12. מספר נישואין

13. שנת לידה

1. איך הגעת לקבוצה זו?

1	שמעתי מקרוב, חבר, שכן
2	באמצעות תקשורת, מודעה עיתון
3	הפניה של איש מקצוע. מי _____
4	אחר, פרט _____

2. מתי הכית את אישתך לראשונה?

1	לפני הנישואין
2	מיד לאחר הנישואין
3	תוך השנה הראשונה לאחר הנישואין
4	תוך 5 השנים הראשונות
5	בזמן האחרון

3. האם השתמשת במכשירים כדי להכוחה?

1	כן
2	לא

4. כל כמה זמן אתה נוהג להכוחה?

1	כל יום
2	מספר פעמים בשבוע
3	פעם בשבוע
4	פעם בשבועיים-חודש
5	פחות
6	אחר _____

14. ארץ מוצא של האב

- 1 ישראל
- 2 אסיה-אפריקה
- 3 אירופה-אמריקה

15. שנות השכלה

- 1 0 - 4
- 2 5 - 8
- 3 9 - 12
- 4 13+

16. האם אתה עובד?

- 1 כן
- 2 חלקית
- 3 לא

17. האם אתה

- 1 שכיר
- 2 עצמאי
- 3 לא עובד

18. אם לא, כמה זמן אתה לא עובד?

- 1 כן עובד
- 2 עד חצי שנה לא עובד
- 3 חצי שנה עד שנה לא עובד
- 4 מעל שנה לא עובד

19. אינפורמציה על התנהגות אנטי-סוציאלית
לא

כן לא ידוע מקור

- סררות
- סמים
- שכרות
- גנבות
- אלימות

20. האם היה עצור בבית סוהר

- 1 כן
- 2 לא

21. שנת לידה של אשתך

22. ארץ מוצא אביה של אשתך?

- 1 ישראל
- 2 אסיה-אפריקה
- 3 אירופה-אמריקה

23. שנות השכלה של אשתך

- 1 0 - 4
- 2 5 - 8
- 3 9 - 12
- 4 13+

24. האם אשתך עובדת

- 1 כן, משרה מלאה
- 2 כן, חלקית
- 3 לא

25. מה ז'עתן' על המשפטים הבאים. האם אתה: מסכים בהחלט, מסכים, לא יודע, לא כל כך מסכים, בכלל לא מסכים

מסכים בהחלט	מסכים	לא יודע	לא כ.כ. מסכים	בכלל לא מסכים

1. אישה שאוהבת את בעלה וילדיה לא תחפס חברה מחוץ הבית
2. לנשים קשה יותר להבין דברים הקשורים לעולם מחוץ הבית.
3. לפעמים אין ברירה, צריך להכות את האישה
4. על האישה להסכים תמיד כשבעלה רוצה לשכב איתה.
5. הגבר הוא היחיד שצריך לדאוג לפרנסת המשפחה

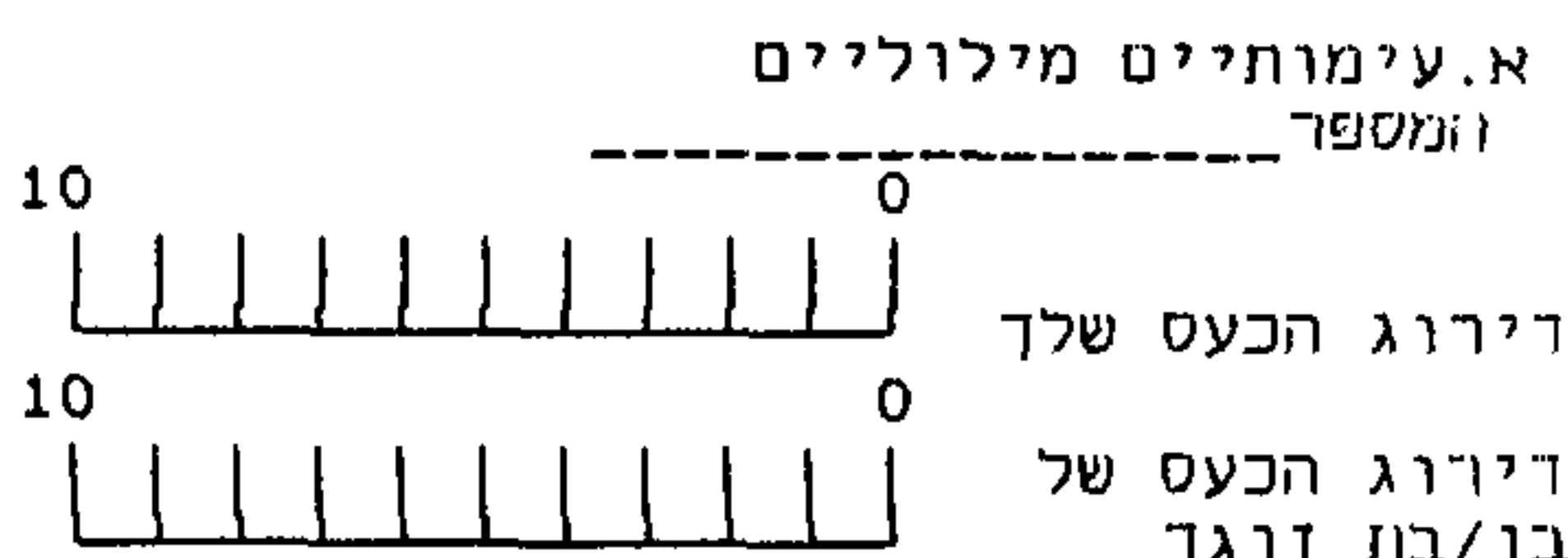
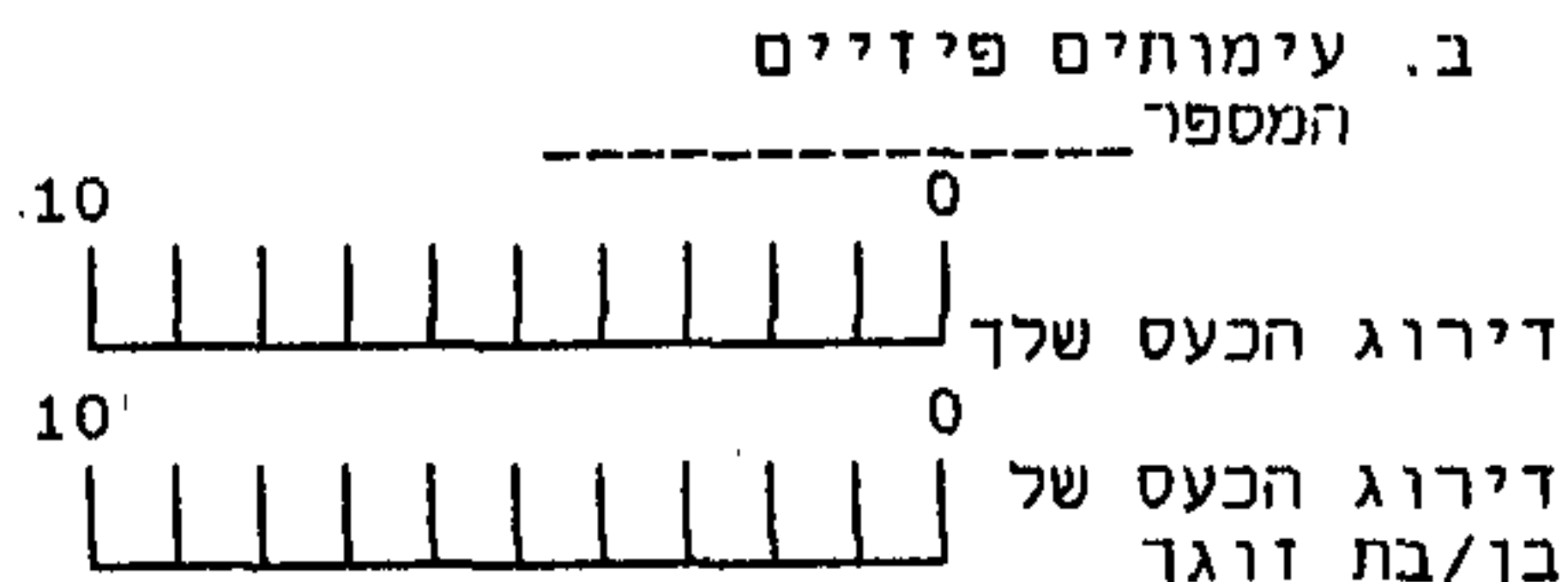
הערות:

שאלון מט' 2

שם: _____

יומן וזכרונות לשבוע: _____

1. כמה עימותים היו ביניכם בשבוע האחרון?

2. האם הרגשת בסימנים שקורים בגופיך (כגון: לוזץ בראש, רעד בידיים) לפני האלימות?

-----

3. האם הייתה התגרות מצד אשתך לפני האלימות? אם כן, מהי?

-----

4. באילו אמצעים השתמשת?

- בקשה לפסק זמן
- תגובה לבקשה של בן/ת זוג לפסק זמן
- SELF - TALK (דיבור עצמי)
- יציאה בשקט
- אחר, פרט: _____

כן לא

5. איך הסתיים העימות בינכם?

1	בן/בת זוגי עזב/ה את הבית
2	אני עזבתי את הבית
3	לא דברנו במשך _____ (זמן)
4	התפייסנו בשיחה
5	המשכנו כאילו לא קרה כלום
6	ברוגז
7	אחר, פרט: _____

שאלון מס' 3

שאלון לבוגר הסדנא

שם משפחה _____ שם פרטי _____

1. מה דעתך על הסדנא בו השתתפת? נא לסמן עיגול במשבצת המתאימה.

בכלל לא עזר לי	1 2 3 4 5	הסדנא מאוד עזרה לי
קצר מדי	1 2 3 4 5	הסדנא היתה ארוכה מידי
קצר מדי	1 2 3 4 5	הקב' לבעלים היתה ארוכה מידי
קצר מדי	1 2 3 4 5	הקב' לנשים היתה ארוכה מידי
קצר מדי	1 2 3 4 5	הקב' לזוגות היתה ארוכה מידי
לא למדתי שום דבר חדש	1 2 3 4 5	למדתי הרבה דברים חדשים
עשינו פחות מדי תרגילים	1 2 3 4 5	עשינו יותר מידי תרגילים
בכלל לא עזרו בבית	1 2 3 4 5	השיטות החדשות מאוד עזרו בבית
בכלל לא הבין אותי	1 2 3 4 5	המנחה מאוד הבין אותי
בכלל לא הבינה אותי	1 2 3 4 5	המנחה מאוד הבינה אותי
הפריע לי	1 2 3 4 5	ההשתתפות של דינה היתה טובה לי
בכלל לא הרגשתי טוב עם הקב'	1 2 3 4 5	הרגשתי טוב עם הקבוצה
הפריע לי	1 2 3 4 5	מילוי דף היומן עזר לי
הסדנא בכלל לא פתרה את בעיית האלימות במשפחתנו	1 2 3 4 5	הסדנא פתרה את בעיית האלימות במשפחתנו

2. הערות על הסדנא:

3. האם את/ה ממליצה על הקמת סדנאות נוספות למשפחות אחרות דומות לכם?

כן, ממליצה על סדנא כמו שלנו

1

כן, ממליצה על סדנא עם שינויים
איזה שינויים?

3

לא ממליצה

3

4. האם היה לך קשר עם משותף אחר מהסדנא מאז שהוא הסתיים?

כן, פרט

1

לא

2

5. האם היה לך קשר עם המנחה או גוים מטפל אחר מאז סיום הסדנא?

כן, עם מי?

1

לא

2

6. האם אתה מעוניין בקשר ממשיך כלשהו?

כן, במה?

1

לא

2

7. מתי הכינת את אישתך לראשונה? / לאישה: מתי בעלך היכה אותך לראשונה?

לפני הנישואין

1

מיד אחרי הנישואין

2

תוך השנה הראשונה לאחר הנישואין

3

תוך 5 השנים הראשונות

4

בזמן האחרון

5

8. האנן השתמשת במכשירים כדי להכותה? / לאישה: האם בעלך השתמש במכשירים כדי להכותך?

1	כן
2	לא

9. כל כמה זמן אתה נוהג להכותה? / לאישה: כל כמה זמן נוהג בעלך להכותך?

1	כל יום
2	מספר פעמים בשבוע
3	פעם בשבוע
4	פעם בשבועיים-חודש
5	פחות
6	אחר-----

10. מה לדעתך גורם לך להכותה? / לאישה: מה לדעתך גורם לבעלך להכותך?

-----

11. האם בילדותך נתקלת באלימות אצל בני משפחתך?

1	כן
2	לא

12. האם בילדותך סבלת מאלימות כלפיך ע"י בני משפחתך?

1	כן
2	לא

13. מספר הילדים במשפחה

לרשום מספר הילדים 9 או יותר = 9

14. האם אתה עובד? / לאישה: האם בעלך עובד?

1	כן
2	חלקית
3	לא

15. האם אתה/לאישה: האם בעלך

שכיר	{	1
עבוד לשאלה 17	{	2
עצמאי	{	3
לא עובד		

16. אם לא, כמה זמן אתה לא עובד?/לאישה: כמה זמן בעלך לא עובד?

עד חצי שנה	1
חצי שנה עד שנה	2
מעל שנה	3

17. האם אשתך עובדת?/לאישה: האם את עובדת?

כן, משרה מלאה	1
כן, חלקית	2
לא	3

18. מה דעתך על המשפטים הבאים. האם אותה: מסכים בהחלט, מסכים, לא יודע, לא כל כך מסכים, בכלל לא מסכים

מסכים בהחלט	מסכים	לא יודע	לא כ.כ. מסכים	בכלל לא מסכים

- א. אישה שאוהבת את בעלה וילדיה לא תחפס חברה מחוץ לבית
- ב. לנשים קשה יותר להבין דברים הקשורים לעולם מחוץ לבית
- ג. לפעמים אין ברירה, צריך להכות את האישה
- ד. על האישה להסכים תמיד כשבעלה רוצה לשכב איתה.
- ה. הגבר הוא היחיד שצריך לדאוג לפרנסת המשפחה
